

**kwiteit
forensische
zorg**

2022

Vooronderzoek Solo

Een verkenning naar de mogelijkheden voor doorontwikkeling
van een geïndividualiseerde justitiële interventie bij de reclassering

Renée Henskens
Marieke Cirkel

Colofon

Auteurs Renée Henskens, Marieke Cirkel

Jaar van uitgave
2022

Contact

Kenniscentrum Sociale Innovatie, Hogeschool Utrecht
Lectoraat Werken in Justitieel kader
Postbus 85397, 3508 AJ Utrecht
Padualaan 101 – 3584 CS Utrecht
Telefoon secretariaat: 088 4819222
Email: socialeinnovatie@hu.nl
www.socialeinnovatie.hu.nl/www.hu.nl

Deze publicatie/dit project is tot stand gekomen met financiële ondersteuning van het Programma KFZ. Het Programma KFZ heeft daarnaast zorg gedragen voor de inhoudelijke projectbegeleiding waarbij is gestuurd op kwaliteit, voortgangsbewaking en budgetbeheer. Het Expertisecentrum Forensische Psychiatrie voert namens het programma KFZ het projectmanagement.

© KFZ: Het intellectuele eigendom ligt bij de auteur(s). De auteur(s) stemt er mee in dat deze uitgave onvoorwaardelijk en zonder kosten gebruikt kan worden door alle instellingen binnen het forensische zorgveld.

Inhoudsopgave

Colofon	2
1. Samenvatting/Abstract	6
Samenvatting	6
2. Inleiding	8
2.1 Achtergrond	8
2.1.1 Aanleiding voor een nieuwe justitiële interventie	8
2.1.2 Programma-inhoud	8
2.1.3 Doorontwikkeling	9
2.1.4 Noot	10
2.2 Doel van het onderzoek	10
2.3 Aanpak	10
3. Literatuurverkenning	12
3.1 Theoretische basis en vraagstelling	12
3.2 Afstemming methodieken op programmadoelen	12
3.2.1 Het oorspronkelijke verandermodel	12
3.2.2 Het nieuwe verandermodel	13
3.2.3 Koppeling methodieken aan doelen	14
3.3 Afstemming verandermodel op verklaringsmodel	15
3.3.1 Risicofactoren	15
3.3.2 Beschermende factoren	16
3.3.3 Het verklaringsmodel	16
3.3.4 Aan te pakken factoren	17
3.4 Afstemming oefeningen/werkvormen op methodieken	18
3.4.1 Toelichting op de methodieken	18
3.4.2 Toelichting op de sessies	18
3.4.3 Afstemming oefeningen/werkvormen op de methodieken	19
3.5 (Nieuwe) theoretische inzichten over werkzaamheid	21
3.5.1 Achtergrond	21
3.5.2 Cognitieve gedragstherapie in het justitiële domein	21
3.5.3 Kennisbasis	22
3.5.4 Effectiviteit	23
3.5.5 Knelpunten in de uitvoering	23
3.5.6 Werkzame elementen	24
3.6 Werkzaamheid van de gemaakte aanpassingen in 2016	26
3.7 Conclusies	27

4. Methoden	28
4.1 Enquête.....	28
4.2 Semigestructureerde interviews.....	28
4.3 Evaluatieformulieren deelnemers	29
4.4 Gegevensanalyse IRIS/Reclasseringsacademie (RA)	30
5. Resultaten	31
5.1 Vraagstelling	31
5.2 Respons	31
5.3 Enquête.....	32
5.4 Analyse registratie Reclasseringsacademie	34
5.5 Gegevensanalyse IRIS.....	35
5.6 Semigestructureerde interviews.....	35
5.6.1 Algemene informatie	35
5.6.2 Afstemming Solo op behoeften verschillende doelgroepen	39
5.6.3 Solo in de veranderde reclasseringscontext.....	40
5.6.4 Adviezen voor doorontwikkeling Solo	41
5.7 Conclusies	46
6. Conclusies en aanbevelingen	50
6.1 Conclusies	50
6.1.1 Werkzaamheid van Solo	50
6.1.2 Landelijke dekking	50
6.1.3 Bereik diverse doelgroepen.....	50
6.1.4 Gedragstrainers in integrale, duurzame trajecten	51
6.1.5 Beperkingen aan het vooronderzoek	51
6.2 Aanbevelingen voor de praktijk	52
6.3 Aanbevelingen voor onderzoek	53
7. Referenties	54
8. Bijlagen	57
Bijlage 1. Begeleidingscommissie Solo	57
Bijlage 2. Informatiefolder Solo.....	58
Bijlage 3. Informed consent trainers, coaches.....	60
Bijlage 4. Informed consent deelnemers.....	61
Bijlage 5. Vragenlijst trainers.....	62
Bijlage 6. Vragenlijst coaches	65
Bijlage 7. Vragenlijst deelnemers	68
Bijlage 8. Beslisboom toewijzing justitiële interventies	70

1. Samenvatting/Abstract

Samenvatting

Solo is een cognitieve vaardigheidstraining die op individuele basis wordt gegeven. Uniek aan deze interventie is de gecombineerde aanpak van effectieve What Works-methoden en desistancedoelen.

In dit vooronderzoek is nagegaan of doorontwikkeling van Solo zinvol is. Er is wetenschappelijk bewijs verzameld over de werkzaamheid van Solo en er is onderzocht of de interventie aansluit op de behoeften van de deelnemers. Er is een literatuurverkenning gedaan, een enquête uitgezet, interviews gehouden, evaluatieformulieren voor deelnemers verzameld en trainingsregistratie geanalyseerd. Portefeuillehouders, coördinatoren, trainers, coaches en deelnemers vormden de respondentgroepen.

Tweeëndertig trainers geven vooral bij Reclassering Nederland Solo-trainingen. Deze trainers geven niet vaak een training. Vanaf 2020 worden er, mede door COVID-19, veel individuele CoVa's gegeven omdat deze training makkelijker uitvoerbaar zou zijn dan Solo.

Solo is een goed vormgegeven interventie: het verandermodel is afgestemd op het verklaringsmodel en de oefeningen vloeien voort uit de methodieken. De interventie is een *evidence-based practice*, in die zin dat de programma-inhoud is gebaseerd op de best beschikbare informatie over doelmatigheid en doeltreffendheid. De effectiviteit van Solo is echter niet bekend.

Trainers en coaches zijn het oneens of Solo geschikt is voor cliënten die het delict ontkennen, cliënten met lvb en cliënten met een beperkt vermogen tot zelfreflectie. Zij vinden de interventie wel geschikt voor o.a. jong volwassenen, prikkelgevoelige cliënten (bijv. door autisme of ADHD) en verlegen, kwetsbare cliënten. Deelnemers vinden het belangrijk dat een Solo-trainer rust uitstraalt, structureert, goed luistert, ingaat op hun behoeften, let op hoe hij leerstof overbrengt en op de juiste manier doorvraagt.

Solo-trainers die tevens reclasseringswerker zijn, merken dat de veranderde reclasseringscontext andere eisen stelt aan hun rol en vaardigheden. Zij vinden dat zij hun kennis van risicomanagement, gedragsverandering en 'lastige' doelgroepen kunnen gebruiken in samenwerkingsverbanden en geïntegreerde, duurzame teams.

Uit dit vooronderzoek blijkt dat het wenselijk is om Solo door te ontwikkelen. Adviezen voor aanpassing zijn resp. het uitwerken van het theoretisch kader, opstellen van een duidelijk profiel van Solo (incl. functieprofiel voor trainers), intensiveren van coaching, terugbrengen van het aantal formulieren, vereenvoudigen van de programmahandleiding en delictanalyse en het toevoegen van beeldmateriaal en rollenspelen. Per oefening/werkvorm zijn suggesties voor verbetering gegeven. Coaching zou zich moeten richten op de afweging welke combinatie van methodieken, oefeningen en werkvormen het meest passend is bij een deelnemer. Dit leidt tot meer flexibiliteit in de toepassing van Solo, maar met behoud van programma-integriteit.

Abstract

Solo is a cognitive behavioural intervention that is given on an individual basis. Unique to this intervention is the combined approach of effective What Works-methods and desistance goals. This preliminary study examined whether a further development of Solo would be useful. Evidence has been collected on the efficacy of Solo, and it has been examined whether the intervention meets the needs of the participants. A literature study and a survey were conducted, interviews were held, evaluation forms for participants were collected, and training registration was analysed. Portfolio holders, coordinators, trainers, coaches, and participants formed the respondent groups.

Thirty-two trainers provide Solo at mainly the Dutch Probation Service. These trainers not often provide a training. From 2020, many individual CoVas were given, partly due to COVID-19, because the first training would be easier to carry out than Solo.

Solo is a well-designed intervention: the change model emanates from the explanatory model, and the exercises result from the methodologies. The intervention is an evidence-based practice in the

sense that the programme content is based on the best available information on efficiency and effectiveness. However, the effect of Solo has not been measured.

Trainers and coaches disagree about whether Solo is suitable for clients who deny the crime, clients with limited intellectual abilities, and clients with limited capacity for self-reflection. They do find the intervention suitable for young adults, sensitive clients (e.g. due to autism or ADHD) and shy, vulnerable clients.

Participants find it important that a Solo-trainer radiates tranquility, structures, listens well, asks questions in the right way, responds to their needs, and pays attention to how he transfers learning material.

Solo-trainers who are also probation officers find that the altered probation context makes different demands on their role and skills. They feel they can spread their knowledge of risk management, behavioral change, and 'difficult' target groups in partnerships and integrated, sustainable teams.

This preliminary study shows that it is desirable to further develop Solo. Recommendations for adaptation are resp. deepening the theoretical framework, drawing up a clear profile of Solo (incl. job profile for trainers), intensifying coaching, reducing the number of forms, simplifying the programme manual and crime analysis, and adding visual material and role plays. For each exercise/work method, suggestions for improvement are given.

Coaching should focus on considering which combination of methods, exercises and working methods is most appropriate for a participant. This leads to more flexibility in the application of Solo, while preserving programme integrity.

2. Inleiding

2.1 Achtergrond

2.1.1 Aanleiding voor een nieuwe justitiële interventie

In 2010 kocht Reclassering Nederland (RN) de Engelse cognitieve vaardigheidstraining One-To-One. Deze door Philip Priestley ontwikkelde interventie was bedoeld voor justitiabelen die om uiteenlopende redenen meer baat hadden bij een individuele training. Bij RN bestond de indruk dat bijvoorbeeld plegers van racistisch of homofob geweld beter individueel konden worden getraind omdat zij het groepsproces met hun overtuigingen en negatieve houding zouden kunnen verstoren. Deze ervaring werd onderbouwd met wetenschappelijk onderzoek (Davis, 2005). Ook justitiabelen die als 'kwetsbaar' werden ervaren, werden minder leerbaar gevonden in een groep omdat zij moeilijk aansluiting konden vinden, zich niet durfden te uiten of 'verdwenen' in een groep. Uit onderzoek bleek dat mensen met hoge niveaus van angst en/of depressie minder baat hadden bij een groepstraining (Fischer et al., 2012). Ook deelnemers die in een groep een minderheidspositie innamen (vrouwen, allochtonen, mensen met ernstige lichamelijke beperkingen) zouden beter individueel getraind kunnen worden omdat zij zich in een groep geïsoleerd of onveilig konden voelen. Uit Engels onderzoek bleek dat analfabeten beter leerden met extra individuele aandacht (Hankinson & Priestley, 2010). Naast groepsongeschiktheid waren er voor RN ook praktische redenen om voor een individuele interventie te kiezen, bijvoorbeeld als een groepsinterventie niet te combineren viel met werk of zorg voor kinderen, of als cliënten in afgelegen gebieden woonden waar groepsinterventies lastig te organiseren waren. Vaak waren er meerdere redenen aan te geven waarom een individueel aanbod de voorkeur had bij een cliënt.

One-To-One was aantrekkelijk voor RN vanwege de geaccrediteerde status en de weldoordachte theoretische basis. De meerwaarde van deze interventie was dat met een individueel aanbod cliënten bereikt konden worden die met de groepsgewijze CoVa buiten de boot vielen. Door de persoonsgerichte aanpak kon er meer aandacht zijn voor de relatieopbouw met de deelnemer en kon er intensiever op de leerstof worden ingegaan.

Programmaontwikkelaar Priestley heeft One-To-One, samen met twee medewerkers van het toenmalige Facilitair Interventie Team (FIT) van de drie reclasseringsorganisaties (3RO), teruggebracht van 31 sessies naar 12 sessies. De interventie is ook aangepast aan de Nederlandse reclasseringscontext. Ondanks ingrijpende wijzigingen aan de originele programma-inhoud, werd er zorg voor gedragen dat de theoretische basis van One-To-One intact bleef. De Nederlandse variant van One-To-One kreeg de naam Solo.

2.1.2 Programma-inhoud

Solo laat zich het beste omschrijven als een geïndividualiseerde cognitieve vaardigheidstraining die effectieve What Works-methoden met desistancedoelen combineert (Priestley, 2010). In Solo is er aandacht voor zowel de oorzaken van delictgedrag (risicofactoren) als redenen waarom justitiabelen stoppen met crimineel gedrag, en welke factoren in de levensloop daarvoor te beïnvloeden zijn. In die zin wijkt het theoretisch kader van Solo af van CoVa en alle andere justitiële interventies van de 3RO, die een wat smaller theoretisch kader hebben (hierover meer in hoofdstuk 3).

Solo begint met een startgesprek. Hierna volgen 12 sessies van 1,5 uur die dezelfde opbouw hebben. Volgens de principes van de cognitieve gedragstherapie (CGT), begint iedere sessie met het bespreken van huiswerk (Beck, 2011). Naast steeds wisselende thema's, geven vaste programma-onderdelen¹ input aan het begin en einde van een sessie. Een sessie wordt afgesloten met het stellen van doelen waaraan de deelnemer tot aan de volgende sessie kan werken.

---

¹ Vaste programma-onderdelen van Solo zijn de Stop en denk-methode, het Triggerformulier, Werk in uitvoering en de Sterke punten puzzel (voor een toelichting, zie paragraaf 3.4.3).

Drie methodieken spelen een belangrijke rol in Solo: risicomanagement, positieve zelfverandering en motivational interviewing (MI):

Risicomanagement

In diverse oefeningen en werkvormen leert de deelnemer risicofactoren voor delictgedrag herkennen en triggers beter beheersen, met als doel het risico op recidive te verminderen. Deelnemers leren voor hen stressvolle en potentieel gewelddadige situaties onschadelijk te maken en assertieve reacties (weigeringen) te geven op voorgestelde overtredingen.

Positieve zelfverandering

Met behulp van de methodiek positieve zelfverandering wordt een nieuwe prosociale identiteit opgebouwd. In Solo wordt een groot accent gelegd op positieve levensdoelen en welzijnsbevordering. Deelnemers leren wat hun sterke punten zijn en van welke eigenschappen zij gebruik kunnen maken om zich te ontwikkelen tot een evenwichtige persoonlijkheid, met ruimte voor waardevolle persoonlijke relaties, zinvol werk en het vermogen om iets terug te doen voor de maatschappij. Grondpijlers van Solo zijn hoop en optimisme: trainers gaan ervan uit dat deelnemers zichzelf ten positieve kunnen veranderen en gaandeweg steeds meer verantwoordelijkheid kunnen nemen voor hun eigen gedrag. Vanuit de positieve psychologie is bekend dat positieve emoties het bewustzijn verbreden en de weg vrij maken naar nieuwe, gevarieerde gedachten en acties (Porporino, 2018). Solo bouwt hierop voort door deelnemers bewust te maken van wat hun kwaliteiten zijn. Wanneer deelnemers zichzelf goed leren kennen en leren zien waar hun krachten zijn, kunnen zij deze krachten inzetten in allerlei andere situaties (Reclassering Nederland, 2016).

MI

Motivatatie is de motor achter een succesvolle gedragsverandering. Gedurende Solo zet de trainer MI in. MI is een cliëntgerichte counselingstijl: met behulp van MI bouwt de trainer vertrouwen op, wordt weerstand verminderd en gedragsverandering bevorderd. Solo-trainers werken bewust aan het ontlocken van 'verandertaal' en hiervoor zetten zij specifieke houdings- en gesprekstechnieken in (Miller & Rollnick, 2002). Deelnemers worden uitgenodigd hun ambivalentie ten aanzien van het eigen gedrag te exploreren en op te lossen.

2.1.3 Doorontwikkeling

In 2011 werden zes ervaren CoVa-trainers en drie interventiecoaches² opgeleid door twee Engelse One-To-One trainers. Solo ging in pilotvorm van start in een aantal regio's van RN.

Uit de eerste procesevaluatie zo'n negen maanden later bleek dat coaches, trainers en deelnemers over het algemeen positief waren over Solo (geen documentatie meer beschikbaar). Wel werden de 12 sessies als vrij 'vol' ervaren. Men vond de interventie nog wat theoretisch en nog niet helemaal goed aangepast aan de Nederlandse reclasseringspraktijk.

In 2014 is Solo ingediend bij de toenmalige Erkenningscommissie Gedragsinterventies Justitie (EGJ). Solo werd niet erkend omdat het testinstrumentarium niet op orde was en om inhoudelijke redenen: de commissie vond de theoretische basis en de selectiecriteria van de deelnemers onvoldoende uitgewerkt.

In 2016 vond er een reorganisatie binnen het landelijk georganiseerde FIT plaats: de verantwoordelijkheid voor de uitvoering en kwaliteitsborging van de justitiële interventies werd overgedragen naar de regio's. In datzelfde jaar werd Solo, mede op basis van de input van deelnemers, doorontwikkeld. De programmahandleiding werd herschreven en er werden wijzigingen op de programma-inhoud aangebracht: de duur van de delictanalyse werd teruggebracht van drie naar twee sessies en enkele programma-onderdelen werden geschrapt of verplaatst (voor meer informatie, zie paragraaf 3.6).

Na een aantal jaren ervaring met de nieuwe versie van Solo, is er opnieuw behoefte aan aanpassing. Trainers vinden bijvoorbeeld de programmahandleiding niet handig in gebruik en de

---

² Interventiecoaches waren verbonden aan het FIT-team en verzorgden de opleiding en coaching van gedragstrainers.

delictanalyse te ingewikkeld. Echter, voordat met de doorontwikkeling van Solo wordt gestart, is het goed de bruikbaarheid en haalbaarheid van de interventie opnieuw onder de loop te nemen, zoals eerder is gedaan in de *reality-check* die ten behoeve van de indiening van Solo bij de EGJ is uitgevoerd (Verkroost et al, 2014). Als blijkt dat Solo werkzaam is en voorziet in een behoefte, is het zinvol om in deze tweede doorontwikkeling te investeren.

Dit vooronderzoek levert hiertoe een bijdrage door de aard en omvang van de doorontwikkeling van Solo in kaart te brengen en door inzicht te geven in de gebruikerservaringen tot nu toe.

2.1.4 Noot

Het is belangrijk te melden dat er twee Solo's zijn: de originele Solo uit 2010, zoals ontwikkeld door Philip Priestley en medewerkers van het FIT, en de doorontwikkelde versie uit 2016, waarbij Priestley niet betrokken is geweest. Vanaf 2016 wordt alleen de doorontwikkelde Solo uitgevoerd. Dit vooronderzoek gaat over de doorontwikkelde Solo uit 2016, maar soms verwijzen we naar de originele Solo uit 2010. Als we dat doen, zullen we dat expliciet vermelden ('Solo 2010'). Met 'Solo' bedoelen we altijd de doorontwikkelde versie uit 2016.

Omwille van de leesbaarheid wordt in dit rapport steeds 'hij' gebruikt in de tekst. Overal waar 'hij' staat, wordt ook 'zij' bedoeld.

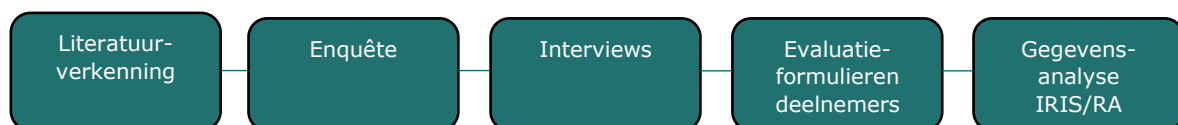
2.2 Doel van het onderzoek

Doel van het vooronderzoek is het nut en de noodzaak van Solo vast te stellen. Dit doen we door enerzijds wetenschappelijk bewijs voor de werkzaamheid van de interventie te verzamelen (of bewijs dat de werkzaamheid tegenspreekt), anderzijds door te onderzoeken of de interventie aansluit op de behoeften van de deelnemers.

Vervolgens stellen we de aard en omvang van de doorontwikkeling van Solo vast. Dit resulteert in een plan van aanpak³, dat wordt uitgewerkt als blijkt dat Solo voorziet in een praktijkbehoefte.

2.3 Aanpak

In het vooronderzoek is op de volgende manieren informatie verzameld:

Literatuurverkenning

In de periode 15 oktober 2021 t/m 20 december 2021 is een literatuurverkenning uitgevoerd. Onderzocht is wat er vanuit de theorie bekend is over de werkzaamheid van Solo voor reclasseringscliënten. Het theoretisch kader van Solo gaf deels antwoord op deze vraag, en er is naar aanvullende informatie gezocht.

De zoekmachines Google Scholar, HUGO en PsychInfo zijn geraadpleegd. Ook is gekeken op de websites van de justitiële interventies, Her Majesty's Inspectorate of Probation (HMIP) en Researchgate. Zoektermen waren: One-To-One, Solo, effectiviteit CGT (groepsgewijs en individueel), verandermodel en verklaringsmodel, programmadoelen, methodieken en werkzame elementen. In het Engels: effectiveness CGT (groupwise and individualized), change model and explanatory model, programme goals, methodologies and effective elements.

---

³ Zoals afgesproken met KFZ, wordt dit plan van aanpak uitgewerkt in het format Projectvoorstel ronde 2.

Voor het zoeken naar artikelen is onder andere de sneeuwbalmethode gebruikt. Omdat bleek dat recente literatuur over de effectiviteit van CGT voor volwassen justitiabelen beperkt aanwezig was, zijn bronnen die teruggingen naar 1990 nog meegenomen. Na het lezen van de abstracts van de verzamelde bronnen en het beoordelen op relevantie, zijn ze vervolgens verwerkt.

Om de eerste twee deelvragen van de literatuurverkenning te kunnen beantwoorden, moest het verandermodel van Solo worden aangepast en een verklaringsmodel worden opgesteld (zie hoofdstuk 3). De programma-ontwikkelaar Philip Priestley is per email betrokken geweest bij de aanpassingen die zijn gemaakt op deze modellen. Ankie Menting, universitair docent van de Universiteit Utrecht en gepromoveerd op de justitiële interventie Betere Start, is eenmalig om input gevraagd met betrekking tot de vierde en vijfde deelvraag van de literatuurverkenning.

Enquête

In een online enquête hebben we gegevens verzameld over de actuele uitvoering van Solo: in welke regio/units wordt Solo gegeven en hoeveel trainers zijn daarbij betrokken? Waar wordt Solo nog niet gegeven, maar zou men dat wel willen? Worden er in de regio vergelijkbare interventies uitgevoerd? In totaal tien regionale portefeuillehouders en coördinatoren vormden de respondenten van deze enquête.

Interviews

In semigestructureerde interviews werd gevraagd of Solo aansluit bij de behoeften van de deelnemers en of de interventie past in de veranderde reclasseringscontext. Ook werden adviezen voor doorontwikkeling van de programma-inhoud van Solo opgehaald. We interviewen in totaal twee coaches, vijf Solo-trainers en vijf deelnemers.

Evaluatieformulieren deelnemers

Deelnemers van Solo krijgen bij afronding van de interventie een evaluatieformulier voorgelegd waarop zij de interventie beoordelen. In dit vooronderzoek wilden we met terugwerkende kracht zo veel mogelijk evaluatieformulieren bij Solo-trainers opvragen, met als doel deze cliëntwaarderingen mee te nemen in de analyse.

Gegevensanalyse IRIS/Reclasseringsacademie (RA)

IRIS levert informatie over het aantal gestarte Solo-trainingen per jaar, en hoeveel van deze trainingen succesvol zijn afgerond danwel vroegtijdig zijn afgebroken. De trainingsregistratie van de RA geeft inzicht in de landelijke dekking van Solo.

3. Literatuurverkenning

3.1 Theoretische basis en vraagstelling

De theoretische basis van Solo staat beschreven in twee documenten: in het Theory Statement dat de programma-ontwikkelaar bij de oplevering van Solo 2010 heeft toegevoegd (Priestley, 2010) en in de theoretische handleiding (Henskens et al., 2014). Dit laatste document is geschreven ten behoeve van de indiening van Solo 2010 bij de toenmalige EGJ in 2014.

De vraagstelling van het literatuuronderzoek is als volgt geformuleerd:

Hoofdvraag

Wat is er vanuit de theorie bekend over de werkzaamheid van Solo voor reclasseringscliënten?

Deelvragen

1. Op welke wijze zijn de methodieken van Solo afgestemd op de programmadoelen?
2. In hoeverre is het verandermodel van Solo afgestemd op het verklaringsmodel?
3. In hoeverre vloeien de oefeningen en werkvormen van Solo voort uit de methodieken?
4. Welke nieuwe theoretische inzichten bevestigen of ontkrachten de werkzaamheid van Solo?
5. Wat is de werkzaamheid van de in 2016 gemaakte aanpassingen op de programma-inhoud van Solo?

Leeswijzer

In de paragrafen 3.2 t/m 3.6 worden bovengenoemde deelvragen chronologisch uitgewerkt. Alle deelvragen gaan over de doorontwikkeling Solo uit 2016 (als er wordt verwezen naar de originele variant, wordt dit expliciet vermeld: 'Solo 2010'). Het hoofdstuk wordt afgesloten met conclusies en aanbevelingen.

3.2 Afstemming methodieken op programmadoelen

3.2.1 Het oorspronkelijke verandermodel

Een justitiële interventie heeft een verandermodel. Dit model gaat ervan uit dat wanneer er methodisch wordt gewerkt en de oefeningen/werkvormen programma-integer, -dat wil zeggen volgens de programmahandleiding-, worden uitgevoerd, de justitiële interventie meer effecten zal sorteren, in die zin dat de korte en langere termijn doelen zullen worden gehaald (resp. de programmadoelen en recidivereductie). Een voorwaarde is wel dat de specifieke onderdelen van de justitiële interventie goed op elkaar zijn afgestemd.

Een verandermodel geeft inzicht in die afstemming, met name in de wijze waarop de methodieken van een justitiële interventie zijn gekoppeld aan de programmadoelen. Voor het beantwoorden van de eerste deelvraag van deze literatuurverkenning is het daarom zinvol om naar het verandermodel van Solo te kijken. Dit model is ontwikkeld in 2014, toen Solo 2010 werd ingediend bij de toenmalige EGJ (Henskens et al., 2014). Figuur 3.2.1a toont dit verandermodel:

Figuur 3.2.1a Het oorspronkelijke verandermodel van Solo (2014).

We zien dat in totaal vier methodieken (in dit model omschreven als 'essentiële programma-elementen') aan zes programmadoelen zijn gekoppeld. Als we dit verandermodel nader onder de loep nemen, blijken een aantal zaken niet in overeenstemming te zijn met de theoretische basis van Solo, zoals beschreven in het Theory Statement (Priestley, 2010):

In de eerste plaats is het wat vreemd om een cognitieve gedragstraining (CGT) als een essentieel programma-element van Solo te beschouwen, aangezien Solo op zichzelf al een CGT is (net zoals alle justitiële interventies van de 3RO, CGT's zijn). Zoals CGT in dit verandermodel is gepositioneerd, lijkt er sprake te zijn van een CGT in een CGT. CGT wordt in het Theory Statement ook niet als aparte methodiek genoemd.

Vervolgens klopt de positionering van MI in dit verandermodel niet. MI wordt hier aan vier van de zes programmadoelen gekoppeld, terwijl MI volgens het Theory Statement een integraal onderdeel is van Solo, en in die zin ondersteunend is aan alle programmadoelen (Priestley, 2010).

Dan blijkt dat vier van de zes programmadoelen van Solo direct zijn overgenomen van de groepsgewijze CoVa. Dit zijn de programmadoelen probleemoplossen, perspectief nemen, moreel en kritisch redeneren en impulsiviteit (Tierolf, 2007). Dit is opmerkelijk, aangezien de programmadoelen van het Theory Statement van Solo leidend zouden moeten zijn. Echter, de beschrijvingen van deze doelen in het Theory Statement geven geen eenduidig beeld.

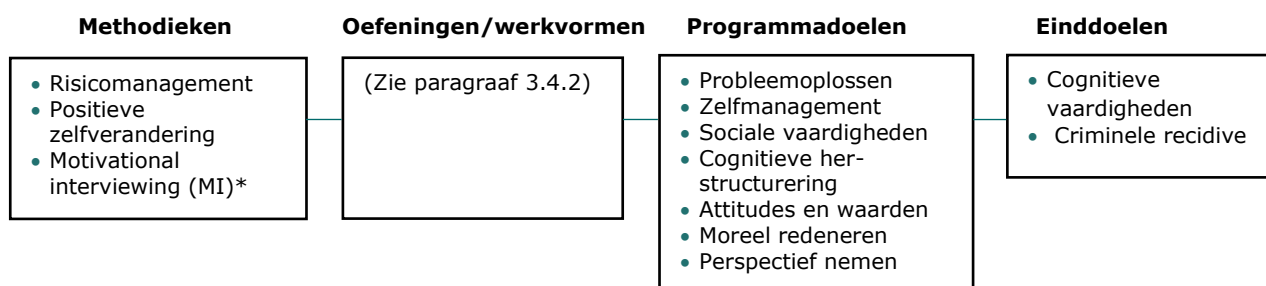
Omdat Solo is gebaseerd op het One-To-One programma, hebben we gekeken naar hoe de programmadoelen in dat programma zijn geformuleerd. Een artikel over een One-To-One programma in Zweden gaf waardevolle aanvullende informatie op de beschrijving van de programmadoelen in het Theory Statement (Beşev & Gajecki, 2009).

3.2.2 Het nieuwe verandermodel

Op basis van deze aanvullende informatie komen we tot een aantal aanpassingen in bovenstaand verandermodel van Solo. In het nieuwe verandermodel (zie Figuur 3.2.2a) vervalt CGT als essentieel programma-element. Van de oude programmadoelen blijven probleemoplossen, moreel redeneren en perspectief nemen ongewijzigd. Impulsiviteit, empowerment en sociale relaties vervallen⁴. Zelfmanagement, sociale vaardigheden, cognitieve herstructurering en attitudes en waarden worden als programmadoelen toegevoegd. Philip Priestley is per email op de hoogte gebracht van bovengenoemde aanpassingen in het verandermodel incl. de verantwoording en is akkoord gegaan:

⁴ Dit wil niet overigens zeggen dat impulsiviteit, empowerment en sociale relaties geen rol meer spelen in Solo, ze vervallen alleen als formele programmadoelen. Deze onderdelen komen wel in de oefeningen terug.

Figuur 3.2.2a Het nieuwe verandermodel van Solo (2021).

*In Solo vormt MI een integraal onderdeel van het totale pakket en is in die zin ondersteunend/voorwaardenscheppend aan het gehele programma.

3.2.3 Koppeling methodieken aan doelen

Met het nieuwe verandermodel van Solo kan de vraag worden beantwoord op welke wijze de methodieken van Solo zijn afgestemd op de programmadoelen. Alleen de methodieken risicomanagement en positieve zelfverandering zijn in deze analyse meegenomen. MI is buiten beschouwing gelaten omdat deze methodiek alle programmadoelen ondersteunt (Priestley, 2010). Omdat er geen informatie beschikbaar is over hoe de methodieken en programmadoelen in Solo zijn gekoppeld, hebben we gekeken naar de koppeling in de originele Solo uit 2010. Tabel 3.2.3a toont deze koppeling, die met informatie uit het Theory Statement en het artikel van One-To-One (Beşev & Gajecki, 2009) tot stand is gekomen:

Tabel 3.2.3a Koppeling methodieken aan programmadoelen in Solo 2010.

Programmadoelen	Programma-elementen c.q. methodieken*	
	Risicomanagement	Positieve zelfverandering
Probleemoplossen	Impulscontrole, omgaan met risicovolle situaties	Persoonlijke effectiviteit, empowerment, doel in het leven, relatieherstel, creativiteit, oplossen van werk- en vrijetijdsproblemen
Zelfmanagement	Omgaan met woede	Gezond leven, versterken relatievaardigheden, assertiviteit, 4W's
Sociale vaardigheden	Omgaan met woede/stress, assertiviteit ('nee' durven zeggen)	Relatieherstel, bevorderen prosociale relaties, richten op toekomst
Cognitieve herstructurering	Zelfcontrole, veranderen disfunctionele gedachten (middels zelfspraak), vergroten empathie	Uitschakelen disfunctionele gedachten, positieve zelfperceptie, jezelf belonen, empathie vergroten
Attitudes en waarden	Gedachtenneutralisaties omzetten in helpende gedachten	Prosociaal gedrag bevorderen
Moreel redeneren	Goed van kwaad leren onderscheiden, belang van rol slachtoffer leren zien	Gezond leven, relatiebeheer en verbetering van werk/vrije tijd
Perspectief innemen	Leren inleven in een ander	Relatieherstel, bevorderen prosociale vriendschappen, aanmoedigen van de ontwikkeling van morele gevoelens, bevorderen van altruïstische reacties en het stimuleren van de ontwikkeling van positieve rollen.

Uit bovenstaande tabel blijkt dat de methodieken risicomanagement en positieve zelfverandering zijn gekoppeld aan alle programmadoelen van Solo 2010. Echter, de manier waarop dat is gedaan roept wat vragen op. Het is bijvoorbeeld niet duidelijk waarom 'relatieherstel' relatief veel aandacht

krijgt in Solo 2010. Dit thema komt namelijk aan de orde in vijf verschillende koppelingen tussen de methodiek positieve zelfverandering en programmadoelen, te weten:

1. Positieve zelfverandering - Probleemoplossen;
2. Positieve zelfverandering - Zelfmanagement;
3. Positieve zelfverandering - Sociale vaardigheden;
4. Positieve zelfverandering - Moreel redeneren;
5. Positieve zelfverandering - Perspectief nemen.

Hoewel het voordelen kan hebben om vanuit meerdere perspectieven aandacht te hebben voor relatieherstel, lijkt dit in een kort programma van 12 sessies wat veel.

Andere thema's die in bepaalde koppelingen tussen methodieken en programmadoelen aan de orde komen, zijn wat vaag omschreven en daardoor multi-interpretabel. Bijvoorbeeld, wat wordt bedoeld met 'prosociaal gedrag bevorderen' in de koppeling positieve zelfverandering - attitudes en waarden? Wat betekent 'aanmoedigen van de ontwikkeling van morele gevoelens' in de koppeling positieve zelfverandering - perspectief innemen? Dit wordt in het Theory Statement niet nader toegelicht. Opvallend is overigens dat de meeste onduidelijkheden voorkomen in de koppeling met de methodiek positieve zelfverandering.

Vervolgens is onduidelijk waarom bepaalde thema's in bepaalde koppelingen tussen methodieken en programmadoelen zijn ondergebracht. 'Gedachtenneutralisaties omzetten in helpende gedachten' bijvoorbeeld, zou je in de koppeling Risicomanagement - cognitieve herstructurering verwachten en niet in de koppeling Risicomanagement - attitudes en waarden. Dit is namelijk een onderwerp dat hoort bij de cognitieve herstructurering.

Bij bovengenoemde kritische observaties moet de kanttekening worden geplaatst dat de analyse is gebaseerd op Solo 2010 en niet op de huidige Solo. Dit kwam omdat er over de huidige Solo geen documentatie beschikbaar was. Omdat de programma-inhoud van Solo op onderdelen afwijkt van Solo 2010, verwachten we dat ook de koppelingen tussen methodieken en programmadoelen in Solo wat zullen afwijken van die van Solo 2010.

3.3 Afstemming verandermodel op verklaringsmodel

In het verklaringsmodel van een justitiële interventie zijn de risicofactoren en beschermende factoren van de doelgroep die in verband staan met het delictgedrag weergegeven. Door het verandermodel naast dit verklaringsmodel te leggen, wordt inzicht verkregen in hoe een justitiële interventie de dynamische criminogene factoren afdekt en de beschermende factoren versterkt. Nadere bestudering van het Theory Statement en de theoretische handleiding leerde dat Solo geen verandermodel had. Wel werden in beide documenten algemene beschrijvingen van persoons- en omgevingskenmerken van de doelgroep van Solo gevonden. Hierin werd het accent gelegd op cognitieve vertekeningen en kenmerken van groepsongeschiktheid. Echter, deze beschrijvingen waren inmiddels wat verouderd en onvolledig.

Voor de beantwoording van de tweede deelvraag zijn deze beschrijvingen op basis van de literatuurverkenning aangevuld en is een verandermodel voor Solo opgesteld (zie paragrafen 3.3.1 t/m 3.3.4).

3.3.1 Risicofactoren

Deelnemers van Solo (en CoVa) hebben meer dan gemiddeld tekorten op de criminogene behoeften antisociaal gedrag en procriminele attitude. Antisociaal gedrag uit zich in impulsiviteit, *sensation seeking*, rusteloosheid en agressie. Een procriminele attitude leidt tot rationalisaties van de misdaad (bijvoorbeeld, 'Stelen van multinationals is niet erg') en een negatieve houding ten opzichte van de wet (Bonta & Andrews, 2007). Beide criminogene behoeften kunnen leiden tot een groter risico op criminaliteit en recidive.

Daarnaast richt Solo zich expliciet op het versterken van zelfvertrouwen en eigenwaarde, iets dat Bonta & Andrews als een niet-criminogene factor aanmerken (Bonta & Andrews, 2007). Hieronder vallen ook de beperkte sociale vaardigheden waar veel Solo-deelnemers mee kampen.

Persoonlijke kwetsbaarheden van deelnemers van Solo uiten zich in een temperamentvol karakter, psychopathologie, trauma en beperkte executieve functies.

Opvallend aan Solo-deelnemers is hun sterke binding aan een procrimineel netwerk. Door beperkte opleidingsmogelijkheden en (sociale) vaardigheden is er weinig kans op een plaats op de arbeidsmarkt, hetgeen maatschappelijke uitsluiting tot gevolg kan hebben. Andere contextuele kenmerken die een rol kunnen spelen zijn een lage sociaal-economische status, armoede en schulden, of zijn gelegen in de voorgeschiedenis van de deelnemer: onder andere opvoeding en criminaliteit van ouders.

Onderzoek toont aan dat de aanwezigheid van antisociale attitudes, criminele vrienden en tekorten in probleemoplossende strategieën en zelfmanagementvaardigheden de meest prominente risicofactoren voor delictgedrag zijn (Andrews & Bonta, 2006; Van Horn et al., 2016).

Kenmerkend aan de Solo-doelgroep is hun groepsongeschiktheid. Uit praktijkervaringen met Solo blijkt dat dit fenomeen zich lastig laat definiëren. Groepsongeschiktheid kan een inhoudelijke en/of praktische component hebben: een deelnemer is door persoonskenmerken niet geschikt voor een groepsgewijze interventie (vijandig, kwetsbaar), of hij woont bijvoorbeeld in een afgelegen gebied waar geen groepstraining kan worden samengesteld.

3.3.2 Beschermende factoren

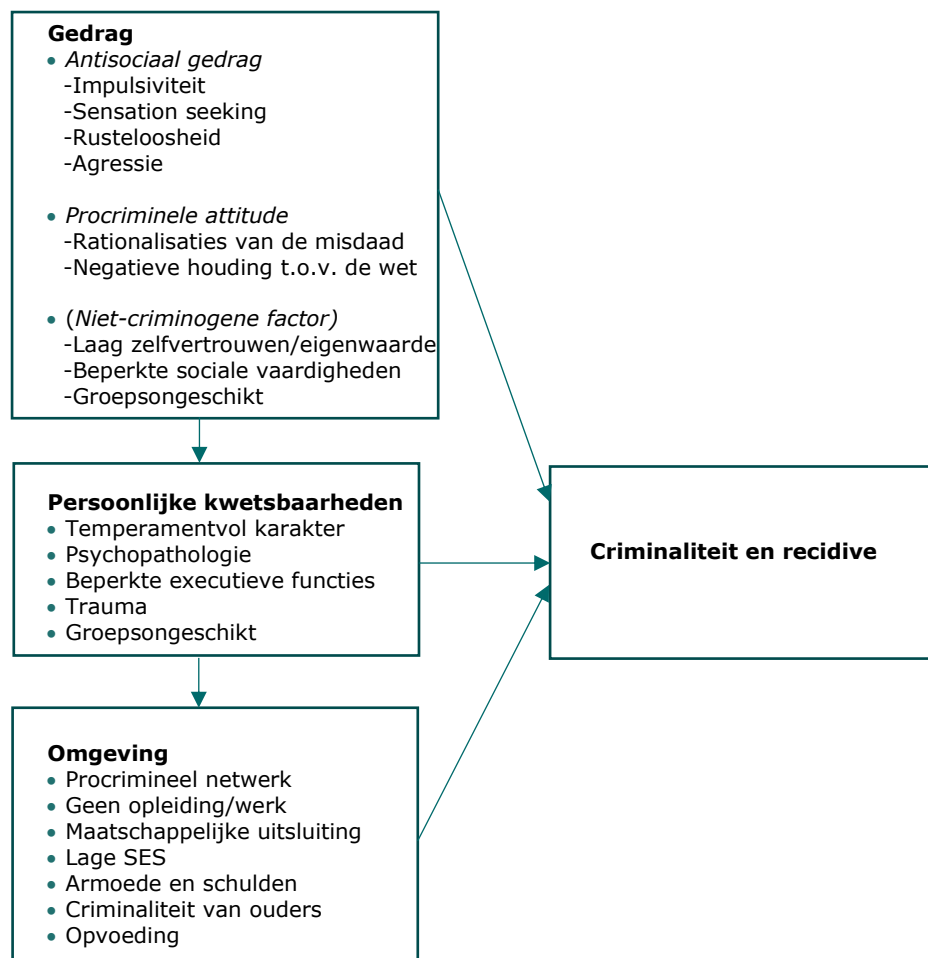
Kenmerken en omstandigheden die de kans op crimineel gedrag verlagen, bevinden zich bij Solo-deelnemers voornamelijk op gedrag en omgeving. Het werkt beschermend als een individu het gevoel heeft zelf invloed te kunnen uitoefenen op de keuzes in zijn/haar leven, een gevoel van eigenwaarde ervaart, binding met de gemeenschap heeft en een positieve relatie met iemand heeft die hem/haar praktisch en emotioneel ondersteunt.

3.3.3 Het verklaringsmodel

Bovenstaande aanvullende beschrijvingen resulteren in het volgende verklaringsmodel van Solo (zie Figuur 3.3.3a):

Figuur 3.3.3a Het verklaringsmodel van Solo (2021)

3.3.4 Aan te pakken factoren

Solo beoogt met behulp van risicomanagement en positieve zelfverandering de hierboven genoemde dynamische criminogene en beschermende factoren van de deelnemers te beïnvloeden. Met behulp van diverse oefeningen en werkvormen leren deelnemers dat ongewenst gedrag een aangeleerde, niet-werkende manier is om met problemen om te gaan. Solo investeert in het aanleren van nieuwe cognitieve vaardigheden omdat het verband tussen een tekort aan cognitieve vaardigheden en delinquent gedrag in diverse onderzoeken is aangetoond (Van der Laan & Blom, 2006; Van der Put et al., 2012). In risicomanagement worden risicofactoren voor recidive geïdentificeerd en leren deelnemers het risico beter beheersen. Met behulp van de methodiek positieve zelfverandering leren deelnemers de eigen capaciteiten benutten om in economisch, sociaal en politiek opzicht actief meer gestalte te geven aan het eigen leven en dat van de gemeenschap waarvan men deel uitmaakt (Priestley & Vanstone 2010). Solo legt de nadruk op de eigen kracht van de deelnemer en zijn/haar mogelijkheden om te veranderen. In diverse oefeningen (waaronder de sterke punten puzzel) worden deelnemers steeds bekrachtigd in hun kunnen. Ook het feit dat de trainer succeservaringen benadrukt, bevestigt het gevoel van eigenwaarde van de deelnemers. Uit de literatuur blijkt dat dit belangrijk is: crimineel gedrag kan veranderen wanneer dit samengaat met een toegenomen gevoel van eigenwaarde (Bonta & Andrews, 2007). Een Belangrijk Ander Persoon (BAP) ondersteunt de deelnemer in het behalen van zijn/haar re-integratiedoelen en fungeert tevens als rolmodel.

Motivational interviewing (MI) is de motor achter gedragsverandering. Met behulp van MI wordt vertrouwen opgebouwd, weerstand verminderd en gedragsverandering bevorderd. MI vergroot de ambivalentie met betrekking tot verandering en lokt 'verandertaal' uit, hetgeen uiteindelijk kan leiden tot een intrinsieke motivatie om te veranderen (Henskens et al., 2016).

3.4 Afstemming oefeningen/werkvormen op methodieken

3.4.1 Toelichting op de methodieken

In Solo ondersteunen drie methodieken de programmadoelen van Solo: risicomanagement, positieve zelfverandering en MI. In het Theory Statement zijn deze methodieken als volgt omschreven (Priestley, 2010):

Risicomanagement

Risicomanagement omhelst het identificeren van risicofactoren van delictgedrag en het beter beheersen van triggers, met als doel het risico op herhaling te verminderen. In Solo worden 'gedragsexperimenten' uitgevoerd waarin de deelnemer de rol inneemt van 'persoonlijke wetenschapper'. Deelnemers leren voor hen stressvolle en potentieel gewelddadige situaties onschadelijk te maken en assertieve reacties (weigeringen) te geven op voorgestelde overtredingen.

Positieve zelfverandering

In Solo wordt een groot accent gelegd op positieve levensdoelen en welzijnsbevordering. Deelnemers leren wat hun sterke punten zijn en van welke eigenschappen zij gebruik kunnen maken om zich te ontwikkelen tot een evenwichtige persoonlijkheid, met ruimte voor waardevolle persoonlijke relaties, zinvol werk en het vermogen om iets terug te doen voor de maatschappij. Grondpijlers van Solo zijn hoop en optimisme: trainers gaan ervan uit dat deelnemers zichzelf ten positieve kunnen veranderen en gaandeweg steeds meer verantwoordelijkheid kunnen nemen voor hun eigen gedrag. Vanuit de positieve psychologie is bekend dat positieve emoties het bewustzijn verbreden en de weg vrij maken naar nieuwe, gevarieerde gedachten en acties (Porporino, 2018). Solo bouwt hierop voort door de deelnemer bewust te maken van wat zijn kwaliteiten zijn. Wanneer iemand zichzelf goed leert kennen en leert zien waar zijn kracht zit, kan hij deze kracht inzetten in allerlei andere situaties (Reclassering Nederland, 2016).

MI

Motivatatie is de sleutel tot gedragsverandering: het brengt het desistanceproces op gang en het houdt de deelnemer op het goede spoor. Een motiverende trainingsstijl is belangrijk voor de succesvolle uitvoering van Solo. 'Verandertaal' kan worden uitgelokt door onder meer:

- Empathie te uiten door reflectief te luisteren;
- Een discrepantie te ontwikkelen tussen iemands meest diepgewortelde waarden en zijn/haar huidige gedrag;
- Met weerstand mee te bewegen door met empathie en begrip te reageren in plaats van met confrontatie;
- Zelfeffectiviteit te ondersteunen door vertrouwen op te bouwen, zodat verandering mogelijk is.

3.4.2 Toelichting op de sessies

In de eerste sessie wordt het programma uitgelegd. Hierna leren de deelnemers dat de manier waarop zij denken, hun gedrag beïnvloedt. Ook krijgen zij een manier aangeleerd om een risicovolle situatie te vermijden. Met behulp van een netwerkanalyse wordt het sociale netwerk van de deelnemer in kaart gebracht en zo mogelijk een 'Belangrijk Ander Persoon' (BAP) uitgekozen. Deze BAP wordt gevraagd of hij de deelnemer de komende weken wil gaan ondersteunen in zijn/haar activiteiten voor Solo.

Een belangrijke activiteit in de tweede en derde sessie van Solo is de delictanalyse. De deelnemer maakt een voor- en nadelenanalyse van het delictgedrag en bespreekt zijn persoonlijke triggers voor herhaling.

In sessie 4 stelt de deelnemer doelen op voor de keuzemodulen die hij in de sessies 7 t/m 10 kan gaan volgen. Deze modules hebben als thema's Andere vrienden, Beslissingen nemen, Goed

maken, Kalmeermethode en Werk. Indien mogelijk schuiven de BAP en toezichthouder in sessie 4 aan zodat zij de deelnemer buiten Solo om, kunnen ondersteunen bij het werken aan deze doelen. In sessie 5 en 6 komen diverse oefeningen en werkvormen aan de orde.

Sessie 7 t/m 10 bestaan deels uit de keuzemodulen en deels uit diverse oefeningen en werkvormen.

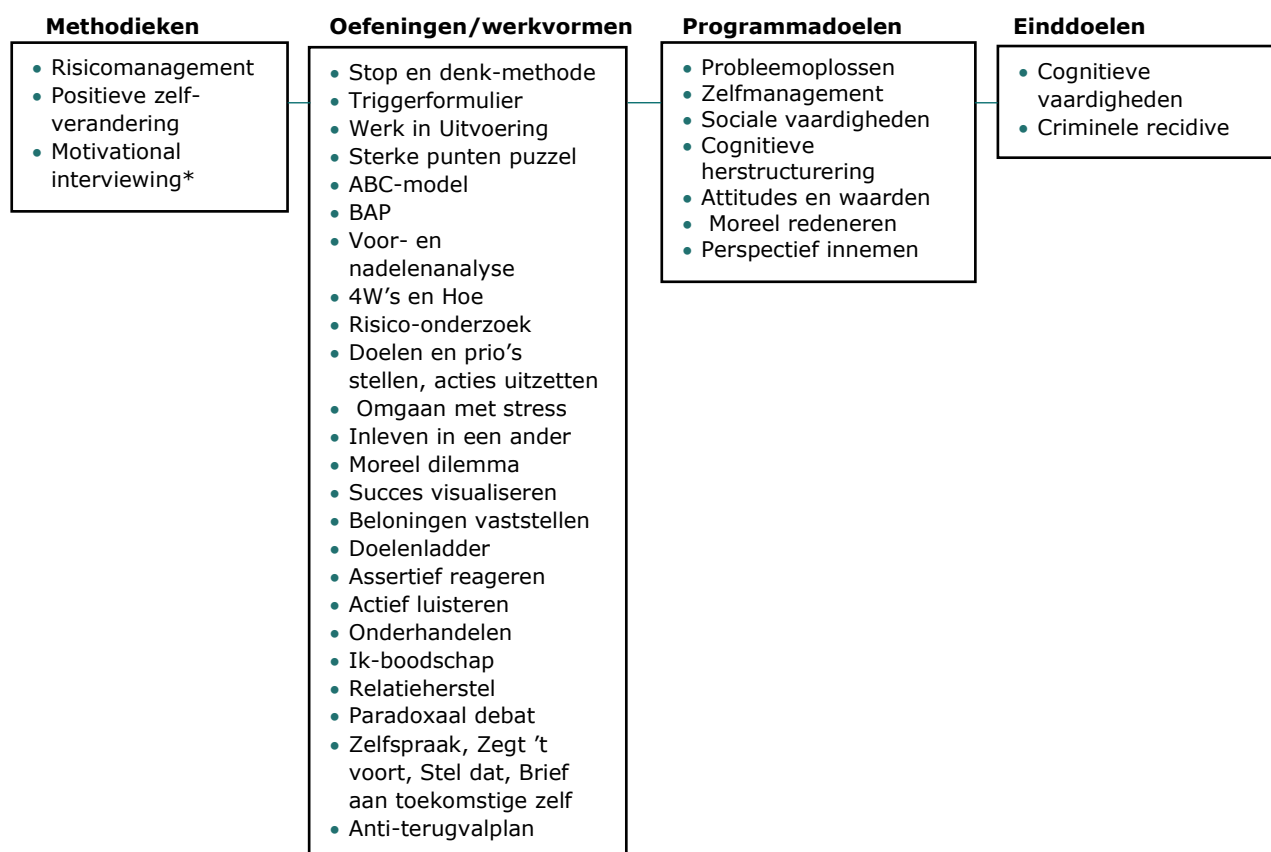
Sessie 11 staat volledig in het licht van positieve zelfverandering.

Is sessie 12 wordt Solo afgerond. Ook hiervoor worden de BAP en de toezichthouder uitgenodigd.

Oefeningen en werkvormen

Figuur 3.4.2a toont het verandermodel van Solo met daarin alle oefeningen en werkvormen die in de sessies worden uitgevoerd, verwerkt:

Figuur 3.4.2a Oefeningen en werkvormen in het nieuwe verandermodel van Solo (2021).

*In Solo vormt MI een integraal onderdeel van het totale pakket en is in die zin ondersteunend/voorwaarden-scheppend aan het gehele programma.

3.4.3 Afstemming oefeningen/werkvormen op de methodieken

Om te beoordelen op welke wijze de oefeningen en werkvormen van Solo zijn gerelateerd aan de methodieken, is de programmahandleiding geraadpleegd (Reclassering Nederland, 2016). Hierin zijn de oefeningen en werkvormen per sessie uitgeschreven, inclusief de doelen die met de oefeningen en werkvormen worden beoogd. Uit de beschrijvingen valt af te leiden met welke methodiek een bepaalde oefening/werkvorm in verband staat, en op welke manier.

In Tabel 3.4.3a zijn de oefeningen en werkvormen van Solo gekoppeld aan twee methodieken: risicomanagement en positieve zelfverandering. Omdat MI wordt beschouwd als een methodiek die trainers gedurende alle oefeningen en werkvormen toepassen, is deze niet meegenomen:

Tabel 3.4.3a Koppeling oefeningen en werkvormen* op methodieken van Solo, opgesplitst in 12 sessies.

	Risicomanagement	Positieve zelfverandering
Sessie 1	ABC-model 'Stop en denk'-methode	Netwerk in kaart brengen (keuze BAP)
Sessie 2	Voor- en nadelenanalyse: delictgedrag 4W's en Hoe? -triggers	
Sessie 3	Verschil feiten, meningen, vermoedens Risiko-onderzoek: denken, zeggen, voelen, doen	Mijn profiel (zelfspraak, zegt het voort, stel dat..., brief aan toekomstige zelf)
Sessie 4 (BAP)	Doelen en prioriteiten stellen m.b.v. schietschijf Acties uitzetten	Doelen en prioriteiten stellen m.b.v. schietschijf Acties uitzetten
Sessie 5	Moreel dilemma Een ander standpunt	Moreel dilemma Succes visualiseren
Sessie 6	Omgaan met stress, spanning en boosheid Inschatten wat anderen denken, voelen Oefenen met zelfspraak	Inschatten wat anderen denken, voelen Oefenen met zelfspraak
Sessie 7	Actief luisteren Relatieherstel (Keuzeoefening)	Verschil verbale en non-verbale communicatie Actief luisteren Relatieherstel middels 'Stop en denk'-methode (Keuzeoefening)
Sessie 8	Oefenen met ik-uitspraken in conflict-situaties Oefenen met assertief gedrag in conflict-situaties (Keuzeoefening)	(Keuzeoefening)
Sessie 9	Riskante gedachten omzetten in helpende gedachten Neutralisaties ter discussie stellen (Keuzeoefening)	(Keuzeoefening)
Sessie 10	Paradoxaal debat Onderhandelen (Keuzeoefening)	(Keuzeoefening)
Sessie 11		Voor- en nadelenanalyse: zelfverandering Succes visualiseren Beloningen vaststellen Samenstellen van een doelenladder
Sessie 12 (BAP)	Anti-terugvalplan Opstellen van geheugenkaart Afsluiten programma	Afsluiten programma

*In Solo vormen de Stop en denk-methode, het Triggerformulier, Werk in uitvoering en de Sterke punten puzzel vaste onderdelen van een sessie.

Tabel 3.4.3a maakt een coherente indruk: er is sprake van een evenwichtige verdeling van oefeningen en werkvormen voor risicomanagement en positieve zelfverandering. Zowel bij de start als de afronding van Solo zijn de oefeningen en werkvormen wat meer afgestemd op risicomanagement (resp. terugvalpreventie), hetgeen een logische keuze is.

Sommige oefeningen en werkvormen van Solo vloeien voort uit beide methodieken. Waar dit gebeurt, lijkt de keuze voor een tweeledige invalshoek verantwoord. Bijvoorbeeld, wanneer deelnemers beter leren inschatten wat andere mensen denken en voelen (sessie 6), kunnen risicofactoren voor problemen afnemen (risicomanagement) en relaties herstellen die hebben geleden onder het delictgedrag (positieve zelfverandering).

Van de vaste programma-onderdelen van Solo, vloeien er twee voort uit de methodiek risicomanagement: de Stop en denk-methode en het Triggerformulier. Met behulp van de Stop en denk-methode krijgen de deelnemers een manier aangeleerd om risicovolle situaties te vermijden. Op het Triggerformulier noteren zij welke risico's zich hebben voorgedaan, hoe deze zich voordeden en hoe zij daarop hebben gereageerd. De Sterke punten puzzel staat in verband met de methodiek positieve zelfverandering. De trainer vraagt of de deelnemer iets goeds heeft gedaan voor een ander en of de deelnemer goede kwaliteiten van zichzelf is tegengekomen. De inzet en resultaten worden positief bekrachtigd. In Werk in Uitvoering stellen de deelnemers doelen op waaraan zij tot aan de volgende sessie gaan werken. Omdat deze doelen te maken kunnen hebben

met zowel risicomanagement als positieve zelfverandering, vloeit Werk in Uitvoering voort uit beide methodieken.

De keuzemodulen die halverwege Solo worden aangeboden, bieden goede mogelijkheden voor maatwerk. Deze modules hebben soms een tweeledige invalshoek. Bijvoorbeeld de modules Andere vrienden en Werk leggen een focus op positieve zelfverandering en kunnen ook een risicoverlagende uitwerking hebben.

3.5 (Nieuwe) theoretische inzichten over werkzaamheid

3.5.1 Achtergrond

In 2005 werd, in het kader van het programma Terugdringen Recidive, een pakket justitiële interventies samengesteld waarvan uit de What Works-literatuur bekend was dat zij de criminogene factoren die in verband staan met het recidiverisico, zouden afdekken (Fischer et al., 2012). Voorbeelden van deze justitiële interventies waren CoVa, CoVa-plus, twee Leefstijltrainingen, een Budgetteringstraining en Art-Wiltshire. Dit waren groepsgewijze interventies, gebaseerd op de principes van CGT. Er waren aparte interventies voor justitiabelen met een licht verstandelijke beperking, agressieregulatie- en verslavingsproblemen. In 2010 werd hier de individuele variant Solo aan toegevoegd omdat verondersteld werd dat bepaalde deelnemers meer baat zouden hebben bij een geïndividualiseerde CGT (Henskens et al., 2014).

In deze paragraaf presenteren we theoretische inzichten over de werkzaamheid van justitiële interventies. We geven een impressie van hoe de kennisbasis rond de kwaliteitsverbetering van deze justitiële interventies zich in de afgelopen drie decennia heeft ontwikkeld en we presenteren bijbehorend onderzoek. In een apart kader refereren we hierbij steeds naar Solo. Waar mogelijk, wordt een waardering van de werkzaamheid van deze interventie gegeven, onderbouwd met literatuurbronnen.

3.5.2 Cognitieve gedragstherapie in het justitiële domein

CGT gaat ervan uit dat verstoorde denkpatronen, antisociale gedragingen en beperkte (sociale) vaardigheden kunnen bijdragen tot crimineel gedrag. Verondersteld wordt dat diverse cognitieve vervormingen, zoals het ontkennen van eigen verantwoordelijkheid, het verdringen van schuld en het koesteren van te optimistische percepties van de werkelijkheid, aangeleerd zijn en dus te veranderen zijn (Walters, 1990). CGT is geen eenduidige methode: het is een verzameling van cognitief gedragsmatige benaderingen (Pearson et al., 2002). Programma's gericht op CGT maken gebruik van technieken voor versterking van cognitieve vaardigheden, woedebeheersing en diverse aanvullende componenten met betrekking tot sociale vaardigheden, morele ontwikkeling en terugvalpreventie. Er worden denkvaardigheden aangeleerd die te maken hebben met het probleemoplossend vermogen (het verzamelen van informatie, het bedenken van alternatieve oplossingen en het evalueren van het resultaat), abstract denken, kritisch redeneren, oorzaak-gevolg denken, doelen stellen, langetermijnplanning en perspectief nemen. Met behulp van bijvoorbeeld een rollenspel wordt geoefend met de nieuwe manier van omgaan met een situatie die eerder tot onaangepast gedrag, agressie of criminaliteit heeft geleid (Lipsey & Landenberger, 2006).

Solo werkt volgens de principes van CGT: doel is de disfunctionele gedachten en overtuigingen ('denkfouten') van de deelnemer op te sporen en te vervangen door helpende gedachten. Het programma heeft een gestructureerde opzet: de trainer neemt bij de start van een sessie de agenda met de deelnemer door, huiswerkopdrachten worden besproken, automatische gedachten worden uitgedaagd en nieuwe huiswerkopdrachten worden afgesproken. Het aantal sessies staat vast, de begeleiding is doel- en probleemgericht en focust zich op het heden. Een goede dynamiek in de samenwerking tussen trainer en deelnemer is vereist. In de gesprekken neemt de deelnemer een actieve rol en neemt hij de rol van 'persoonlijke wetenschapper' aan. Op deze wijze onderzoekt hij hoe de manier

waarop hij denkt, zijn gedrag kan beïnvloeden (Reclassering Nederland, 2016). In de CGT is dit deze methode bekend onder de noemer van cliënt die de rol van 'eigen therapeut' aanneemt (Beck, 2011).

3.5.3 Kennisbasis

Effectieve justitiële interventies voldoen aan drie kernprincipes, zoals geformuleerd in het RNR-model (Andrews & Bonta, 2006):

1. *Het risicoprincipe* richt zich op het 'wie'. Interventies moeten worden afgestemd op de recidivekans: CGT is bedoeld voor daders met een matige en hoge recidivekans, terwijl daders met een lagere recidivekans gebaat zijn met lichtere interventies;
2. *Het behoefteprincipe* gaat over 'wat' er moet worden gedaan. Geïdentificeerde criminogene behoeften die in verband staan met crimineel gedrag vormen de focus van de interventies;
3. *Het responsiviteitsprincipe* gaat over 'hoe' de interventie moet worden uitgevoerd. Er wordt onderscheid gemaakt tussen algemene en specifieke afwegingen voor een bepaald type interventie. Algemene responsiviteit promoot het gebruik van cognitieve sociale leermethoden ter beïnvloeding van het gedrag, terwijl specifieke responsiviteit ervoor zorgt dat interventies worden afgestemd op de mogelijkheden en leerstijl van het individu (Her Majesty's Inspectorate of Probation (HMIP, z.d.).

Later is hier nog een vierde kernprincipe aan toegevoegd: *het programma-integriteitsprincipe* (Andrews et al., 2009; De Ruijter & Veen, 2006). Dit principe gaat ervan uit dat interventies effectiever zijn wanneer zij worden uitgevoerd zoals oorspronkelijk is bedoeld. Het werken volgens een gestructureerde programmahandleiding is vereist en uitvoerenden zullen zich ook aan deze handleiding moeten houden (DiGiuseppe & Tafrate, 2003; Wormith et al., 2007; Menting et al., 2020). Dat schending van de programma-integriteit het recidivebeperkende effect van een interventie kan aantasten, werd bevestigd in het onderzoek van Larden en collega's (2021). De onderzoekers vonden dat een lage tot matige programma-integriteit debet was aan de beperkte effecten op recidive. Ook Lipsey & Landenberger (2005) zagen dat betrouwbaarheidscontroles op de uitvoering van CGT van invloed waren op de effectiviteit.

Zoals alle justitiële interventies van de 3RO, is Solo gebaseerd op de vier bovengenoemde kernprincipes van het RNR-model. Cliënten die volgens het risicotaxatie-instrument RISC een matige of hoge score hebben op de factoren 'psychosociaal functioneren en/of 'houding', kunnen worden doorverwezen naar een cognitieve vaardigheidstraining (*risicoprincipe*). Vervolgens schat de verwijzer in of er sprake is van groepsongeschiktheid voor toewijzing naar Solo.

Het *behoefteprincipe* is in de programmadoelen van Solo gewaarborgd. Solo focust zich op probleemoplossen, zelfmanagement, sociale vaardigheden, cognitieve herstructurering, attitudes/waarden, moreel redeneren en perspectief innemen. Tevens worden in sessies 7 t/m 10 keuzemodules aangeboden. In deze modules kan extra aandacht worden besteed aan de criminogene behoeften die in verband staan met crimineel gedrag.

Het *responsiviteitsprincipe* kan goed worden gewaarborgd in Solo. Gedurende het programma hanteert de trainer een motiverende begeleidingsstijl en sluit hij aan bij de mogelijkheden en beperkingen van de deelnemer. Omdat Solo een individuele interventie is, kan de trainer responsiever zijn ten opzichte van een defensieve houding of *reactance* van de deelnemer dan in een groepsgewijze interventie.

In Solo werken trainers met een programmahandleiding en krijgen zij coaching (*programma-integriteitsprincipe*). Uit ons praktijkonderzoek blijkt echter dat het volgen van de programmahandleiding in de praktijk lastig te realiseren valt (zie hoofdstuk 5). Er lijkt sprake te zijn van wat Hollin (1995) 'treatment non-compliance' noemt: Solo-trainers passen de programma-inhoud en de doelen van een sessie naar eigen inzichten aan om, waar nodig, maatwerk te leveren.

3.5.4 Effectiviteit

CGT wordt in het justitiële domein als een van de meest veelbelovende benaderingen gezien. Voordelen zijn dat CGT een goed ontwikkelde kennisbasis heeft en dat het zich richt op de factor 'pro-crimineel denken', dat in direct verband staat met afwijkend gedrag. CGT kan worden ingezet bij justitiabelen met een grote variëteit aan criminogene factoren en het kan op verschillende wijzen worden geïmplementeerd: in een breder programma of als een op zichzelf staande interventie (Lipsey & Landenberger, 2006).

CGT is uitgebreid geëvalueerd in de Verenigde Staten, Canada en de UK. Er wordt herhaaldelijk vastgesteld dat deze benadering effectief is in het terugdringen van crimineel gedrag bij zowel jongvolwassenen als volwassen justitiabelen (Wilson et al., 2005; Sadlier, 2010; Travers et al., 2013). Diverse meta-analyses die in de loop der tijd zijn uitgevoerd, lijken dit beeld te bevestigen (Andrews et al., 1990; Gendreau & Andrews, 1990; Guevara, Tamans, & Prince, 2013; Antonowicz & Ross, 1994; Pearson et al., 2002). Bijvoorbeeld, Pearson et al. (2002) voerden een meta-analyse uit van 69 onderzoeken. De studies hadden betrekking op zowel CGT als gedragsmatige interventies. CGT bleek effectiever in het verminderen van recidive dan de gedragsmatige interventies, met een gemiddelde recidivevermindering van ongeveer 30%. In een meta-analyse uitgevoerd door Wilson et al. (2005) waren 20 onderzoeken naar groepsgerichte CGT-programma's betrokken. Deze programma's bleken zeer effectief in het verminderen van crimineel gedrag: in vergelijking met de controlegroepen, lieten deze programma's een recidivevermindering zien van 20-30%.

Hoewel bovengenoemde meta-analyses sterke aanwijzingen geven voor de effectiviteit van CGT in de behandeling van justitiabelen, stelden Landenberger en Lipsey (2005) en Polaschek (2011) dat er binnen de studies behoorlijk wat variatie is in uitkomstvariabelen, typen daders, kwaliteit van onderzoekopzetten en wat werd geduid als CGT.

Wat ook opvalt, is dat de gevonden studies enigszins verouderd zijn en het alle groepsgewijze interventies betreffen. Er zijn geen recente effectstudies naar de effectiviteit van CGT voor volwassen justitiabelen gevonden.

Solo is een unieke justitiële interventie die effectieve What Works-methoden met desistancedoelen combineert. In de literatuur zijn geen studies gevonden die de effecten van deze gecombineerde benadering hebben onderzocht. Effectstudies naar geïndividualiseerde CGT in het justitiële domein zijn evenmin gevonden.

Wel is een publicatie gevonden over de werkzaamheid van Solo's equivalent One-To-One. Beşev & Gajecki (2009) onderzochten in een niet-gecontroleerde studie of test- en achtergrondgegevens van One-To-One deelnemers in Zweden voorspellers waren voor uitval en recidive.

In totaal 776 deelnemers werden geïncludeerd. T-toetsen en logistische regressieanalyses toonden dat 25,7% van de afroenders recidiveerde vs. 49% van de uitvallers. De leeftijd van de deelnemers voorspelde afronding, in die zin dat oudere deelnemers meer kans hadden om de interventie af te ronden.

Verskillende variabelen bleken voorspellend te zijn voor recidive. De krachtigste voorspeller voor niet-recidive was voltooiing van One-To-One. Deelnemers met verbeterde sociale vaardigheden recidiveerden minder en deelnemers met toegenomen financiële problemen juist meer. Opvallend was dat deelnemers die vaker recidiveerden vaker geloofden dat iets hen overkwam dan deelnemers die minder vaak recidiveerden. Opgemerkt moet worden dat de resultaten van dit onderzoek niet een-op-een overdraagbaar zijn naar Solo. In Nederland werken we immers met een doorontwikkelde Solo die op onderdelen afwijkt van de originele variant. De conclusie is dat de effectiviteit van Solo niet bekend is.

3.5.5 Knelpunten in de uitvoering

De ervaringen die er met het RNR-model in de interventiepraktijk werden opgedaan, waren niet allemaal positief. In kritische publicaties werd gesteld dat de kernprincipes te algemeen omschreven waren, waardoor zij geen duidelijke leidraad konden bieden voor hoe de interventies geleverd moesten worden en hoe de ene interventie van de andere diende te worden onderscheiden (Polaschek, 2011). Rovers (2007) noemde de praktische relevantie van de What Works-beginselen beperkt: als begrippen vaag of dubbelzinnig omschreven zijn, is het voor managers lastig om hierop beslissingen te nemen. Hij gaf als voorbeeld het conflicterende karakter

van het reponsiviteitsprincipe en het programma-integriteitsprincipe: wanneer moet een professional nu maatwerk bieden of juist strikt het programmaprotocol volgen? Het RNR-model biedt hiervoor geen handvatten. Braet (2007) stelde dat het RNR-model te veel op risicovermindering is gericht en te weinig op positieve levensdoelen.

In de literatuur werden eveneens knelpunten gesignaleerd in de uitvoering van CGT. Howels & Day (2003) constateerden dat er in CGT weinig aandacht is voor verschillen in motivatie tussen deelnemers: alleen deelnemers die bereid zijn om deel te nemen, worden in CGT geïncludeerd. Hierna wordt er direct gestart met gedragsverandering, hetgeen maakt dat de lat vrij hoog ligt.

In de afgelopen twee decennia heeft in de literatuur een accentverschuiving plaatsgevonden van 'Wat werkt' naar 'Wat werkt, voor wie en wanneer?' (Polachek, 2011). Er kwam meer aandacht voor cliëntkenmerken in de toewijzing naar CGT omdat bleek dat specifieke doelgroepen (zoals plegers van geweldsdelicten en zedendelinquenten) meer profiteerden van CGT dan andere (overvallers en inbrekers, Travers et al., 2005).

Het hierboven omschreven conflict met het reponsiviteitsprincipe en het programma-integriteitsprincipe wordt ook in Solo herkend (zie ook kader in paragraaf 3.5.3). Trainers vinden het lastig in te schatten wanneer de programmahandleiding strikt gevolgd moet worden, of wanneer hier in het kader van maatwerk van mag worden afgeweken (zie hoofdstuk 5). Dit geldt bijvoorbeeld in de toepassing van oefeningen voor woedebeheersing bij deelnemers die geen problemen hebben met woederegulatie en bij de delictanalyse voor zogenoemde 'ontkenners'.

Ook blijkt er een probleem te zijn in de toewijzing naar Solo. In de beslisboom (zie bijlage 8) die verwijzers van de 3RO gebruiken om potentiële deelnemers door te verwijzen naar een justitiële interventie, is Solo vervangen door de 'individuele CoVa'⁵. Het lijkt alsof doorverwijzen naar Solo op papier niet meer mogelijk is. Dit verklaart het grote aantal 'individuele CoVa's' die in IRIS weggeschreven worden onder Solo (zie hoofdstuk 5).

3.5.6 Werkzame elementen

Evidence-based interventies voor justitiabelen bestaan uit een set methodieken die zorgvuldig zijn afgestemd op de criminogene factoren die in verband staan met het recidiverisico. De effecten van deze *package deals* zijn het vaakst vastgesteld met behulp van gerandomiseerde gecontroleerde trials (Te Brinke et al., 2021). Deze onderzoekers concluderen dat als effect de 'som der delen' (algemene resultaten van het totaalpakket) geldt, terwijl kennis over de 'delen waaruit de som bestaat' (werkzame elementen) beperkt is. Een nadeel van deze manier van onderzoeken is dat de interventie in zijn geheel een *black box* blijft en de kennis over de doelmatigheid en (kosten)effectiviteit van de interventie onbekend. Menting et al. (2020) geven aan dat het niet alleen zinvol is om te kijken naar welke interventies effectief zijn maar daarbij ook te onderzoeken wat deze interventies effectief maakt: welke gemeenschappelijke werkzame elementen dragen daaraan bij?

In Zwikker et al. (2019) vinden we de volgende definitie van werkzame elementen: "Werkzame elementen zijn gekoppeld aan de gekozen doelen van de interventie, moeten aansluiten bij de doelgroep en moeten bijdragen aan een goede uitvoering van de interventie. Een (goede) combinatie van werkzame [elementen] maakt de interventie effectief." (Zwikker et al., p. 3). Werkzame elementen kunnen worden onderverdeeld in drie categorieën (Spanjaard et al., 2015; Cloostermans & Van Dale (2016):

---

⁵ De individuele CoVa is een variant van de groepsgewijze CoVa. Trainers passen voornamelijk bestaande CoVa-oefeningen toe en noemen dit een 'individuele CoVa'. Als gevolg van COVID-19 heeft deze individuele CoVa vanaf 2020 een boost gekregen en wordt hij ook online gegeven. Redenen hiervoor zijn dat er meer CoVa-trainers zijn dan Solo-trainers en dat uitval uit de groepsgewijze CoVa individueel kan worden voortgezet. De individuele CoVa wordt als eenvoudiger ervaren dan Solo, waardoor enkele trainers er de voorkeur aan geven.

1. Inhoudelijke elementen (technieken en strategieën die een professional concreet uitvoert om een doel te bereiken);
2. Structuurelementen (fasering en duur, wijze van monitoring en supervisie);
3. Contextuele elementen (randvoorwaarden zoals kosten, setting, type training, doelgroep).

Er is nog weinig bekend over de effectiviteit van werkzame elementen van justitiële interventies. In de literatuur hebben we geen studies gevonden over effectieve werkzame elementen in CGT voor volwassen justitiabelen. Wel worden in diverse publicaties inhoudelijke, structuur- en contextuele elementen genoemd die veel voorkomen bij CGT voor justitiabelen.

Veel voorkomende inhoudelijke elementen van CGT zijn groepsgewijze, (twee)wekelijkse sessies van ongeveer een uur en een gestructureerde programmaopbouw (Wilson et al., 2005). Het aantal sessies kan variëren, al lijken zo'n 20 sessies als norm te gelden (o.a. Hollin et al., 2008; Sadlier, 2010). Veel voorkomende structuurelementen zijn werken volgens een programmahandleiding, het volgen van de programma-integriteit middels coaching en videomonitoring en het oefenen van nieuwe vaardigheden in het dagelijks leven (Landenberger & Lipsey, 2005). Contextuele elementen die het vaakst in publicaties worden genoemd, hebben te maken met setting en doelgroep: CGT wordt gegeven aan een generieke groep justitiabelen onder reclasseringstoezicht of verblijvend in een penitentiële inrichting (Landenberger & Lipsey, 2005; Wilson et al., 2005; Sadlier, 2010). Menting et al. (2020) stellen dat wanneer werkzame elementen 'veel voorkomen', dat nog niets zegt over de effectiviteit van interventies. In die zin is de term *werkzame* elementen misleidend. De auteurs stellen dat ook de volgorde waarin werkzame elementen in een interventie zijn ingebouwd, van belang kan zijn voor de effectiviteit. Omdat programma-ontwikkelaars deze volgorde vanuit een bepaalde visie vaststellen, zouden twee dezelfde interventies met een verschil in volgorde van werkzame elementen, andere effecten kunnen genereren (Menting et al., 2020).

Een relatief nieuwe manier om werkzame elementen te onderzoeken is met behulp van zogenoemde 'micro-trials': dit zijn kleinschalige, gerandomiseerde gecontroleerde onderzoeken naar het effect van één specifiek werkzaam element in een interventie (Te Brinke et al., 2021). In het Zon-MW programma 'Effectief werken in de Jeugdsector' worden hier eerste ervaringen mee opgedaan. In de literatuurverkenning zijn geen micro-trials gevonden naar een bepaald werkzaam element in CGT voor volwassen justitiabelen.

Solo bestaat uit een set methodieken die is afgestemd op de criminogene factoren die verband houden met crimineel gedrag. De interventie is een *evidence-based practice*, in die zin dat de programma-inhoud is gebaseerd op de best beschikbare informatie over doelmatigheid en doeltreffendheid.

In 2016 is het inhoudelijk element 'programma-inhoud' op basis van een eerder uitgevoerde procesevaluatie en periodieke praktijkevaluaties aangepast, met als doel een logischer opbouw van het programma te krijgen en de leerstof in de sessies beter op elkaar aan te laten sluiten. Bijvoorbeeld, de delictanalyse is van 3 sessies naar 2 sessies teruggebracht en het startmoment van deze analyse is verplaatst van sessie 1 naar sessie 2. Dit is gedaan omdat trainers vonden dat de delictanalyse te vroeg in Solo werd behandeld, waardoor deelnemers er nog niet aan toe waren om dit te bespreken. Bovendien is sessie 1 een introductiesessie waarin de doelen van Solo en het programma nog moeten worden uitgelegd. Ook wekte het praten over het delict in de eerste drie sessies weerstand op: veel deelnemers dachten dat Solo alleen maar over hun criminele bestaan ging (hetgeen stigmatiserend werkte). Verwacht werd dat met deze aanpassing de responsiviteit van Solo zou worden verhoogd. Het is niet bekend of deze aanpassing de effectiviteit van Solo heeft vergroot of verkleind. Dit valt ook niet te onderzoeken omdat er geen effecten van de eerdere delictanalyse bekend zijn en deze dus niet kunnen worden vergeleken met de te meten effecten van de aangepaste delictanalyse.

Wat betreft het structuurelement 'lengte van het programma', heeft Solo een korte tijdsduur: 12 sessies in plaats van de gebruikelijke 20 sessies van de CGT in het justitiële domein. De vraag is of met een dergelijk kort programma de programmadoelen kunnen worden bereikt. Omdat Solo een individuele training is, heeft de programma-ontwikkelaar gemeend het programma compacter te kunnen aanbieden: een deelnemer krijgt in een sessie van 1,5 uur immers de volle aandacht van de trainer en hoeft deze niet te delen met zijn groepsgenoten. In de literatuur is geen bevestiging gevonden dat individuele CGT aanzienlijk kunnen worden ingekort.

In de literatuur vallen twee contextuele elementen op: Wilson et al. (2005) merken op dat individuele CGT weinig kosteneffectief zijn en ook om praktische redenen niet op grote schaal uitvoerbaar zijn in het gevangeniswezen. Deze bevindingen stroken niet met de praktijkervaringen van Solo: deze training kan prima worden gegeven in penitentiaire inrichtingen en de eventuele obstakels die trainers ervaren, worden ook ervaren in groepsgewijze trainingen. Solo blijkt inderdaad duurder dan groepsgewijze trainingen, echter, in vergelijking met de individuele CoVa-plus is Solo weer goedkoper.

3.6 Werkzaamheid van de gemaakte aanpassingen in 2016

In 2011 is een procesevaluatie uitgevoerd naar de organisatie en programma-inhoud van Solo 2010. Op basis van gebruikerservaringen van trainers en deelnemers hebben drie medewerkers van het FIT (allen interventiecoaches) de interventie in 2016 doorontwikkeld.

De volgende wijzigingen op de programma-inhoud zijn aangebracht:

Delictanalyse

De delictanalyse is van 3 sessies naar 2 sessies teruggebracht en het startmoment van deze analyse is verplaatst van sessie 1 naar sessie 2. Reden: trainers vonden dat het delict te vroeg in Solo werd behandeld, waardoor deelnemers er nog niet aan toe waren om dit te bespreken. Ook wekte het praten over het delict in de eerste drie sessies weerstand op: veel deelnemers dachten dat Solo alleen maar over hun criminele bestaan ging (hetgeen stigmatiserend werkte). Bovendien is sessie 1 van Solo een introductiesessie waarin de doelen van Solo en het programma nog moeten worden uitgelegd. Verwacht werd dat met deze aanpassing de responsiviteit van Solo zou worden verhoogd.

In de oorspronkelijke delictanalyse van Priestley zat veel herhaling waardoor deze wat stroperig verliep. Het was lastig om de aandacht van de deelnemer vast te blijven houden. Door hem in te korten wordt verwacht dit te verhelpen.

Sessie 4: Schietschijf

Deze sessie is niet inhoudelijk gewijzigd maar heeft een andere aanpak gekregen. Met behulp van de zogenoemde 'schietschijf' (uit de justitiële interventie Focus on Reentry (FOR)) stelt de deelnemer met de hulp van de trainer en eventuele BAP doelen en prioriteiten op waar hij de komende tijd aan gaat werken. Besproken wordt hoe deze doelen te bereiken zijn en welke actiestappen daarvoor ondernomen moeten worden. De sessie is dient als opmaat voor de keuzemodules die in sessie 7 t/m 10 worden aangeboden.

Keuzemodules

Met de modules die in de sessies 7 t/m 10 zijn ingebouwd (Andere vrienden, Beslissingen nemen, Goed maken, Kalmeermethode en Werk) is het mogelijk om maatwerk te bieden. In Solo 2010 waren deze modules verplicht, in de doorontwikkelde versie worden ze optioneel aangeboden. De keuzemodules kunnen ook worden gebruikt om Solo-oefeningen te herhalen die nog extra aandacht behoeven. Soms gebruikt de trainer deze tijd ook om oefeningen uit andere justitiële interventies (CoVa, i-Respect) met de deelnemer te doen, als hem dat relevant lijkt.

Sessie 9: Gedachtenneutralisaties, cognitieve herstructurering

De volgorde van de besproken onderwerpen in deze sessie is veranderd. Er heeft een herclustering plaatsgevonden, inhoudelijk is er niets gewijzigd.

Triggerformulier

Het triggerformulier is als vast onderdeel aan Solo toegevoegd. Op dit formulier noteert de deelnemer risicovolle situaties, gedachten en gevoelens en hoe hij deze al dan niet het hoofd heeft geboden. In de daaropvolgende sessies leert de deelnemer probleemoplossende vaardigheden ten aanzien van zijn persoonlijke 'triggers'. Dit formulier wordt iedere sessie besproken.

Het is niet bekend wat de werkzaamheid is van bovengenoemde aanpassingen. Zoals vermeld in paragraaf 3.5.4, is de effectiviteit van Solo niet bekend omdat hier nog geen onderzoek naar heeft plaatsgevonden.

3.7 Conclusies

Om de deelvragen van de literatuurverkenning te kunnen beantwoorden, is het verandermodel van Solo 2010 aangepast en is er een verklaringsmodel opgesteld. Hierdoor heeft het theoretisch kader van Solo, dat enigszins verouderd en op onderdelen onvolledig bleek, een update gekregen. Voor de eventuele doorontwikkeling van Solo kunnen beide modellen als basis dienen.

Uit de literatuurverkenning blijkt dat Solo programma-inhoudelijk klopt: het verandermodel is afgestemd op het verklaringsmodel en de oefeningen/werkvormen vloeien voort uit de methodieken. Overigens zegt dit nog niets over de praktische uitvoerbaarheid van Solo, hierover geeft het empirische onderzoek in hoofdstuk 5 nadere informatie. Over de manier waarop de programmadoelen van Solo voortvloeien uit de methodieken, is geen informatie gevonden. Er zijn aanwijzingen, gebaseerd op een analyse van de originele Solo uit 2010, dat dit in orde is maar het zou goed zijn dit ook voor de huidige Solo (2016) na te gaan.

Solo bestaat uit een set methodieken die is afgestemd op de criminogene factoren die verband houden met crimineel gedrag. De interventie is een *evidence-based practice*, in die zin dat de programma-inhoud is gebaseerd op de best beschikbare informatie over doelmatigheid en doeltreffendheid. Het is een ook een unieke interventie vanwege de hierboven aangehaalde gecombineerde aanpak van What Works-methoden en desistancedoelen. De effectiviteit van Solo is echter niet bekend (evenmin bekend is wat de effectiviteit is van de in 2016 gemaakte aanpassingen op Solo 2010). De interventie kent uitvoeringsproblemen die ook in de literatuur worden beschreven, waaronder problemen met de waarborging van de programma-integriteit (zie hoofdstuk 5).

4. Methoden

In het praktijkonderzoek is een enquête uitgezet, zijn semigestructureerde interviews gehouden en zijn evaluatieformulieren van Solo-deelnemers verzameld. Ook zijn er gegevens in IRIS en de trainingsregistratie van de Reclasseringsacademie geanalyseerd.

4.1 Enquête

Inhoud

De enquête bestond uit de volgende onderdelen:

- Informed consent;
- Reclasseringsorganisatie en regio/unit waar Solo wordt uitgevoerd;
- Hoe vaak Solo wordt geadviseerd;
- Aantal Solo-trainers per regio/unit, hoeveel van hen actief zijn (d.w.z. de afgelopen 6 mnd een training hebben gegeven);
- In welke regio/unit geen Solo-trainers zijn, maar waar er wel een behoefte is (incl. reden);
- Of er in de regio met Solo vergelijkbare trainingen worden uitgevoerd.

Aanpak

De enquête is opgesteld in Microsoft Forms waarna de link per email is verstuurd. Door een fout in de instellingen van de enquête waren we genooddakt de enquête tweemaal te versturen, aangezien de eerste enquête niet bruikbaar bleek. Dit heeft geen consequenties gehad voor de respons, in die zin dat de respons op de tweede verzending zelfs hoger was. De gegevens van de eerste enquête zijn vernietigd. In verband met de anonimiteit is het onbekend hoeveel respondenten van de eerste enquête opnieuw hebben gereageerd op de tweede enquête.

Respondenten

Vanuit de Reclasseringsacademie werd een lijst met potentiële respondenten voor de enquête beschikbaar gesteld. Deze lijst bestond uit 47 portefeuillehouders en/of coördinatoren die op papier verbonden waren aan Solo. Dit bleek in praktijk echter niet helemaal zo te zijn, hetgeen gevolgen had voor de werving van respondenten voor de enquête. Bijvoorbeeld, bij de SVG werden geen Solo's uitgevoerd en bij het LJ&R werden maar enkele Solo's gegeven. Uiteindelijk is de enquête gemaïld naar 20 portefeuillehouders en/of coördinatoren, waarvan zeker was dat zij actief betrokken waren bij Solo. Via het landelijke overleg van portefeuillehouders van de 3RO is de enquête bij hen onder de aandacht gebracht.

De lijst met namen en contactgegevens van de respondenten is opgeslagen op Research Drive.⁶ Deelname en analyse van de enquête vonden op anonieme wijze plaats.

4.2 Semigestructureerde interviews

Inhoud

In de semigestructureerde interviews werden de gebruikerservaringen met Solo geïnventariseerd. De interviews richtten zich op vier thema's:

1. Aansluiting van Solo op de behoeften van de deelnemers;
2. Context waarin Solo wordt uitgevoerd;
3. Organisatie van Solo;
4. Adviezen voor doorontwikkeling van Solo.

Ad 1.

In Solo stelt een deelnemer samen met de trainer doelen op. Aan de deelnemers werd gevraagd hoe zij in de training aan deze doelen hebben gewerkt en of zij naar hun beleving vorderingen

---

⁶ Research Drive is de beveiligde online onderzoeksomgeving van de Hogeschool Utrecht.

hebben gemaakt in het bereiken van deze doelen. Door hierop te reflecteren, wordt duidelijk of Solo voorziet in een behoefte. Aan coaches en trainers werd aanvullend gevraagd wat de meerwaarde van Solo t.o.v. groepsgewijze trainingen en bij welke groepen cliënten Solo naar hun mening aansluit.

Ad 2.

De context waarin reclasseringswerkers hun werk doen, is sterk in ontwikkeling. Er wordt meer gewerkt vanuit integrale, duurzame trajecten voor cliënten en er wordt meer samengewerkt met andere organisaties zoals DJI en gemeentelijke instellingen. Aan coaches en trainers wordt gevraagd op welke wijze Solo past in deze veranderende context. A.d.h.v. een terreinverkenning worden knelpunten in de uitvoering van Solo beschreven en oplossingen aangedragen.

Ad 3.

In dit thema staat de uitvoerbaarheid van Solo centraal. Coaches en trainers reflecteerden op de organisatie van de training. Gespreksthema's waren: wordt Solo vaak opgelegd, of vindt de training meer op vrijwillige basis plaats, taken/verantwoordelijkheden/bevoegdheden, kwaliteitsborging (coaching, programma-integriteit), draagvlak, betrokkenheid, capaciteit en randvoorwaarden.

Ad 4.

Aan coaches, trainers en deelnemers werden adviezen gevraagd voor de doorontwikkeling van Solo.⁷ De topiclijst die voor de semigestructureerde interviews werd gebruikt, was door de onderzoeker van de Hogeschool Utrecht gemaakt. Voor beantwoording van de thema's 1 en 4 werden de 10 kwaliteitscriteria aangehouden die door de toenmalige erkenningscommissie Gedragsinterventies Justitie werden gebruikt t.b.v. het accreditatieproces van de gedragsinterventies.⁸ Voor de thema's 2 en 3 werden aparte items opgesteld.

Aanpak

De interviews duurden ongeveer een uur en werden afgenomen door de junior onderzoeker van de HU. De respondenten ondertekenden vooraf een *informed consent*. Van ieder afgenomen interview werd een verslag gemaakt dat voor feedback werd teruggekoppeld aan de respondent. De analyses van de interviews waren kwalitatief van aard.

Respondenten

Twee coaches, vijf trainers en vijf deelnemers vormden de respondentengroepen van dit onderzoeksdeel. Met behulp van de methode van *convenience sampling* werden de respondenten benaderd die op dat moment voor interviewafname beschikbaar waren. De interviews vonden plaats in de maand november 2021. Aan de deelname waren geen selectiecriteria verbonden. Wel dienden de respondenten voldoende ervaring te hebben met Solo.⁹

4.3 Evaluatieformulieren deelnemers

Deelnemers krijgen bij afronding van Solo een evaluatieformulier voorgelegd waarop zij de organisatie van Solo, het programma, de trainer en het resultaat kunnen waarderen. Ook geven zij Solo een rapportcijfer. De opzet was dat wanneer we deze evaluatieformulieren met terugwerkende kracht bij de trainers zouden opvragen, we het cliëntperspectief bij het vooronderzoek goed zouden kunnen vertegenwoordigen.

Deze exercitie is, ook na herhaaldelijk verzoeken bij Solo-trainers neergelegd te hebben, niet gelukt, waardoor dit onderzoeksdeel is komen te vervallen.

---

⁷ Deze konden gaan over het verandermodel, specifieke programmaonderdelen en oefeningen, de uitvoering van Solo of randvoorwaardelijke zaken.

⁸ Het criterium 'dynamische criminogene factoren/protectieve factoren' inventariseerde of Solo heeft gezorgd voor specifieke vorderingen of (gedrags)veranderingen bij deelnemers (thema 1). M.b.v. de overige 9 criteria werd bekeken op welke gebieden doorontwikkeling is gewenst (thema 4).

⁹ Trainers dienden tenminste twee Solo-trainingen te hebben gegeven. Deelnemers moesten een volledige training hebben gevolgd en deze training moest niet langer dan twee maanden geleden te zijn afgerond.

4.4 Gegevensanalyse IRIS/Reclasseringsacademie (RA)

Omdat onze inschatting was dat de respons op de enquête wat zou kunnen tegenvallen, hebben we naar aanvullende informatiebronnen gezocht:

IRIS

In IRIS is een query uitgezet waarin is gekeken naar het aantal gestarte Solo-trainingen in de periode 1 januari 2007 t/m 31 december 2020: hoeveel van deze starters hebben de training succesvol afgerond (alle sessies bijgewoond), en hoeveel hebben Solo niet afgerond (zijn tussentijds uitgevallen)? Deze cijfers zijn per jaar opgevraagd zodat er naar trends kon worden gekeken.

We wilden ook weten hoeveel Solo-trainingen online waren uitgevoerd, aangezien er een toename is in het aantal online trainingen in de afgelopen twee jaar. Helaas waren deze cijfers niet beschikbaar.

RA

In de trainingsadministratie van de Reclasseringsacademie is gekeken hoeveel Solo-trainers er zijn, en hoeveel van hen er de afgelopen 6 maanden actief zijn geweest. Binnen welke RO, regio/unit bevinden zij zich, en hoe is de verdeling van trainers over de 3RO, regio, units?

5. Resultaten

In dit hoofdstuk worden de bevindingen van het praktijkonderzoek gepresenteerd. Het praktijkonderzoek bestond uit de volgende onderdelen:

- Enquête;
- Semigestructureerde interviews;
- Evaluatieformulieren deelnemers;
- Gegevensanalyse vanuit IRIS;
- Analyse trainingsregistratie Reclasseringsacademie.

5.1 Vraagstelling

De vraagstelling van het empirisch onderzoek is als volgt:

1. Op welke wijze voorziet Solo in de behoeften van specifieke groepen reclasseringscliënten?
2. Op welke wijze past Solo in de veranderende reclasseringscontext?
3. Welke regio's/units investeren in Solo qua opleiding en coaching van trainers en met welke redenen?
4. Welke programmaonderdelen en/of oefeningen van Solo moeten worden toegevoegd, gewijzigd of verwijderd ten behoeve van de doorontwikkeling?

5.2 Respons

Enquête

De enquête is verstuurd naar 20 coördinatoren/portefeuillehouders verbonden aan Solo. In totaal hebben tien portefeuillehouders en/of coördinatoren de enquête ingevuld wat een respons oplevert van 50 procent. Uit de respons is niet op te maken hoeveel van hen portefeuille en/of coördinator zijn. Er is aanvullende informatie verzameld om de uitvoering van Solo in Nederland zo goed mogelijk in beeld te krijgen. Naast de enquête is er een query uitgezet in IRIS en is de Reclasseringsacademie gevraagd de registratie te delen ten aanzien van geregistreerde opgeleide Solo-trainers. Op basis hiervan is een gegevensanalyse uitgevoerd.

Semigestructureerde interviews

Het beoogde aantal respondenten voor dit onderdeel was 12 (2 coaches, 5 trainers en 5 vijf deelnemers). Uiteindelijk is het gelukt om 11 respondenten te interviewen: een deelnemer hebben we niet bereikt. Omdat het altijd lastig is om cliënten bereid te vinden voor deelname aan onderzoek, vinden we dit een goed resultaat. De deelnemers zijn geworven via de Solo-trainers en middels een bericht op LinkedIn.

Bij een deelnemer bleek tijdens de interviewafname dat hij Solo nog niet had afgerond. Omdat deze deelnemer driekwart van de trainingssessies had gevolgd, is besloten deze respondent toch mee te nemen in het vooronderzoek aangezien hij een goed beeld kon geven van de training.

De Solo-trainers zijn allen werkzaam bij Reclassering Nederland. Zij vertegenwoordigen de volgende regio's: Roermond, Zaandam, Rotterdam, Eindhoven en Arnhem. De interviews hebben plaatsgevonden in november – december 2021. De interviews met de trainers en coaches hebben online plaatsgevonden via Webex of Microsoft Teams. De deelnemers zijn telefonisch geïnterviewd. De respondenten hebben voorafgaand aan het interview via e-mail de informatiefolder over het onderzoek gehad en een *informed consent* ondertekend.

Evaluatieformulieren deelnemers

Er is geprobeerd om evaluatieformulieren van deelnemers te verzamelen om op deze manier het clientperspectief inzichtelijk te maken. Er is hier geen respons op verkregen. Uit navraag bleek dat veel trainers mondeling met de deelnemer evalueren en het formulier achterwege laten. Om die reden is dit deel van de methoden vervallen in de uitvoering van het onderzoek.

5.3 Enquête

Algemeen

De betrokken respondenten zijn allen werkzaam bij Reclassering Nederland (RN). Om de anonimiteit te waarborgen is het niet inzichtelijk of de respondent portefeuillehouder of coördinator is. In Figuur 5.3a is te zien welke regio's vertegenwoordigd zijn geweest in de enquête waarbij ook het aantal respondenten is weergegeven die onder de desbetreffende regio vallen.

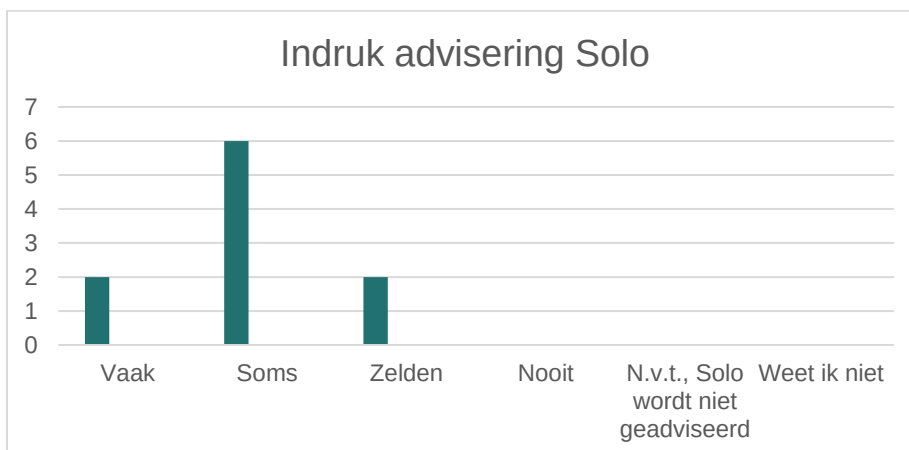
Regio	Aantal
Noord- West	3
Midden – Noord	1
Oost	3
Zuid	1
Zuid – West	2

Figuur 5.3a. Vertegenwoordigde regio's in enquête.

Indruk advisering Solo

De reclassering start met een advies waarin onder andere een justitiële interventie kan worden geadviseerd. In een startgesprek wordt vervolgens bepaald of dit een Solo of CoVa wordt. De respondenten zijn gevraagd naar hun indruk ten aanzien van hoe vaak Solo geadviseerd wordt. De meerderheid (6) van de respondenten classificeert deze indruk onder als 'soms'.

In onderstaand Figuur is de uitkomst af te lezen:

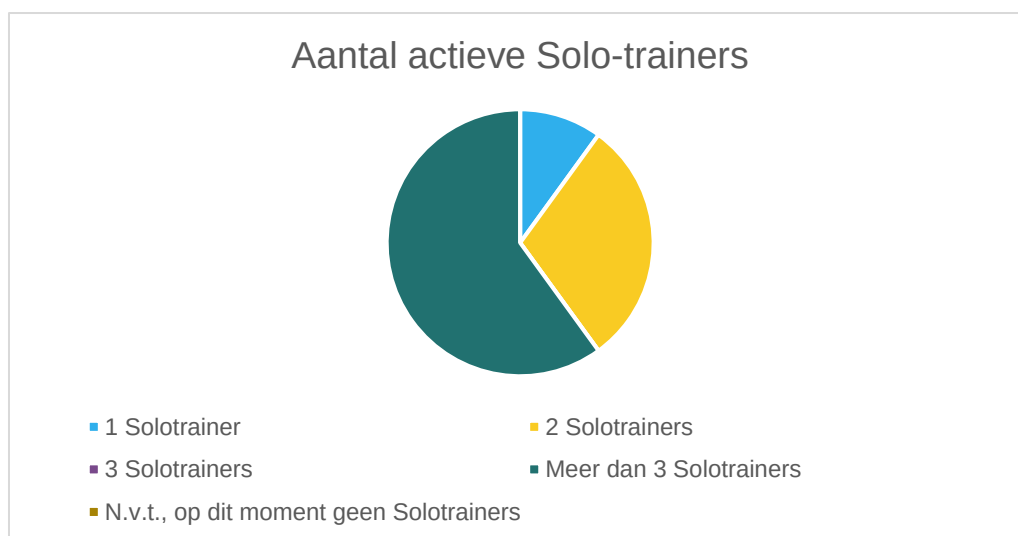

Figuur 5.3b. Indruk advisering Solo.

Aantal trainers actief

De meerderheid (6) van de respondenten geeft aan dat er meer dan drie Solo-trainers actief zijn in de regio. Dit betreft trainers die op het moment van het vooronderzoek, daadwerkelijk Solo uitvoeren. In onderstaand Figuur is de uitkomst van deze vraag te zien:

Figuur 5.3c. Aantal actieve Solo-trainers.

Units waar Solo-trainers actief zijn

In Figuur 5.3d zijn per regio de units weergegeven waar volgens de respondenten Solo-trainers actief zijn. In de middelste kolom is het aantal respondenten weergegeven afkomstig uit deze regio. Dit betreft dus niet het aantal Solo-trainers die in deze regio actief zijn. Ook is niet gespecificeerd waar de trainers werkzaam zijn in de regio. Registratie vanuit de Reclasseringsacademie heeft hier meer inzicht in gegeven. Dit inzicht is te vinden in paragraaf 5.4.

Regio	Aantal	Actief in unit(s)
Noord- West	3	Alkmaar, Haarlem, Zaandam, Amsterdam
Midden – Noord	1	Trainers werken per over de units heen, momenteel trainers aan het werven.
Oost	3	Arnhem Nijmegen Zwolle Zutphen
Zuid	1	Advies & Toezichtunit 1 Advies & Toezichtunit 2 (door trainer van andere unit) Advies & Toezichtunit 3 (door trainer van andere unit) Advies & Toezichtunit 4 Advies & Toezichtunit 5 Advies & Toezichtunit 6 Advies & Toezichtunit 7 (door trainer van andere unit)
Zuid – West	2	Advies en toezichtunit 1, 10 en 14 Kan op elke unit uitgevoerd worden

Figuur 5.3d. Units waar Solo gegeven wordt.

Units waar geen Solo-trainers actief zijn

De respondenten zijn gevraagd aan te geven of er units zijn waar Solo niet gegeven wordt terwijl hier wel behoefte aan is. Zeven van de tien respondenten geven aan dat er geen units zijn waar Solo niet wordt uitgevoerd terwijl hier wel behoefte aan is. De overige drie respondenten geven aan dat dit gaat om één unit (1), twee units (1) of drie units (1). Uit de respons is niet op te maken om welke regio's dit gaat.

Redenen waarom er geen Solo's worden uitgevoerd, zijn:

- Adviezen blijven uit;
- Er zijn geen opgeleide Solo-trainers;
- Solo-trainers werken per regio (niet per unit).

Los van bovengenoemde redenen, wordt door één van de respondenten een wens uitgesproken. Cliënten uit Den Helder die de Solo-training willen volgen moeten nu vaak ver reizen, ondanks dat in deze regio binnen elke unit Solo gegeven wordt. Het zou voor deze groep cliënten prettig zijn wanneer Solo gegeven wordt op een locatie (los van unit) in Den Helder.

Andere programma's vergelijkbaar met Solo

Tot slot zijn de respondenten gevraagd naar (met Solo) vergelijkbare programma's zowel binnen de reclassering als daarbuiten. Belangrijk hierbij was dat deze programma's zich op een vergelijkbare doelgroep richten. Een minderheid (3) geeft aan een soortgelijk programma te kennen en benoemt de (individuele) CoVa-training.

5.4 Analyse registratie Reclasseringsacademie

Figuur 5.4a toont de trainingsregistratie van Solo van de Reclasseringsacademie. Er zijn in totaal 37 opgeleide Solo-trainers in Nederland. In de afgelopen zes maanden waren 25 van hen actief bezig met Solo.

Het grootste deel van deze Solo-trainers (32) zijn werkzaam binnen Reclassering Nederland (RN). Deze trainers zijn verdeeld over vijf regio's. Vanuit het LJ&R zijn er vijf opgeleide Solo-trainers: zij bevinden zich in twee regio's. Binnen de SVG zijn geen trainers opgeleid in Solo.

Organisatie	Regio	Opgeleid voor Solo	Laatste 6 mnd. actief
Reclassering Nederland	Midden-Noord	6 opgeleid Leeuwarden : 2 Utrecht: 2 Groningen: 2	4 actief
Reclassering Nederland	Noordwest	7 opgeleid Amsterdam: 2 Haarlem: 2 Alkmaar: 2 Zaandam: 1	6 actief
Reclassering Nederland	Oost	7 opgeleid Almelo: 2 Arnhem: 2 Zwolle: 3	3 actief
Reclassering Nederland	Zuid	6 opgeleid Tilburg: 1 Den Bosch: 2 Roermond: 1 Middelburg: 1 Breda: 1	6 actief
Reclassering Nederland	Zuidwest	6 opgeleid Rotterdam: 5 Den Haag: 1	3 actief
Leger des Heils	Noordoost	3 opgeleid Groningen	2 actief
Leger des Heils	Noordwest	2 opgeleid Amsterdam	1 actief
TOTAAL		37 opgeleid	25 actief

Figuur 5.4a. Aantal actieve Solo-trainers. (Bron: trainingsregistratie Reclasseringsacademie).

5.5 Gegevensanalyse IRIS

Figuur 5.5a toont het aantal gestarte Solo's in de periode 1 januari 2017 t/m 31 december 2020. In IRIS wordt de specificatie 'Solo' pas toegekend vanaf de trainingsplaatsing. Daarvoor staat Solo geregistreerd onder de naam 'GI Cognitieve Vaardigheden'. Het is niet duidelijk of de trainingen met de specificatie 'Solo', inhoudelijk een Solo betreffen of een (individuele) CoVa.

Een medewerker van SIBA heeft getracht dit te achterhalen. Uit de in totaal 466 gestarte Solo's (periode 2017-2020) is een aselechte steekproef getrokken van 25 Solo-trainingsplaatsings-registraties, waarvan de bijbehorende cliëntdossiers zijn bekeken: heeft de deelnemer inhoudelijk een Solo, of een (individuele) CoVa gevolgd? Hoewel lastig te achterhalen vanwege onduidelijke of onvolledige registraties, ging het bij 5 van deze 25 deelnemers overduidelijk om een Solo-training. Met enige voorzichtigheid kunnen we concluderen dat een groot deel van onderstaande tabel (individuele) CoVa's betreft, met name in het laatste jaar. Dit komt omdat in 2020 trainers ten gevolge van de COVID-19 pandemie meer online individuele CoVa's hebben gegeven omdat groepstrainingen niet mogelijk waren.

Gestarte Solo's	2017	2018	2019	2020
Totaal	113	85	100	168
Extramuraal	96	76	88	152
Intramuraal	17	9	12	16
Afgesloten volgens plan	98 (97%)	75 (88%)	83 (83%)	135 (80%)
Herplaatsing	2	5	6	14
Afgebroken; retour zending	13 (12%)	5 (6%)	11 (11%)	18 (11%)
Onbekend	0	0	0	1

Figuur 5.5a. Uitgevoerde Solo-trainingen in de periode 2017 t/m 2020. (Bron: IRIS.)

Opvallend in Figuur 5.5a is dat in 2017 bijna alle Solo-trainingen volgens plan zijn afgesloten (97%). Dit betekent dat een gestarte deelnemer alle sessies heeft gevolgd en dat Solo succesvol is afgerond. In 2020 is dat 17% minder (80%). Deze afname lijkt te maken te hebben met deelnemers die herplaatst zijn. Het percentage afgebroken Solo-trainingen lijkt gedurende de jaren stabiel (zo rond de 11%), met uitzondering van het jaar 2018. Het aantal trainingen bij de reclassering is oververtegenwoordigd ten opzichte van de trainingen die worden gegeven in de PI.

5.6 Semigestructureerde interviews

De resultaten van de semigestructureerde interviews worden aan de hand van vier thema's beschreven:

- Algemene informatie (inzicht in de context waarin Solo wordt uitgevoerd);
- Afstemming Solo op behoeften van verschillende doelgroepen;
- Solo in de veranderende reclasseringscontext;
- Adviezen voor doorontwikkeling van Solo.

Deze thema's hebben centraal gestaan in de gesprekken met de trainers en coaches. Met de deelnemers is gesproken over de eigen ervaring met Solo. Centraal hierin hebben gestaan: activiteiten en doelen, de waardering van de training en adviezen voor de doorontwikkeling. De uitkomst van deze gesprekken is ook beschreven onder de bovengenoemde vier thema's.

5.6.1 Algemene informatie

Respondenten die als trainer verbonden zijn aan Solo geven aan dat zij twee tot vier Solo's per jaar geven. Solo wordt over het algemeen ervaren als een tijdsintensieve training. Eén respondent merkt op dat het aantal aanmeldingen voor Solo achterblijft ten aanzien van het aantal cliënten

met cognitieve tekorten. Oftewel, verhoudingsgewijs zijn er weinig aanmeldingen voor Solo. Deze respondent geeft aan dat binnen een (langlopend) toezicht er steeds kritisch gekeken moet worden naar de mogelijkheid om Solo in te zetten.

Uit de interviews blijkt dat CoVa ook individueel gegeven wordt. Een trainer zegt hierover: *"Ik heb een vrouw individueel getraind waar ik het programma heb aangepast omdat CoVa passender was. Deze vrouw had ADHD en was snel afgeleid. Op dat moment was er een groep van drie jongvolwassenen en zij was in de vijftig. Ik was bang dat ze te veel in de moederrol zou gaan zitten of te vaak zou worden afgeleid"*. (Trainer 4). Een ander geeft aan dat Solo dusdanig ingewikkeld is voor zowel de trainer als de deelnemer, hetgeen CoVa werkbaarder maakte.

Selectie deelnemers

Alle deelnemers geven aan dat zij een cognitieve vaardigheidstraining opgelegd hebben gekregen: het was onderdeel van hun vonnis. Trainers bevestigen dit beeld. De toezichthouder of adviseur meldt de deelnemer aan voor een cognitieve vaardigheidstraining. Regelmatig wordt in deze aanmelding een advies gegeven ten aanzien van aan welke training (Solo of CoVa) wordt gedacht. Eén deelnemer geeft aan zelf om Solo te hebben gevraagd omdat de eigen inschatting was dat een groep niet passend zou zijn.

In het eerste gesprek met de deelnemer, waarvoor ook de toezichthouder/adviseur wordt uitgenodigd, wordt de aanmelding besproken. De trainer beslist uiteindelijk of een deelnemer in aanmerking komt voor Solo. Dit gebeurt altijd in overleg met de betrokken toezichthouder of adviseur. Het komt voor dat de trainer afwijkt van het advies en een andere keuze maakt.

Er worden door de trainers geen vaste inclusiecriteria voor deelname aan Solo benoemd. Men heeft hier wel ideeën over. Eén van de trainers is van mening dat er te weinig op problematiek wordt geselecteerd en te vaak op praktische redenen. Een andere trainer geeft aan het belangrijk is in beeld te krijgen hoe iemand leert: *"Stel je voor dat je iemand hebt die net tegen LVB aanzit maar dit niet is. Die past bijvoorbeeld goed in Solo"*. (Trainer 2).

Clënten die het delict ontkennen vormen een uitdaging voor trainers in Solo omdat dit de uitvoering van de delictanalyse in de weg staat. Toch vormt het bekennen van het delict op dit moment geen harde eis voor deelname aan Solo. De reden is dat cliënten soms nog in afwachting zijn van hun vonnis, waardoor zij baat hebben bij ontkenning van het delict. Een coach adviseert om bij 'ontkenners', in plaats van de delictanalyse, andere thema's centraal te stellen die gelinkt zijn aan cognitieve tekorten, zoals impulsiviteit, problemen met het zelfbeeld en zelfvertrouwen.

Motivatie deelnemers

Trainers ervaren de motivatie van deelnemers als verschillend: er zijn deelnemers die gemotiveerd zijn voor Solo maar dit is niet vanzelfsprekend. Eén trainer benoemt hierbij de externe motivatie: *"Ik moet het doen dus ik doe het"*. (Trainer 4). Er zijn deelnemers die open staan om nieuwe dingen uit te proberen en er zijn deelnemers die denken het niet nodig te hebben. Dit beeld wordt bevestigd door de deelnemers zelf. Waar de ene deelnemer aangeeft zeer gemotiveerd te zijn geweest, benoemt de ander juist zijn gebrek aan motivatie.

De rol van de trainer ten aanzien van het bevorderen van de motivatie, komt duidelijk naar voren. Een aantal trainers geeft aan dat het erkennen van de kwaliteiten van de deelnemer diens motivatie voedt. Dit wordt ervaren als de kracht van Solo. Ook is het de taak van de trainer om te werken aan vertrouwensgroei en hier de tijd voor neemt. Eén deelnemer zegt hierover: *"Wat ik fijn vond, is dat de trainer niet direct vroeg naar privé-situaties. Door de training heen kwam je daar vanzelf, maar dat voelt veiliger dan dat de trainer er direct naar vraagt."* (Deelnemer 2).

Niet alleen de rol van de trainer is volgens de respondenten medebepalend voor het gemotiveerd worden en blijven. Ook de inhoud van de training speelt hierbij een rol. Deelnemers ervaren de training als afwisselend en nuttig. In de ogen van de deelnemers is het belangrijk dat een trainer:

- Ingaat op de behoeften van de deelnemer;
- Aandacht heeft voor de manier waarop hij/zij dingen overbrengt;
- Op een juiste manier doorvraagt;

- Goed luistert;
- Rust uitstraalt en structureert;
- Een positieve en vrolijke uitstraling heeft.

Programmaduur en intensiteit

Over het algemeen wordt Solo één keer per week, gedurende twaalf weken gegeven. De trainers ervaren dit als een goede frequentie. Er is tijd nodig om de kennis te laten beklijven bij de deelnemer. Daarnaast heeft de deelnemer dan voldoende tijd voor het maken van het huiswerk. Er wordt wel eens afgeweken van deze frequentie, bijvoorbeeld wanneer de tijd in het toezicht afloopt of de deelnemer een nieuwe baan heeft gekregen. Trainers zien dit als een vorm van maatwerk.

De deelnemers vinden de sessies overzichtelijk en duidelijk. Eén deelnemer merkt op dat er in de sessies veel wordt herhaald. Als voorbeeld worden de vaste programmaonderdelen genoemd. Eén van de trainers benoemt dat deze herhaling bij Solo hoort, herhaling maakt dat de leerstof beklijft. De deelnemer geeft aan dat deze herhaling wat langdradig kan voelen, terwijl achteraf blijkt dat het toch nuttig is geweest. Per sessie terugblikken naar de vorige sessie wordt door de deelnemers gewaardeerd.

Trainers benoemen regelmatig dat de sessies te vol zitten. Een sessie duurt anderhalf uur dit ervaren zij als te weinig tijd. Met de keuzemodules in Solo wordt verschillend omgegaan. Dit varieert van toepassen zoals voorgeschreven, een eigen invulling geven, tot er geen gebruik van maken. Bij tijdnood worden de keuzemodules gebruikt om de gemiste onderdelen alsnog te doen, hetgeen niet wenselijk is.

Registratie

Bij afronding van Solo wordt aan de hand van een bestaand format een eindverslag gemaakt welke wordt geüpload in IRIS. In dit eindverslag staan de hoofddoelen ten aanzien van persoonlijk risicomanagement en positieve zelfverandering centraal. De hoofddoelen worden vervolgens onderverdeeld in de programmadoelen: impulsbeheersing, probleemoplossend vermogen en kritisch redeneren. Tot slot wordt een advies geformuleerd en wordt de mening hierover van de deelnemer verwoord. De trainers hebben een aantal aandachtspunten gedeeld:

- Het is niet altijd duidelijk voor wie dit verslag geschreven wordt. Het eindverslag bevat rijke informatie wat nuttig kan zijn voor professionals die in de toekomst betrokken zijn bij de deelnemer;
- Een trainer geeft de overweging mee om het concept van het eindverslag intercollegiaal te bespreken. Dit met het doel om kritische tegenspraak te organiseren. Deze trainer zegt hierover: *"Ik maak het verslag op basis van mijn waarneming. Ik wil succesvol een training afronden. Soms ben ik iets te rooskleurig in mijn verslag misschien"*. (Trainer 2);
- Eén trainer geeft aan meer tijd te willen voor het schrijven van het eindrapport. Hier staat nu 1 uur voor gepland.

Een trainer werkt in het eindrapport met foto's van het whiteboard en quotes van cliënt. Dit roept herkenning op bij de deelnemer waardoor het terughalen van hetgeen er in de training is besproken makkelijker wordt.

Afstemming met toezichthouders

Het contact tussen de trainer en de bij de deelnemer betrokken toezichthouder kent diverse vormen, variërend van frequent tot nauwelijks contact. Het door de deelnemers geschetste beeld verloopt van niet aanwezig, alleen aanwezig bij het eindgesprek, frequent aanwezig en intensief contact.

De toezichthouder wordt door de trainer uitgenodigd voor de eerste, vierde en laatste bijeenkomst. Soms verschillen de werkdagen van de trainer en toezichthouder, waardoor het lastig plannen is. Eén trainer merkt op dat het risico bestaat dat de toezichthouder niet meer wordt uitgenodigd vanwege praktische redenen, met het gevolg dat hij niet meer betrokken is bij Solo. Trainers die frequent contact hebben met toezichthouders, ervaren interesse in hoe het met de deelnemer gaat. In de vaste contactmomenten worden zowel leuke ontwikkelingen als de neiging

tot afzeggen van de deelnemer met elkaar besproken. Dit onderlinge contact verloopt vaak via email en telefoon. Men is hier tevreden over.

De mogelijkheid tot contact wordt vergemakkelijkt wanneer de trainer en de toezichthouder collega's zijn, die ook op een ander vlak samenwerken. Wanneer men elkaar treft op kantoor loopt men makkelijk bij elkaar naar binnen. Er zijn ook trainers die Solo geven aan deelnemers afkomstig van een andere reclasseringsorganisatie. De betrokken toezichthouder kennen zij dan niet. Dit vormt ten aanzien van laagdrempelig contact een belemmering. Eén trainer geeft aan dat de toezichthouder ook de Bijzonder Andere Persoon (BAP) kan zijn.

Programma-evaluatie

Er wordt door de trainers met de deelnemer geëvalueerd. Dit wordt voornamelijk mondeling gedaan aan het einde van iedere Solo-sessie. Het formulier dat hiervoor bedoeld is wordt nauwelijks gebruikt. Elke week dit formulier invullen wordt ervaren als te veel. Eén trainer merkt op dat er gedurende de training continu geëvalueerd wordt als gevolg van afstemming tussen deelnemer, trainer en toezichthouder. Door deze continue evaluatie blijft men scherp op wat er wel of niet goed loopt, of er aanpassingen nodig zijn en wat onderwerpen zijn die eruit springen en dus (extra) aandacht vragen. Trainers evalueren de training onderling met andere trainers, al dan niet in een trainersgroep. De mate van hoe intensief dit gebeurt verschilt per trainer.

Draagvlak

Een aantal trainers ervaren dat justitiële interventies 'leven' op de unit waar zij werkzaam zijn. De rol van de betrokken manager vinden zij hierin belangrijk. Het helpt wanneer een manager pro-interventies is, en moeite doet om dit onder de aandacht te brengen van medewerkers. Enkele trainers ervaren weinig draagvlak voor Solo binnen de unit. Zij noemen als mogelijke oorzaken:

- Onbekend maakt onbemind. Het verschil tussen CoVa en Solo is niet bij iedereen helder;
- Adviseurs prefereren een externe behandeling boven een Solo omdat zij denken dat dat beter helpt;
- Bestaande vooroordelen en aannames. Bijvoorbeeld, het idee dat een deelnemer zijn baan kwijtraakt door deelname, het delict is te lang geleden waardoor de training geen zin meer heeft.

Het belang van voorlichting over justitiële interventies wordt meerdere malen genoemd. Regelmatige opfrissing en het voorlichten van nieuwe medewerkers worden hierin als belangrijk ervaren. De trainers zijn enthousiast over het besluit vanuit de directie dat justitiële interventies het vierde product wordt naast advies, toezicht en werkstraf. Men hoopt dat hiermee het draagvlak voor justitiële interventies in de organisatie wordt vergroot.

Certificering, licentie

Voor het verlengen van de licentie moet een trainer eens per jaar drie soorten beeldmateriaal naar de betrokken coach sturen via een beveiligd computersysteem. De videobeelden worden door de coach beoordeeld aan de hand van kwaliteitscriteria. Enkele trainers geven aan dat het computerteknisch niet lukt om de beelden op te sturen. Daarbij is het niet altijd mogelijk een opname te maken, in de PI is dit bijvoorbeeld niet toegestaan.

Over het algemeen is men wel enthousiast over deze vorm van kwaliteitsbewaking. Men vindt het belangrijk dat er vanuit een centraal punt oog is voor de kwaliteit van de uitvoering van Solo. Enkele trainers benoemen dat de coaching intensiever zou mogen. Dit met het doel om meer op één lijn te komen over hoe Solo moet worden uitgevoerd.

Ook vanuit de coaches komt het signaal dat er minder beeldmateriaal opgestuurd wordt. Een mogelijke oorzaak hiervan is dat er verwarring is ontstaan over het opsturen van beeldmateriaal. De Reclasseringsacademie houdt zich meer dan voorheen bezig met opleiden, en minder met coaching. De licentielijst wordt nu bijgehouden door de regionale portefeuillehouder, wat maakt dat hier vanuit de coaches minder zicht op is. Het is uit het vooronderzoek niet duidelijk geworden of er een consequentie is ten aanzien van het niet insturen van beeldmateriaal. Het verslag van het coachingsgesprek, -geschreven door de coach en verbonden aan het verlengen van de licentie-, wordt opgestuurd naar de manager van de trainer. Het doel is dat het meegenomen kan worden in

het beoordelingsgesprek tussen manager en trainer. Dit gebeurt echter niet vaak, hetgeen als een gemiste kans wordt gezien.

Programma-integriteit

De trainers hebben behoefte aan het bieden van maatwerk maar voelen ook de spanning ten aanzien van programma-integer werken. Het bieden van maatwerk is mogelijk omdat er voldoende speelruimte in Solo wordt ervaren. In de praktijk ontstaan spontane variaties waarin oefeningen uit andere trainingen worden gebruikt en gecombineerd. Zo worden Solo en individuele CoVa genoemd van waaruit werkvormen gecombineerd worden. De individuele CoVa werd in 2020 ingezet als trainingsmogelijkheid toen COVID-19 groepstrainingen niet meer mogelijk maakte. Een trainer merkt op dat er op zijn unit uitsluitend wordt gewerkt met de individuele CoVa-training. Solo wordt hier niet uitgevoerd.

Coaches herkennen de behoefte aan omvorming van Solo bij trainers. Als mogelijke oorzaak noemen zij dat Solo een moeilijke training is. Door creatiever om te gaan met werkvormen, wordt de training handzamer. Op dit moment krijgen trainers geen begeleiding in hoe methodieken, werkvormen en oefeningen eenduidig moeten worden uitgevoerd. Ook weten trainers niet goed hoe zij in Solo per deelnemer een afweging kunnen maken welk aanbod het meest passend is.

Coaching

Trainers weten de coaches te vinden wanneer dit nodig is. Echter, hun vragen zijn voornamelijk gekoppeld aan het verlengen van de licentie. Wel zijn meerdere trainers onderdeel van een zelfgeorganiseerde trainersgroep, en/of werken nauw samen met een collega-trainer. Onderlinge uitwisseling is gericht op sparren, vragen van elkaar beantwoorden en elkaar scherp houden. Dit verloopt naar tevredenheid, al wordt het risico opgemerkt dat zaken onvoldoende in beeld komen. Dit kan gevolgen hebben voor de kwaliteitsborging en het programma-integer werken.

5.6.2 Afstemming Solo op behoeften verschillende doelgroepen

Een aantal trainers benoemen het uitgangspunt dat deelname aan een groep altijd de eerste keuze is, tenzij er redenen zijn waardoor dit niet kan. Want leren in een groep heeft ook voordelen. Jouw eigen verhaal spiegelen aan dat van anderen kan (h)erkenning geven. Deelnemers kunnen elkaar stimuleren en motiveren.

Ten aanzien van de vraag voor wie Solo geschikt is, wordt regelmatig geantwoord dat het om kwetsbare personen gaat. Daarnaast kan de samenstelling van de CoVa-groep op dat moment ook een rol spelen.

Volgens trainers en coaches is Solo *geschikt* voor de volgende doelgroepen:

- Jongvolwassenen (JoVo's). Solo heeft een praktisch, enigszins 'speels' karakter wat aansluit bij deze doelgroep;
- Prikkelgevoelige cliënten (snel afgeleid);
- Zedendelinquenten die vanwege delict kwetsbaar zijn in een groep en daar angstig van worden;
- Cliënten die door werk (bijv. ploegendienst, binnenvaart) niet deel kunnen nemen aan een groep;
- Cliënten met voldoende intellectueel vermogen. Solo is een talige training;
- Cliënten met autisme of ADHD, mits de sessies niet te lang duren. Duidelijkheid en structuur in Solo is voor deze doelgroep prettig;
- (Kwetsbare) vrouwen die zich niet veilig voelen in een groep waar (veel) mannen zitten;
- Cliënten met extreme denkbeelden en overtuigingen (verwachting dat groep zich hieraan gaat storen);
- Cliënten bij wie de verwachting is dat ze ondergesneeuwd worden in een groep;
- Cliënten die in een groep manipulatief gedrag laat zien.

Volgens trainers en coaches is Solo *niet geschikt* voor de volgende doelgroepen:

- Heftige, acute psychiatrische problematiek;
- Heftige, acute verslavingsproblematiek;

- Gebrek aan motivatie;
- Cliënten die niet over het delict en risico's willen praten;
- Cliënten die niet naar zichzelf willen/kunnen kijken;
- Cliënten die opstapjes van anderen (in een groep) nodig hebben om na te gaan denken (spiegelen);
- Cliënten die niet goed zijn in creatief denken;
- Cliënten met een (zeer) beperkt vermogen tot zelfreflectie.

Solo komt tegemoet aan de volgende *behoeftes*:

- Vergroten van zelfvertrouwen;
- Erkenning krijgen;
- Vrijheid in de training om te improviseren, inspringen op wat er speelt;
- Veiligheid in contact (1-op-1);
- Autonomie, ruimte voor eigen plan en zeggenschap;
- Willen leren;
- Zelfonderzoek, het onderzoeken van wat voor jou werkt.

Solo heeft de volgende *positieve kenmerken*:

- Delict onder de loep: inzicht in delictgedrag en risicofactoren;
- Mogelijkheid tot bieden van maatwerk;
- Gericht op kwaliteiten;
- 1-op-1 werken biedt verdieping, ook in de relatie trainer-deelnemer;
- Sterker gericht op risicomangement dan andere justitiële interventies;
- Focus op desistancedoelen: welke factoren in de levensloop zijn te beïnvloeden voor stoppen met delictgedrag;
- Heeft een terugvalpreventieplan.

5.6.3 Solo in de veranderde reclasseringscontext

Het reclasseringswerk is de laatste jaren aan verandering onderhevig geweest. Er wordt gewerkt in integrale, duurzame trajecten en in buurten en gevangenissen. Ook participeren reclasseringswerkers steeds meer in samenwerkingsverbanden. Deze nieuwe manier van werken vraagt om een herbezinning op hun rol en taken.

De respondenten ervaren de veranderde reclasseringscontext verschillend. Trainers die fulltime trainen ervaren geen verandering. Een trainer die zowel toezichthouder als trainer is, vertelt soms moeite te hebben met zichzelf te positioneren in het niet-forensische circuit. Zo wordt deze trainer vaker verwacht bij overleggen, hetgeen gevolgen heeft voor de beschikbare tijd. Een andere trainer merkt op dat bij cliënten steeds vaker een netwerk betrokken is, dat veel aandacht vraagt. Deze trainer zegt hierover: *"Als ik intensieve netwerkgesprekken ga voeren en ook nog online vergaderingen moet bijwonen over bijvoorbeeld behandelplannen... en dat ik daarnaast ook nog een training moet voorbereiden... Het is te organiseren maar wel belastend"* (Trainer 2).

Trainers en coaches is de volgende stelling voorgelegd:

"De reclassering kan de kwaliteit van Solo beter waarborgen als externe gedragstrainers deze training zouden uitvoeren".

Men is het hier niet mee eens. Trainen gericht op gedragsverandering hoort volgens de respondenten bij de reclassering. De reclassering kent de doelgroep goed en zijn expert op het gebied van risicobeheersing, gedragsverandering en omgaan met moeilijke doelgroepen. Een trainer zegt hierover: *"Ik vind het reclasseren pur sang!"* (Trainer 4). Daarbij wordt het contact met de betrokken toezichthouder als essentieel gezien. Dit geeft een training kracht, wat ontbreekt als een externe trainer dit doet. Ook het feit dat een trainer vaak toezichthouder is, wordt als krachtig ervaren.

5.6.4 Adviezen voor doorontwikkeling Solo

Risicomanagement

Men is tevreden over de mate waarin risicomanagement gestalte krijgt in Solo. Er is voldoende aandacht voor risico's en alternatieven qua gedrag. Eén deelnemer geeft aan dat in Solo regelmatig gevraagd wordt stil te staan bij situaties en om alternatieven te bedenken. De Stop en Denkmethode en het triggerformulier zijn hierbij helpend. Eén trainer merkt op dat risicomanagement meer gestalte krijgt in Solo dan in andere trainingen. Het volgen van de deelnemer gedurende een periode waarbij er ook contact is met de toezichthouder, wordt als waardevol ervaren ten aanzien van risicomanagement.

Kritisch punt is de hoeveelheid schema's die ingevuld moeten worden. Dit is te veel, versimpeling hierin is wenselijk. Een idee dat gedeeld werd, is het loslaten van de formulieren en het werken op grote flappen waar iedere sessie mee gewerkt kan worden.

Positieve zelfverandering

Positieve zelfverandering krijgt volgens de respondenten voldoende aandacht in Solo. Enkele trainers benoemen het feit dat deelnemers vaak niet gewend zijn om over het positieve te praten. Eén van hen zegt hierover: *"Cliënten zijn erg gewend om het te hebben over wat er niet goed gaat. Terwijl het juist wel heel goed werkt!"* (Trainer 3). Deelnemers benoemen de 'Sterke Punten-puzzel' als prettige manier om bewustwording te creëren ten aanzien van positieve eigenschappen. Dit met het gevolg dat het zelfvertrouwen groeit. Een deelnemer zegt hierover: *"De Sterke Puntenpuzzel heeft mij verrast. Het was geen doel om dit in kaart te brengen, maar het was goed om hier eens bij stil te staan. Ik heb ontdekt dat ik er best veel kon invullen, dat had ik niet verwacht."* (Deelnemer 2).

MI

Motivational Interviewing (MI) gaat over de houding en gespreksvaardigheden van de trainer. Trainers en coaches beschrijven het als de basishouding van iedere reclasseringswerker. Het goed toepassen van MI versterkt de positieve zelfverandering in Solo. Men is ervan overtuigd dat wanneer je MI hanteert, je verder komt in de training. Er zijn ook aandachtspunten: Twee trainers benoemen de volle sessies van Solo, waardoor aandacht voor MI soms in het gedrang komt. Eén van hen zegt: *"In een bijeenkomst zitten zoveel punten, je moet tempo maken om alles er een soort van doorheen te krijgen. Je moet als trainer van goeden huize komen om ook nog bezig te zijn met reflecties en/of samenvattingen."* (Trainer 3). Enkele trainers benoemen de behoefte om nieuwe inzichten toe te voegen. Valkuilen ten aanzien van MI zijn dat trainers zich hier minder bewust van worden, of zich te veel positioneren als deskundige in plaats van trainer.

Werkvormen en oefeningen

De formulieren behorend bij de vaste programmaonderdelen van Solo worden over het algemeen als te veel ervaren. Het advies is de trainer meer ruimte te geven in wat hij wel of niet wil gebruiken.

In de Figuren 5.6.4a en b zijn per programmaonderdeel de adviezen voor doorontwikkeling van de trainers, coaches en deelnemers uiteengezet. Deze adviezen zijn onderverdeeld in twee kolommen: in de eerste kolom staan de positieve punten weergegeven en in de tweede kolom de ontwikkelkansen. Figuur 5.6.4a betreft de vaste programmaonderdelen van Solo, Figuur 5.6.4b de losse werkvormen/oefeningen.

Het perspectief van de deelnemer wordt alleen vermeld als de deelnemer dit genoemd heeft. In het andere geval wordt het weggelaten.

Vaste programma-onderdelen	Positief	Ontwikkelkans
'Stop-Denk'-methode	Perspectief trainers/coaches - Belangrijke, zinvolle en korte probleemoplossingsstrategie. - Met name geschikt voor impulsieve mensen.	Perspectief trainers/coaches - Soms te ingewikkeld voor cliënten.

	<u>Perspectief deelnemers</u> - Opvallend vaak uit zichzelf genoemd in interviews als waardevolle oefening - Geeft inzicht in het hier en nu en de toekomst. - Helpend in leren wachten met reageren	- In plaats van de uitkomst positief/negatief een uitgebreide kosten/batenanalyse. - Aansluiten bij bestaande CoVa-oefening 'Los-Op' methode.
Sterke punten puzzel	<u>Perspectief trainers/coaches</u> - Wordt positief ervaren. - Wekelijks terugkeren stimuleert hier steeds aandacht voor te hebben. <u>Perspectief deelnemers</u> - Niet eerder stilgestaan bij kwaliteiten. - Maakt dat zelfwaardering groeit. - Werkt goed voor het zelfvertrouwen.	<u>Perspectief trainers/coaches</u> - Naast kwaliteiten ook veranderwensen in beeld brengen en aan elkaar koppelen (oplossingsgerichte benadering). - Werken met kaartjes i.p.v. één groot blad. Op deze kaartjes staan complimenten en zelfwaardering die gedurende de training geoogst worden. Rol van trainer is kwaliteiten signalen en zelfwaarderingsuitspraken ontlocken.
Werk in Uitvoering	<u>Perspectief trainers/coaches</u> - Oefening die trainer keuze biedt om ergens op in te zoomen met de deelnemer. - Leerzaam ten aanzien van het stellen van haalbare doelen. - Wekelijkse voldoening <u>Perspectief deelnemers</u> - Helpend bij concrete doelen die haalbaar zijn in een week. - Zorgt voor bewustwording van hetgeen er is geleerd.	<u>Perspectief trainers/coaches</u> - Kost te veel tijd, kan korter. - Alleen toe te passen bij cliënten die concrete doelen kunnen stellen. - Huiswerkopdrachten slecht nageleefd. - Hoeft niet in een formulier, kan ook in gesprek. <u>Perspectief deelnemers</u> - Formulier niet altijd helder. - Doelen soms te groot om toe te passen in deze oefening.
Triggerformulier	<u>Perspectief trainers/coaches</u> - Inhoudelijk goed formulier. - Biedt veel mogelijkheden. - Herhaling maakt verandering zichtbaar. - Helpt denkpatronen te verhelderen en risico's in te schatten. - Formulier is handig voor deelnemer om gedurende de week triggers te noteren. <u>Perspectief deelnemers</u> - Leerzaam, helpt om stil te staan en triggers te herkennen om vervolgens een stapje terug te doen. - Maakt bewust van wat er gebeurt.	<u>Perspectief trainers/coaches</u> - Niet altijd passend, er is niet altijd een trigger - Elke week een triggerformulier is te veel - Is spanningsveld voor deelnemer, wekelijks laten terugkeren kan weerstand oproepen.

Figuur 5.6.4a. Adviezen voor doorontwikkeling van trainers, coaches en deelnemers, per vast programma-onderdeel.

Werkvorm/oefening	Positief	Ontwikkelkans
ABC-model	<u>Perspectief trainers/coaches</u> - Belangrijke oefening - Filmpjes zijn ondersteunend - Geeft inzicht	<u>Perspectief trainers/coaches</u> - Overwegen aan te passen aan de 5 G's ¹⁰ . Taal is logischer; het woord aanleiding en consequentie moet vaak worden uitgelegd. - In alle cognitieve vaardigheidentrainingen hetzelfde model toepassen, nu verschillend.

¹⁰ Gebeurtenis, Gedachten, Gevoelens, Gedrag en Gevolg.

		- Heeft soms veel herhaling nodig wanneer deelnemer het niet snapt, meer tools hiervoor kunnen helpend zijn.
Belangrijk Ander Persoon (BAP)	<u>Perspectief trainers/coaches</u> - Waardevol, transfer van training naar dagelijks leven. - Verhelderend voor deelnemer om sociale kring in kaart te brengen - Geeft deelnemer inzicht in wederkerigheid (wat geef je en wat ontvang je). <u>Perspectief deelnemers</u> - Partner voelt vertrouwd. - Helpt de ander jou beter te begrijpen.	<u>Perspectief trainers/coaches</u> - Kan meer gebruik van worden gemaakt, er komt zelden iemand mee. Hierin lijkt schaamte een rol te spelen. - Eerder in de training dit bespreekbaar maken en hier als trainer in investeren. <u>Perspectief deelnemers</u> - Drempel, problemen graag zelf willen oplossen.
Voor- en nadelenanalyse	<u>Perspectief trainers/coaches</u> - Belangrijk ten aanzien van keuzes maken. - Puntenscore geeft inzicht.	<u>Perspectief trainers/coaches</u> - Wordt niet door iedere trainer gebruikt. - Te abstract voor deelnemer, trainer vult hem vaak in. - Korte en lange termijn mist.
4W's en Hoe	<u>Perspectief trainers/coaches</u> - Geeft inzicht wat mis kan gaan op welk gebied.	<u>Perspectief trainers/coaches</u> - Ingewikkelde oefening, formulier complex. - Heeft een zekere vertrouwensrelatie nodig -> Later in training?
Risico-onderzoek (denken, zeggen, voelen en doen).	<u>Perspectief trainers/coaches</u> - Eén trainer benoemt het als een goede oefening.	<u>Perspectief trainers/coaches</u> - Formulier is nu invuloefening. Wens is meer aansluiten bij trainers. Alternatief: Trainingssituatie van maken, werken met flappen, geen formulier. - Abstract voor deelnemer, lastig uit te leggen. - Volgorde tegenstrijdig (ABC eerst gedachte dan gevoel, hier staat zeggen dan voelen). - Wens voor uniform begrip: ABC óf 5 G's.
Doelen, prio's stellen, acties uitzetten	<u>Perspectief trainers/coaches</u> Goede oefening.	<u>Perspectief trainers/coaches</u> - Soms lastig voor zowel trainer als deelnemer om doelen SMART te maken, overwegen dit eruit te halen. - Komt soms te vroeg (sessie 4, bijv. wanneer deelnemer in afwachting is van vonnis) - Koppelen aan kwaliteiten
Omgaan met woede	<u>Perspectief trainers/coaches</u> - Oefening wordt gekoppeld aan ABC-model, assertiviteit en uitleg over de werking van het brein. - Helpend om signalen te herkennen (tekening met lichaam).	<u>Perspectief trainers/coaches</u> - Wordt nu niet door alle trainers gebruikt. - Niet alle deelnemers hebben een agressieprobleem.
Inleven in een ander	<u>Perspectief trainers/coaches</u> - Belangrijke oefening die erin moet blijven. - Biedt verschillende mogelijkheden in toepassing (bijv. rollenspel).	
Moreel dilemma	<u>Perspectief trainers/coaches</u> - Enkelen benoemen het als belangrijk.	<u>Perspectief trainers/coaches</u> - Onduidelijk wat er met de uitkomst gebeurt.

		- Wordt niet altijd door deelnemers herkend, men denkt vaak zwart-wit. - Voor sommige deelnemers te theoretisch. - Komt er niet altijd van, vragen bij effectiviteit van één keer doen.
Succes visualiseren	Perspectief trainers/coaches - Leuke oefening.	Perspectief trainers/coaches - Te abstract, link met sportwereld maken helpt. - Lukt niet elke deelnemer, laat de trainer inschatten of dit haalbaar is. - Goede ervaring met samen visualiseren.
Beloningen vaststellen	Perspectief trainers/coaches Enkele trainers vinden het een goede oefening die erin moet blijven.	Perspectief trainers/coaches - Meerderheid trainers herkennen deze oefening niet. - Werkt alleen als het gaat om subdoelen, deelnemers zien vaak het grote doel, de training afronden.
Doelenladder	Perspectief trainers/coaches Leuke oefening om te kijken naar tussenstappen. Weet niet. Geweldig, mag eerder.	Perspectief trainers/coaches - Op te veel plekken met doelen bezig. Ook wel prioriteitenlijst genoemd. - Voelt gekunsteld als doelen nog niet concreet zijn. - Mag eerder.
Assertief reageren	Perspectief trainers/coaches - Hoort echt bij Solo, waardevol.	Perspectief trainers/coaches - Werkvorm niet altijd passend bij elke deelnemer. Soms bijvoorbeeld alleen maar leren 'nee' zeggen. - Kijken of taal overeenkomt met de oefening in CoVa. - Mag explicieter worden gemaakt t.a.v. soorten reacties: Agressief, assertief en sub-assertief. - Mag gedurende de training vaker terugkomen zodat ermee geoefend kan worden.
Actief luisteren	Perspectief trainers/coaches - Belangrijke oefening.	Perspectief trainers/coaches - Eén op één is lastig, oefenen gaat makkelijker in een groep. - Werkt niet voor elke deelnemer
Onderhandelen	Perspectief trainers/coaches - Wordt door een trainer gebruikt voor werksituaties van de deelnemer.	Perspectief trainers/coaches - Niet alle trainers herkennen de oefening.
Ik-boodschap	Perspectief trainers/coaches - Belangrijke oefening. Perspectief deelnemers - Verbeter communicatieve vaardigheden, beter worden begrepen door de ander.	Perspectief trainers/coaches - Koppelen aan assertief reageren. Perspectief deelnemers - Niet altijd van toepassing.
Relatieherstel	Perspectief trainers/coaches - Goede oefening	Perspectief trainers/coaches - Alleen van toepassing als er een slachtoffer is, kan keuzemodule van gemaakt worden. - Niet elke deelnemer heeft deze behoefte. - Er volgen niet altijd acties. Idee: Meer nadruk op verplaatsen in de ander en

		nadenken over consequenties voor de ander.
Paradoxaal debat	Perspectief trainers/coaches - Mooie manier om deelnemer in andere positie te zetten.	Perspectief trainers/coaches - Werkt niet bij alle deelnemers. In ander verplaatsen niet altijd vanzelfsprekend. - Uitdaging: uitspraken van deelnemers later in training laten terugkomen: "Ja maar <i>dát</i> vind ik niet!" (Trainer 4). - Timing (sessie 4). Nu gelijk met tussengesprek waardoor het er vaak niet van komt.
Zelfspraak	Perspectief trainers/coaches - Positief om zowel negatieve als positieve boodschappen aan jezelf in beeld te krijgen.	Perspectief trainers/coaches - Deelnemers vinden het soms gek om tegen zichzelf te praten. Alternatief: zelfinstructie
Zeg 't voort,	Perspectief trainers/coaches - Actieve manier om dingen naar de omgeving uit te spreken: "Ik ga stoppen met roken" is hier een voorbeeld van.	Perspectief trainers/coaches - Niet bij iedereen even bekend.
Stel dat....	Perspectief trainers/coaches - Enkele trainers benoemen het belangrijk te vinden.	Perspectief trainers/coaches - Niet bij iedereen even bekend.
Brief aan jouw toekomstige zelf	Perspectief trainers/coaches - Leuk, erg interessant. Ontwikkelen van wensen vanuit doelen. Kan veel uitgehaald worden. Middel om positief gedrag te behouden.	Perspectief trainers/coaches - Erg geschikt voor jongeren - Soms verwarrend: Schrijf je naar jezelf of naar de toekomst? Kan duidelijker worden omschreven. - Voor sommige deelnemers te abstract.
Anti-terugvalplan	Perspectief trainers/coaches - Mooie samenvatting van de training wat terugval helpt voorkomen. - Mooie opzet voor eindgesprek.	Perspectief trainers/coaches - Koppelen aan denken, voelen en doen. - Voor deelnemers soms moeilijk zich te committeren aan het plan.

Figuur 5.6.4b. Adviezen voor doorontwikkeling van trainers, coaches en deelnemers, per werkvorm/oefening.

Programmahandleiding

De programmahandleiding wordt ervaren als te uitgebreid en te gedetailleerd. Er wordt bijvoorbeeld beschreven wanneer en hoe je de deelnemer welkom heet, hetgeen volgens de trainers vanzelfsprekend is. De programmahandleiding kan wat de trainers betreft korter en concreter. Het is hierbij wenselijk dat per trainingssessie essentiële punten worden vermeld.

De respondenten benoemen de volgende essentiële punten als belangrijk:

- Concrete doelen per sessie;
- Werkvormen en/of oefeningen;
- Gewenste uitkomst.

Eén van de respondenten benoemt als mogelijke oorzaak van de onduidelijkheden het feit dat de programmahandleiding destijds vrij letterlijk is vertaald vanuit het Engels.

Delictbespreking

Ten aanzien van de delictbespreking wordt meerdere keren benoemd dat het belangrijk is dat de deelnemer (een deel) van het delict bekend. In Solo staat, in tegenstelling tot bijvoorbeeld CoVa, het delict centraal. Starten vlak na de veroordeling werkt daarom volgens de respondenten het beste. De realiteit is echter dat Solo nu ook kan starten aan het einde van een toezicht. Dit werkt minder goed omdat het delict dan minder vers in het geheugen zit van de deelnemer. Daarnaast heeft de deelnemer in het toezicht al veel gesproken over het delict en is hij bezig met de

toekomst. Het is voor deelnemers dan niet altijd logisch om weer terug te gaan naar het delict wat weerstand kan oproepen.

Een ander aandachtspunt ten aanzien van de delictbespreking is de beschikbare tijd. Er wordt opgemerkt dat er veel schema's ingevuld moeten worden wat tijdsintensief is. Trainers ervaren de formulieren behorend bij de delictbespreking als te leidend in plaats van ondersteunend. Er is behoefte aan een kortere versie van het formulier¹¹. Eén van de respondenten merkt op dat er nauwelijks tot geen ruimte over blijft om de vaste programmaonderdelen te behandelen.

Over de timing van de delictbespreking zijn respondenten tevreden. Solo start met de delictbespreking en de deelnemer en de trainer kennen elkaar dan nog maar net. Toch is het belangrijk omdat het de basis vormt van de trainingssessies die volgen. Een belangrijk aandachtspunt is dan ook dat er een veilige sfeer moet zijn voor de deelnemer om over het delict te praten. Het is belangrijk dat de trainer oordeelloos en niet moraliserend reageert.

Belangrijkste veranderwensen

De respondenten zijn gevraagd de belangrijkste veranderwensen te verwoorden.

Vanuit de deelnemers:

- Formulieren duidelijker maken;
- Formulieren niet wekelijks laten terugkeren maar bijvoorbeeld om de week;
- Meer rollenspellen in de training om zo te oefenen voor het toepassen in de praktijk;
- Snel na veroordeling starten Solo.

Vanuit de trainers/ coaches:

- Solo qua inhoud minder talig maken zodat het geschikt is voor alle cliënten;
- Kennis over 'breinvriendelijk trainen' toevoegen. Dit houdt in dat er uitleg gegeven wordt over de werking van hersenen ten aanzien van bijvoorbeeld impulsbeheersing. Hier zijn goede ervaringen mee opgedaan;
- Minder formulieren.
- Meer ruimte in de sessies. Sessies zijn nu te vol, met als gevolg tijdstekort;
- Meer aanmeldingen voor Solo. Door juist gebruik van criteria worden meer potentiële deelnemers bereikt;
- Beter selecteren op basis van problematiek waardoor Solo passend is (i.p.v. selecteren op praktische gronden);
- Probleemoplossing (vast onderdeel uit de CoVa) toevoegen;
- Vaker toetsing vanuit de Reclasseringsacademie zodat bijtijds kan worden bijgeschaafd;
- Meer filmpjes in de training voor de beelddenkers onder de deelnemers;
- Meer coaching (op locatie);
- Meer keuzemogelijkheden vanaf sessie 5. Een palet samenstellen afgestemd op de persoon;
- Opleiding trainers intensiever maken: vier keer coaching per training, twee trainingen lang.

5.7 Conclusies

Op welke wijze voorziet Solo in de behoeften van specifieke groepen reclasseringscliënten?

Solo is onder andere geschikt voor kwetsbare personen die niet passen in een groep. Opvallend is dat dit kwetsbaar zijn niet eenduidig wordt gedefinieerd. Men heeft wel ideeën over wat kan worden verstaan onder kwetsbaar zijn, maar er worden geen vaste inclusie- en exclusiecriteria gehanteerd. Waar voor de één Solo ongeschikt is voor deelnemers die het delict ontkennen, vormt het voor de ander een uitdaging om bij 'ontkenners' de delictanalyse achterwege te laten en overkoepelende thema's te behandelen zoals impulsiviteit, zelfvertrouwen en zelfbeeld.

---

¹¹ Opgemerkt wordt dat er op dit moment een KFZ-call loopt naar een verkorte versie van het delictformulier welke gebruikt wordt in de forensische zorg.

Er worden een aantal specifieke groepen genoemd voor wie Solo geschikt wordt geacht. Solo wordt ervaren als een training met een speels karakter, hetgeen aansluit bij jongvolwassenen. Zedendelinquenten kunnen vanwege het delict kwetsbaar zijn in een groep, wat Solo passend maakt voor deze groep. Ook worden prikkelgevoelige cliënten genoemd (door bijvoorbeeld ADHD of autisme): cliënten die baat hebben bij rust en structuur, hetgeen goed geboden kan worden in een 1-op-1 contact.

Wat Solo onderscheidt van andere justitiële interventies, is dat er een groot accent wordt gelegd op de kwaliteiten van de deelnemers. Dit heeft een positieve uitwerking op de motivatie en de zelfwaardering van deelnemers. Deelnemers ervaren het als vernieuwend om binnen de reclassering bezig te zijn met wat wél goed gaat. Trainers vinden dit de kracht van Solo. Het 1-op-1 contact tussen deelnemer en trainer is veilig, hetgeen een positieve uitwerking heeft op het vertrouwen. Solo bevordert de autonomie van de deelnemer: hij leert stil te staan bij wat de hij zelf wil leren.

Solo biedt de mogelijkheid tot maatwerk, waardoor de interventie breed toepasbaar is. Trainer en deelnemer maken gezamenlijk keuzes ten aanzien van de samenstelling van de training, onder andere in de invulling van de keuzemodules. Het feit dat Solo wordt ervaren als een moeilijke training voor zowel trainer als deelnemer, lijkt ertoe te leiden dat trainers een grote vrijheid nemen in het zelf bepalen van de programma-inhoud. Belangrijk aandachtspunt hierbij is op welke wijze zij dit kunnen doen, met behoud van de programma-integriteit.

Het feit dat werkvormen en oefeningen in Solo regelmatig terugkeren, wordt door coaches en trainers als nuttig en noodzakelijk ervaren om het geleerde te laten beklijven. Dit ervaren deelnemers ook, ondanks dat het op het moment kan voelen als veel herhaling.

Op welke wijze past Solo in de veranderende reclasseringscontext?

Dat het reclasseringswerk de afgelopen jaren aan verandering onderhevig is geweest, wordt herkend door Solo-trainers die ook toezichthouder zijn. Vooral het werken in diverse (netwerk)overleggen heeft invloed op de beschikbare tijd en energie. Desondanks zijn deze respondenten gemotiveerd om het trainen met het reguliere reclasseringswerk te blijven combineren. Justitiële interventies (waaronder Solo) moet volgens hen in het takenpakket van de reclassering blijven en niet worden uitbesteed aan een extern trainingsbureau. Gedragstrainers/toezichthouders kunnen met hun kennis van risicomanagement, gedragsverandering en omgaan met moeilijke doelgroepen van toegevoegde waarde zijn in de integrale, duurzame trajecten. De samenwerking trainer en toezichthouder versterkt het effect van Solo omdat er onderlinge uitwisseling plaatsvindt. Het resultaat is dat er verbinding optreedt vanuit Solo met het lopende toezicht en andersom.

Welke regio's/units investeren in Solo qua opleiding en coaching van trainers en met welke redenen?

Binnen RN is Solo in alle regio's van Nederland vertegenwoordigd. Per regio gaat het om zes à zeven Solo-trainers. In de regio Zuidwest en Oost zijn er duidelijk minder Solo-trainers actief geweest de afgelopen zes maanden. De reden hiervoor is niet duidelijk. Het LJ&R kent twee regio's waar Solo-trainers actief zijn. Het is niet duidelijk wat maakt dat er binnen deze organisatie niet meer Solo's worden uitgevoerd. De SVG geeft geen Solo-trainingen.

De rol van de manager ten aanzien van het draagvlak voor Solo is belangrijk. Een manager die positief is over een justitiële interventie, straalt dit uit op de medewerkers. Dit is belangrijk omdat er soms onder reclasseringswerkers vooroordelen en aannames bestaan. Een voorbeeld hiervan is dat er nog te vaak naar behandeling wordt doorverwezen terwijl een justitiële interventie ook mogelijk was. Daarnaast is niet voor iedereen het verschil tussen Solo en CoVa duidelijk, of wordt gedacht dat het delict te lang geleden heeft plaatsgevonden voor Solo. Het is belangrijk dat er voldoende aandacht is voor voorlichting over justitiële interventies.

Coaching vanuit de Reclasseringsacademie is meer op de achtergrond komen te staan. Waar men zich hier voornamelijk richtte op coaching, ligt de nadruk nu meer op opleiding. Het initiatief voor coaching ligt nu bij de trainers zelf. Op een aantal plekken zijn op eigen initiatief trainersgroepen vormgegeven waarin regelmatig wordt gespard. Ook het huidige licentiebeleid behoeft aandacht.

Niet alle trainers lukt het om de gewenste beelden via het beveiligde computersysteem te versturen. Daarnaast is het maken van opnames binnen de PI vaak lastig. Trainers wensen dat de coaching weer geïntensiveerd wordt en wordt georganiseerd vanuit een centraal punt. Dit met als belangrijk voordeel dat er voldoende zicht is op de gehele trainersgroep, wat helpt om de kwaliteit en de programma-integriteit beter te borgen.

Welke programmaonderdelen en/of oefeningen van Solo moeten worden toegevoegd, gewijzigd of verwijderd ten behoeve van de doorontwikkeling?

De ervaring is dat Solo te veel formulieren kent. In de praktijk worden sommige formulieren achterwege gelaten (zoals de evaluatieformulieren) omdat dit mondeling gebeurt. Wekelijks de vier vaste programmaonderdelen laten terugkomen wordt ervaren als te veel. Een triggerformulier is bijvoorbeeld niet voor iedere deelnemer passend omdat er niet altijd sprake is van een trigger. Werk en Uitvoering vraagt om concrete doelen en niet elke deelnemer heeft dit meteen scherp. De behoefte aan maatwerk komt ook hier naar voren.

Risicomanagement kent te veel schema's die moeten worden ingevuld. Het lijkt daardoor te veel op een invuloefening. Het is wenselijk dat dit versimpeld wordt.

Ten aanzien van de methodiek positieve zelfverandering kunnen kwaliteiten meer gekoppeld worden aan de gestelde doelen. Hierin lijkt een rol voor de trainer te zijn weggelegd die deze transfer, al dan niet samen met de deelnemer, maakt. MI zit in de basishouding van de trainer, het goed inzetten van deze methodiek zal de positieve zelfverandering versterken. Echter, als gevolg van de volle sessies vinden trainers het lastig om MI bewust in te zetten. Zij merken dat hun MI-technieken na verloop van tijd wat 'verzanden'. Regelmatige opfrissing en reflectie op MI-vaardigheden is wenselijk.

In het vooronderzoek zijn alle werkvormen en oefeningen van Solo met de respondenten besproken: hoe vinden zij het gaan en zien zij punten voor doorontwikkeling? Een aantal punten vallen hierbij op. Opvallend is dat de 'Stop en Denk'-methode vaak genoemd wordt door deelnemers als iets dat hen is bijgebleven. Dit terwijl trainers inschatten dat dit voor deelnemers een ingewikkelde oefening is. Een ander opvallend punt is dat er een inconsequentie lijkt te zitten in twee oefeningen van Solo. Waar in het 'ABC-model' eerst de gedachte en dan het gevoel volgt, zegt het 'Risiko-onderzoek' dat het uitspreken na het voelen komt. Het advies is om deze theorieën met elkaar in overeenstemming te brengen. Een aantal trainers wil het ABC-model vervangen door het 5G-model omdat zij het laatste model eenvoudiger vinden. Het lijkt hen wenselijk om in iedere justitiële interventie hetzelfde model te gebruiken.

De 'Belangrijk Ander Persoon' (BAP) komt in Solo onvoldoende uit de verf. Deelnemers ervaren een drempel bij het vragen om hulp en willen de problemen liever zelf oplossen. Als suggestie wordt genoemd dat de BAP eerder in de training bespreekbaar kan worden gemaakt, wat de trainer de mogelijkheid geeft om deze drempel mogelijk te verlagen.

Een ander belangrijk aandachtspunt is het stellen van doelen. Het is voor deelnemers soms lastig om concrete doelen te formuleren, en hier is tijd voor nodig. Als er tijd wordt genomen om de doelen helder (SMART) te krijgen, kan dit opgevolgd worden door het prioriteren van deze doelen. Dit maakt dat het mogelijk beter op elkaar aansluit.

Niet alle onderdelen van Solo zijn passend voor elke deelnemer. Als voorbeelden worden de oefeningen 'Omgaan met woede', 'Assertief reageren' en 'Relatieherstel' genoemd. Hierdoor heeft de trainer behoefte aan maatwerk. 'Inleven in de ander' is een voorbeeld van een oefening die voor iedere deelnemer als belangrijk wordt ervaren. 'Succes visualiseren', 'Moreel dilemma' en 'Zelfspraak' lukt niet vanzelfsprekend bij iedere deelnemer. Dit vraagt om uitleg van de trainer en het versimpelen van de oefening. 'Zelfspraak' wordt bijvoorbeeld vertaald in zelfinstructie, 'Succes visualiseren' doet de trainer samen met de deelnemer, en de uitkomst van het 'Moreel dilemma' wordt vertaald zodat het praktisch toepasbaar is in het dagelijks leven. Hieruit blijkt dat het geven van Solo behoorlijk wat trainingsvaardigheden vraagt van de trainer.

De programmahandleiding mag korter en concreter worden gemaakt. Belangrijk hierin is dat per sessie beschreven wordt wat het doel van de sessie is, wat de werkvormen en/of oefeningen zijn en wat het gewenste resultaat is. Ten aanzien van de 'Delictbespreking' wordt de wens geuit dat

het aantal formulieren wordt teruggebracht en dat er snel na de start van toezicht wordt gestart met Solo.

6. Conclusies en aanbevelingen

6.1 Conclusies

6.1.1 Werkzaamheid van Solo

Solo is een cognitieve vaardigheidstraining die op individuele basis wordt uitgevoerd. Uniek aan deze interventie is de gecombineerde aanpak van effectieve What Works-methoden en desistencedoelen. In Solo is aandacht voor zowel de oorzaken van delictgedrag (risicofactoren) als redenen waarom justitiabelen stoppen met crimineel gedrag, en welke factoren in de levensloop daarvoor te beïnvloeden zijn.

De interventie is goed vormgegeven: het verandermodel is afgestemd op het verklaringsmodel en de oefeningen/werkvormen vloeien voort uit de methodieken. De interventie is een *evidence-based practice*, in die zin dat de programma-inhoud is gebaseerd op de best beschikbare informatie over doelmatigheid en doeltreffendheid. De effectiviteit van Solo is echter niet bekend.

6.1.2 Landelijke dekking

Solo wordt uitgevoerd in alle regio's van RN. Inmiddels voert het LJ&R de interventie op bescheiden schaal uit en heeft de SVG interesse getoond. In totaal zijn er 32 Solo-trainers, waarvan 25 trainers (78%) de afgelopen zes maanden een training hebben gegeven. Solo-trainers geven echter niet vaak een training.

We hebben niet exact kunnen achterhalen in welke units deze Solo-trainingen worden gegeven. Evenmin is bekend in welke units Solo niet wordt uitgevoerd maar waar men wel behoefte heeft aan deze interventie. Uit de IRIS-registratie en interviews blijkt dat trainers behoorlijk wat individuele CoVa's geven in plaats van Solo. De reden is dat zij een CoVa makkelijker uitvoerbaar vinden dan Solo. Het aantal (online) individuele CoVa's is met name toegenomen vanaf 2020, mede door COVID-19.

Portefeuillehouders en coördinatoren zijn gevraagd of zich in hun regio interventies bevinden die lijken op Solo (aangeboden zowel binnen als buiten de reclassering). Allen noemen de individuele CoVa.

6.1.3 Bereik diverse doelgroepen

Uit de literatuurverkenning blijkt dat Solo kan worden ingezet bij cliënten die vanwege persoonskenmerken en/of praktische redenen groepsongeschikt zijn (Hankinson & Priestley, 2010; Henskens et al., 2014). In de praktijk worden ruime interpretaties gegeven aan de persoonskenmerken. Trainers en coaches zijn het niet altijd eens welke cliënten wel of niet geschikt zijn voor Solo. Er is bijvoorbeeld discussie over cliënten die het delict ontkennen, cliënten met een beperkt vermogen tot zelfreflectie en cliënten met lvb.

Er is overeenstemming over de geschiktheid van Solo op de volgende cliëntgroepen:

- Jongvolwassenen (jovo's);
- Cliënten met autisme, ADHD en cliënten die om een andere reden prikkelgevoelig zijn;
- Cliënten die vanwege de aard van het delict beter individueel getraind kunnen worden (bijvoorbeeld zedendelinquenten);
- Cliënten die vanwege extremistisch gedachtegoed en/of een vijandige houding de groep kunnen ontregelen;
- Verlegen, kwetsbare cliënten die zich niet durven uiten in een groep;
- Cliënten die in een groep een minderheidspositie innemen en zich daardoor niet veilig voelen (bijvoorbeeld een vrouw tussen alleen mannen);
- Cliënten die door werk of zorg voor kinderen niet aan een groep kunnen deelnemen.

Bovengenoemde opsomming wordt ook in de literatuur genoemd (Hankinson & Priestley, 2010; Beşev & Gajecki, 2009).

In de literatuur wordt Solo als unieke interventie beschouwd. In de praktijk lijkt men de bijzondere combinatie van effectieve What Works-methoden en desistancedoelen niet te herkennen: Solo wordt hier als equivalent van CoVa gezien. Dit kan een tweede reden zijn dat Solo vaak wordt vervangen door de individuele CoVa.

Als positieve aspecten van Solo noemen de trainers:

- De continue bekrachtiging van de kwaliteiten van de deelnemer, hetgeen trainers als vernieuwend ervaren bij de reclassering;
- De 1-op-1 benadering en de mogelijkheid om een verdiepend contact op te bouwen met de deelnemer;
- Het versterken van de autonomie van de deelnemer en de focus op empowerment;
- De mogelijkheid tot het bieden van maatwerk;
- De kracht van de herhaling die de interventie biedt.

De genoemde positieve aspecten zijn in overeenstemming met het theoretisch kader van Solo (Priestley, 2010; Henskens et al., 2014). Hoewel niet expliciet uitgesproken, herkennen en waarderen Solo-trainers wel degelijk de focus op desistancedoelen in Solo.

Deelnemers vinden het belangrijk dat een Solo-trainer rust uitstraalt en structureert, ingaat op hun behoeften, aandacht heeft voor de manier waarop hij dingen overbrengt, goed luistert en op de juiste manier doorvraagt.

6.1.4 Gedragstrainers in integrale, duurzame trajecten

Reclasseringswerkers werken steeds meer vanuit integrale, duurzame trajecten waarin teams van professionals met andere ketenpartners en organisaties samenwerken. Dit vraagt om een andere invulling van hun rol en taken (Henskens et al., 2021). De vraag is hoe de uitvoering van justitiële interventies, waaronder Solo, in deze nieuwe reclasseringscontext past. Trainen is immers een vrij specialistische taak. Uit de interviews blijkt dat Solo-trainers met de gecombineerde functie Toezichthouder-trainer hier voor zichzelf een rol zien. Zij kunnen zich in de ketenoverleggen profileren als expert op het gebied van risicobeheersing, gedragsverandering en kennis van een 'lastige' doelgroep'.

6.1.5 Beperkingen aan het vooronderzoek

In dit vooronderzoek hebben we wat tegenslagen gehad in de dataverzameling:

Onvoldoende zicht op het aantal uitgevoerde Solo's

Cijfers over in- en uitstroom in Solo bleken vertroebeld omdat in IRIS ook (individuele) CoVa's onder Solo worden weggeschreven. Hierdoor hebben we onvoldoende zicht verkregen op het daadwerkelijke aantal uitgevoerde Solo's. Opmerkelijk is dat in de zogenoemde 'beslisboom' die wordt gebruikt voor de toewijzing naar de justitiële interventies, Solo niet als optie wordt genoemd.¹²

Beperkte informatie over meningen en ervaringen deelnemers

In het projectvoorstel van dit vooronderzoek staat dat we met terugwerkende kracht zoveel mogelijk evaluatieformulieren van deelnemers van Solo bij trainers zouden opvragen. Dit zou een goed beeld geven van de meningen over, en ervaringen met Solo. Deze exercitie is niet gelukt: trainers bleken deze evaluatie voornamelijk mondeling te doen.

Wel hebben we vier Solo-deelnemers geïnterviewd, zodat in dit onderzoek de cliëntervaringen alsnog zijn meegenomen.

---

¹² Deze beslisboom is recent aangepast (december 2021), waardoor het vanaf die datum wel weer mogelijk is om naar Solo te verwijzen.

6.2 Aanbevelingen voor de praktijk

Aan de hand van de bevindingen van het vooronderzoek concluderen wij dat het wenselijk is om Solo door te ontwikkelen.

We formuleren de volgende aanbevelingen:

Organisatorisch

Positioneer Solo in het bestaande pakket van justitiële interventies

Zorg voor een duidelijke profilering van Solo, bijvoorbeeld de combinatie van effectieve What-Works methoden met desistancedoelen, werken met een BAP, leveren van maatwerk in keuzemodules, en de prominente rol van de delictanalyse in het programma (hetgeen gevolgen heeft voor het toelaten van 'ontkenners' in de interventie).

Herformuleer de inclusiecriteria

Stel Solo-specifieke inclusiecriteria op die de interventie onderscheidt van de andere justitiële interventies, waaronder de individuele CoVa. (In het verlengde hiervan: stop met de uitvoering van de individuele CoVa ter vervanging van Solo. Solo is geen individuele CoVa en v.v..).

Selecteer de juiste trainers

Trainen is een vak, individueel trainen is een vak apart. Niet iedere gedragstrainer heeft de juiste vaardigheden voor 1-op-1 trainen en/of heeft er affiniteit mee. Stel een functieprofiel op met een aantal Solo-specifieke kernvaardigheden. Selecteer alleen die trainers voor Solo die vaardig zijn in het uitvoeren van de combinatie risicomanagement, positieve zelfverandering en MI.

Intensiveer de (landelijk aangestuurde) coaching

Trainers vinden Solo een moeilijke interventie: de sessies zitten vol, veel oefeningen en werkvormen zijn nieuw en de methodieken positieve zelfverandering en risicomanagement moeten nog worden 'ingesleten'. Na de Solo-opleiding krijgen de trainers eens per jaar coaching, hetgeen zeer beperkt is. Wel hebben trainers zich georganiseerd in zelfsturende teams waarin zij elkaar coachen.

Uit de interviews blijkt dat Solo-trainers behoefte hebben aan een meer centraal aangestuurde coaching. Er zijn vragen over bepaalde oefeningen en werkvormen, en trainers vinden het lastig om Solo volgens de programmahandleiding uit te voeren. Met behulp van coaching kunnen trainers leren hoe de programmaonderdelen van Solo op eenduidige wijze moeten worden uitgevoerd. Als zij bij iedere deelnemer de afweging maken welke combinatie van elementen, oefeningen en werkvormen het meest passend is, leidt dit tot meer flexibiliteit in de toepassing van de interventie, met behoud van programma-integriteit (Lange, 2017).

(Programma-)inhoudelijk

Uit de literatuurverkenning en interviews met coaches, trainers en deelnemers komen de volgende suggesties voor de doorontwikkeling van Solo naar voren:

Breng verdieping aan in het theoretisch kader

De manier waarop in Solo de effectieve What Works-methoden aan desistancedoelen zijn gekoppeld, kan beter worden uitgewerkt en onderbouwd. Ook de term 'groepsongeschiktheid' verdient nadere uitwerking: met name de persoonskenmerken die een cliënt groepsongeschikt maken, kunnen beter worden afgebakend. Vervolgens dienen de inclusiecriteria van Solo beter te worden aangepast aan de bijzondere kenmerken van de interventie, waardoor het inzichtelijker wordt wanneer er naar Solo kan worden doorverwezen. Over bepaalde groepen heerst nu onduidelijkheid. Bijvoorbeeld, is het zinvol om ontkenkende ouders te includeren in een interventie waar de delictanalyse een prominente rol speelt? Is Solo in haar huidige vorm (een talige interventie, bestaande uit 12 sessies van 1,5 uur) geschikt voor de lvb-doelgroep?

Breng het aantal formulieren per sessie terug

Trainers en deelnemers vinden dat er aan Solo te veel papierwerk hangt. Zowel in de vaste onderdelen als in de losse oefeningen/werkvormen dient de trainer samen met de deelnemer formulieren in te vullen die als tijdsintensief en soms ingewikkeld worden ervaren. Het nut van

deze formulieren wordt niet altijd ingezien. Geadviseerd wordt per sessie te kijken welk formulier noodzakelijk is en hoe deze kan worden vereenvoudigd.

Daarbij wordt Solo uitgebreid geëvalueerd met een schriftelijke evaluatie na iedere sessie en een schriftelijke evaluatie achteraf. Hoewel cliëntevaluaties worden gewaardeerd, zijn trainers van mening dat dit minder intensief kan.

Vereenvoudig de delictanalyse

De delictanalyse wordt door de trainers ervaren als een administratieve invuloefening. Ook hier speelt het aantal formulieren een rol. Voorts zijn er inhoudelijke vragen (over het ABC-model, hoe om te gaan met 'ontkenners') die om nadere verdieping vragen. Het lijkt alsof trainers door de uitgebreide administratieve taken niet toekomen aan een goede uitvoering van de delictanalyse. Coaching op dit onderdeel zou van toegevoegde waarde kunnen zijn.

Voeg meer beeldmateriaal en rollenspellen toe

Solo wordt door trainers ervaren als een praktische, enigszins 'speelse' training. Dat is de reden dat de interventie goed aansluit bij jongvolwassen deelnemers (jovo's). Maar Solo is ook, conform een CGT, een talige training: het vraagt de nodige concentratie van de deelnemer om 1,5 uur de aandacht vast te houden. Trainers noemen het toevoegen van beeldmateriaal als verbeterpunt. Deelnemers zouden graag meer rollenspellen willen doen, zodat zij het geleerde direct met de trainer kunnen oefenen.

Het toevoegen van meer beeldmateriaal en rollenspellen in Solo heeft meerwaarde omdat de interventie zodoende ook toegankelijk wordt voor deelnemers met minder talige vaardigheden.

Herschrijf de programmahandleiding

De programmahandleiding wordt door de trainers als te uitgebreid en te gedetailleerd ervaren. Zij vinden de tekst op onderdelen te sturend, in die zin dat trainers te veel in een richting worden gewezen hoe zij zich moeten gedragen en wat zij moeten zeggen. Geadviseerd wordt de handleiding in te korten door de tekst een meer instructief karakter te geven.

Bekijk per oefening/werkvorm welke suggesties overgenomen kunnen worden

In dit vooronderzoek geven trainers, coaches en deelnemers een aantal concrete suggesties voor aanpassing van de sessies van Solo (zie Figuur 7, paragraaf 5.5.4). Geadviseerd wordt deze aanpassingen te beoordelen op kwaliteit en haalbaarheid.

6.3 Aanbevelingen voor onderzoek

Voor een vervolgonderzoek naar Solo zijn de volgende onderwerpen mogelijk interessant:

- Onderzoek hoe de programmadoelen van Solo zijn afgestemd op de methodieken. Deze vraag is in dit vooronderzoek niet beantwoord omdat er geen informatie beschikbaar was;
- Voer een micro-trial¹³ uit naar een bepaald werkzaam element van Solo. Bijvoorbeeld, wat is het effect van de methodiek positieve zelfverandering op het programmadoel sociale vaardigheden.

---

¹³ Met behulp van een micro-gerandomiseerd onderzoeksdesign kan worden nagegaan of een interventie de beoogde effecten heeft, wanneer en voor wie het effectief is, en welke factoren de effecten evt. matigen.

7. Referenties

Andrews, D.A., & Bonta, J. (2006). *The Psychology of Criminal Conduct – fourth edition*, Newark, Anderson Publishing.

Andrews, D. A., Zinger, I., Hoge, R. D., Bonta, J., Gendreau, P., Cullen, F. T., et al. (1990). Does correctional treatment work? A clinically relevant and psychologically informed metaanalysis. *Criminology*, 28, 369-404. <https://doi.org/10.1111/j.1745-9125.1990.tb01330.x>

Antonowicz, D.H., & Ross, R.R. (1994). Essential components of successful rehabilitation programs for offenders. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 38(2), 97-104. <https://doi.org/10.1177/0306624X9403800202>

Beck, J.S. (2011). *Cognitieve gedragstherapie: theorie en praktijk*. Tweede editie. Amsterdam: Uitgeverij Nieuwezijds.

Beşev, P., & Gajecki, M. (2009). *Predicting offender recidivism among Swedish participants in the One-to-One CBT programme*. [Stockholms Universitet].

Bonta, J., & Andrews, D.A. (2007). *The Risk-Need-Responsivity model for offender assessment and rehabilitation, 2007-06*. Her Majesty the Queen in Right of Canada.

Braet, G. (2008). *Het Risk-Need-Responsivity Model versus het Good Lives Model bij de rehabilitatie van seksuele delinquenten. Een vergelijking tussen Belgische en Canadese behandelingsseenheden*. [Afstudeeropdracht]. Vrije Universiteit Brussel.

Cloostermans, L., & Van Dale, D. (2016). Definitie en kader werkzame elementen. CGL/RIVM (intern document). Geraadpleegd op 1 januari 2022, van <https://www.movisie.nl>.

Davis, E. (2005). Appendix D: The One-to-One programme: guidance for use with racially motivated offenders. *Probation Circular PC 67/2005*. London: Home Office.

De Ruiter, C., & Veen, V. (2006). Voorkomen van recidive bij geweldsdelinquenten: wat werkt. *Directieve therapie*, 26(51). <https://doi.org/10.1007/BF03060411>

DiGiuseppe, R., & Tafrate, R. (2003). Anger treatment for adults: a meta-analysis review. *Clinical Psychology: Science and Practice*, 10(1), 70-84. <https://doi.org/10.1093/clipsy.10.1.70>

Fischer, T., Captein, W., & Zwirs, B. (2012). *Gedragsinterventies voor volwassen justitiabelen: stand van zaken en mogelijkheden voor innovatie*. Boom Lemma Uitgevers.

Gendreau P., & Andrews D.A. (1990). Tertiary prevention: what the meta-analysis of the offender treatment literature tell us about what works. *Canadian Journal of Criminology*, 32(1), 173-184.

Guevara, M., Taymans, J., & Prince, R. (2013). *Thinking Controls Behavior*. Washington: NIC.

Hankinson, I., & Priestley, P. (2010). Diversity and effectiveness in probation: the One-to-One programme in West Mercia. *Probation Journal*, 57(4): 383-399. <https://doi.org/10.1177/0264550510381328>

Her Majesty's Inspectorate of Probation (2020, 18 december). *The Risk-Need-Responsivity Model*. Geraadpleegd op 15 december 2021, van <https://www.justiceinspectors.gov.uk/hmiprobation/research/the-evidence-base-probation/models-and-principles/the-rnr-model/>

Henskens, R. (2014). *Training Solo: individuele training cognitieve vaardigheden*. Theoretische handleiding. Reclassering Nederland.

Hollin, C.R. (1995). The meaning and implications of 'programme integrity'. In J. McGuire (Ed.), *What works: reducing reoffending – Guidelines from research and practice* (pp. 195-208). Chichester, UK: Wiley.

- Hollin, C., McGuire, J., Hounscome, J., Hatcher, R., Bilby, C., Palmer, E. (2008). Cognitive skills behavior programs for offenders in the community: a reconviction analysis. *Criminal Justice and Behavior*, 35(3), 269-283. <https://doi.org/10.1177/0093854807312234>
- Howells, K., & Day, A. (2003). Readiness for anger management: clinical and theoretical issues. *Clinical Psychology Review*, 23(2), 319-337. [https://doi.org/10.1016/S0272-7358\(02\)00228-3](https://doi.org/10.1016/S0272-7358(02)00228-3)
- Landenberger, N., & Lipsey, M. (2005). The positive effects of cognitive-behavioral programs for offenders: A metaanalysis of factors associated with effective treatment. *Journal of Experimental Criminology*, 1(4), 451-476. <https://doi.org/10.1007/s11292-005-3541-7>
- Lange, A. (2017). *From implementation to alliance: the role of therapist adherence within Multisystemic Therapy*. [Erasmus Universiteit]. Geraadpleegd op 10 december 2021, van <https://www.publicatie-online.nl/publicaties/a-lange>
- Lipsey, M., & Landenberger, N. (2006). What works for offenders. In B. Welsh., & D. Farrington (Eds). *Preventing crime: what works for children, offenders, victims, and places* (pp. 57-73). Springer.
- Menting, A., Albrecht, G., & Orobio de Castro, B. (2020). Effectieve elementen van psychosociale interventies tegen externaliserende gedragsproblemen bij kinderen en jongeren. In H. Linse., R. Lindauer., M. Egberts., & A. de Ruijter (Red). *Kinder en Jeugdpsychotherapie. Thema: forensisch*. (pp. 81-102).
- Miller, W.R., & Rollnick, S. (2005). *Motiverende gespreksvoering. Een methode om mensen voor te bereiden op verandering*. Ekklesia.
- Pearson, F., Lipton, D., Cleland, C., & Yee, D. (2002). The effects of behavioral/cognitive behavioral programs on recidivism. *Crime & Delinquency*, 48(3), 476-496.
- Polaschek, D. (2011). Many sizes fit all: a preliminary framework for conceptualizing the development and provision of cognitive-behavioral rehabilitation programs for offenders. *Aggression and Violent Behavior*, 16(1), 20-35. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2010.10.002>
- Porporino, F.J. (2013). Bringing sense and sensitivity to corrections: from programs to 'fix' offenders to services for supporting desistance. In J. Brayford, F.B. Cowe., & J. Deering (Eds.), *What else works: creative work with offenders*. Routledge.
- Priestley P., & Hankinson, I. (2010). Diversity and effectiveness in probation: the One-To-One programme in West Mercia. *Probation Journal*, 57(4), 383-399.
- Priestley, P. (2010). *Solo Theory Statement*. One-To-One Associates, West Horrington, Wells, Somerset.
- Reclassering Nederland (2016). *Programmahandleiding Solo*.
- Rovers, B. (2007). What Works. Kanttekeningen bij een populair programma. *Tijdschrift voor Veiligheid*, 6(3), 7-22.
- Sadlier, G. (2010). *Evaluation of the impact of the HM Prison Service Enhanced Thinking Skills programme on reoffending: outcomes of the Surveying Prisoner Crime Reduction (SPCR) sample*. Ministry of Justice Research Series 19/10.
- Spanjaard, H.J.M., Veerman, J.W. & Van Yperen, T.A. (2015). De kern van effectieve jeugdhulp. Van erkende interventies naar werkzame elementen. *Orthopedagogiek: Onderzoek en Praktijk*, 54 (10), 441-455.
- Te Brinke, L., Menting, A., Schuiringa, H., Dekovic, M., & Weisz, J., & Orobio de Castro, B. (2021). Emotion regulation training as a treatment element for externalizing problems in adolescence: a randomized controlled micro-trial. *Behaviour Research and Therapy*, 143, 1-13. <https://doi.org/10.1016/j.brat.2021.103889>

- Tierolf, B. (2007). *Evaluatie effecten CoVa-training Reclassering Nederland*. Verwey-Jonker Instituut.
- Travers, R., Wakeling, H., Mann, R., & Hollin, C. (2011). Reconviction following a cognitive skills intervention: an alternative quasi-experimental methodology. *The British Psychological Society*. <https://doi.org/10.1111/j.2044-8333.2011.02026.x>
- Van Hattum, M. (2018). Samenwerken als uitdaging voor effectieve jeugd- en opvoedhulp. [Hogeschool van Arnhem en Nijmegen]. Geraadpleegd op 10 januari 2022, van <https://www.han.nl>.
- Van Horn, J., Bogaerts, S., Eisenberg, M., Van der Put, C., Dekker, J., Van den Hanenberg, F., & Bouman, I. (2016). *Kernset-K factoren voor het ambulante forensische veld: een multi-method onderzoek naar risico- en beschermende factoren in relatie tot algemene recidive, geweldsrecidive en seksuele recidive*. Programma KFZ.
- Van der Laan, A., & Blom, M. (2006). *Jeugddelinquentie: risico's en bescherming. Bevindingen uit de WODC Monitor Zelfgerapporteerde Jeugdcriminaliteit 2005*. Den Haag: WODC.
- Van der Put, C., Dekovic, M., Stams, G., Hoeve, M., & Van der Laan, P. (2012). Het belang van vroegtijdig ingrijpen bij jeugdcriminaliteit. Onderzoek naar de samenhang tussen risicofactoren en recidive op verschillende leeftijden. *Kind en adolescent*, 1, 2-20. doi:10.1007/s12453-012-0001-9
- Verkroost, M., Henskens, R., Mooij, J., Zielman, I., & Van Zon, C. (2014). *Training Solo: individuele training cognitieve vaardigheden*. Reality check. Reclassering Nederland.
- Walters, Glenn D. 1990. *The Criminal Lifestyle: Patterns of Serious Criminal Conduct*. Newbury Park, CA: Sage.
- Wilson, D., Bouffard, L., & Mackenzie, D. (2005). A quantitative review of structured, grouporiented, cognitive-behavioral programs for offenders. *Criminal Justice and Behavior*, 32(2), 172-204. <https://doi.org/10.1177/0093854804272889>
- Wormith, J.S., Althouse, R., Simpson, M., Reitzel, L., Fagan, T., & Morgan, R. (2007). The rehabilitation and reintegration of offenders: the current landscape and some future directions for correctional psychology. *Criminal Justice and Behavior*, 34(7), 879-892. <https://doi.org/10.1177/0093854807301552>
- Zwikker, M., Van Dale, D., Bool, M., & Willemsen, N. (2019). *Werkzame elementen van interventies in databanken en erkenningstraject*. Namens het Samenwerkingsverband Erkenning van Interventies. Geraadpleegd op 10 december 2021, van www.loketgezondleven.nl.

8. Bijlagen

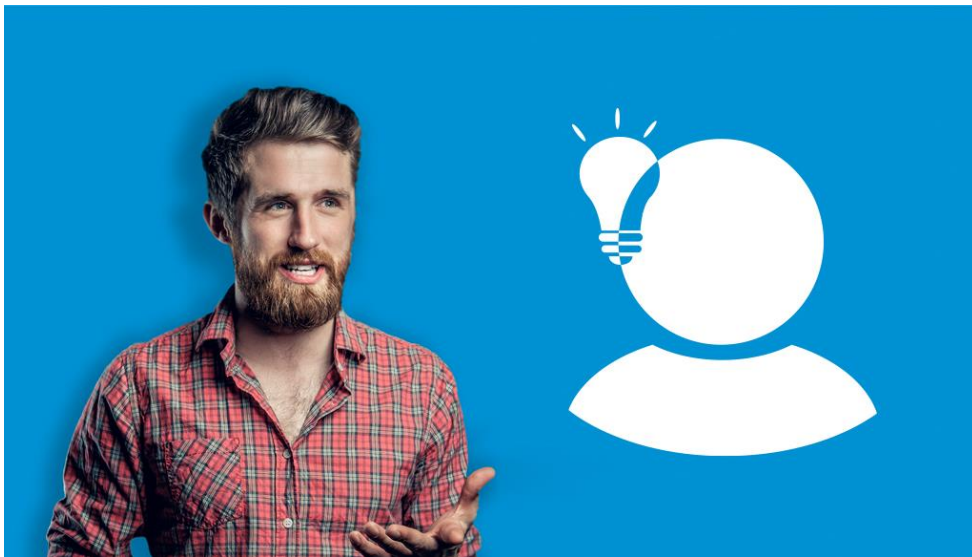
Bijlage 1. Begeleidingscommissie Solo

De begeleidingscommissie bestond uit de volgende vertegenwoordigers van Reclassering Nederland:

1. Jessica Westerik, regiodirecteur Zuid-West
2. Harm van Dijk, unitmanager Alkmaar-Haarlem
3. Mirella Marks, manager Reclasseringsacademie
4. Dianne den Hartigh, adviseur leren & ontwikkelen Reclasseringsacademie (projectleider Solo)
5. Ilse Zielman, beleidsadviseur justitiële interventies
6. Christel van Zon, coach & adviseur justitiële interventies

De begeleidingscommissie is tweemaal online bij elkaar gekomen. In de eerste bijeenkomst (16 december 2021) zijn de eerste bevindingen van de literatuurverkenning en het praktijkonderzoek gepresenteerd. Er is ingegaan op de meerwaarde van Solo ten opzichte van andere justitiële interventies. Ook zijn er praktijkaanbevelingen geformuleerd. In de tweede bijeenkomst (13 januari 2022) is de conceptrapportage besproken. Tussentijds zijn enkele leden geconsulteerd en om feedback gevraagd.

Bijlage 2. Informatiefolder Solo

Aanleiding

Solo is een individuele cognitieve vaardigheidstraining voor cliënten die door persoonskenmerken of praktische redenen niet aan een groepstraining kunnen deelnemen. Denk aan cliënten die extreem verlegen of vijandig zijn, geen aansluiting vinden in een groep, of cliënten die door werk of zorg voor kinderen niet aan een groep kunnen deelnemen. Solo biedt ook uitkomst in plattelandsgebieden waar het lastig is om een groep samen te stellen.

Solo is afgeleid van het Engelse geaccrediteerde programma One-To-One en is in 2010 naar Nederland gehaald. Sindsdien is Solo diverse keren aangepast: de handleiding is herschreven, de delictanalyse is ingekort en enkele programmaonderdelen zijn geschrapt of verplaatst. In 2016 zijn de laatste wijzigingen aangebracht.

Nu is er opnieuw behoefte aan aanpassing. Voordat hiermee wordt gestart, wil men de bruikbaarheid en toepasbaarheid van Solo onder de loep nemen: past Solo in de veranderde reclasseringscontext? Dit wordt onderzocht in dit vooronderzoek, dat met subsidie van het programma Kwaliteit Forensische Zorg (KFZ) wordt gefinancierd.

Doel

Doel van het vooronderzoek is het nut en de noodzaak van Solo vast te stellen. Door enerzijds wetenschappelijk bewijs te verzamelen voor de werkzaamheid van het programma, anderzijds door te onderzoeken of het programma aansluit op de behoeften van de deelnemers. Vervolgens worden adviezen voor doorontwikkeling van Solo gegeven. Die worden uitgewerkt als blijkt dat Solo voorziet in een praktijkbehoefte.

Het vooronderzoek

Het vooronderzoek wordt uitgevoerd door onderzoekers van het lectoraat Werken in Justitieel Kader (Hogeschool Utrecht), in nauwe samenwerking met de Reclasseringsacademie.

Er worden meerdere onderzoeksmethoden ingezet:

- In een literatuurstudie wordt de werkzaamheid van Solo onderzocht;
- Om zicht te krijgen op het bereik van Solo, wordt een enquête uitgezet;
- Interviews met coaches, trainers en deelnemers leveren o.a. adviezen voor doorontwikkeling;
- De cliënttevredenheid wordt in kaart gebracht met evaluatieformulieren;
- Cijfers uit IRIS geven de doorstroom in Solo weer in de periode 2017-2020.

Het vooronderzoek resulteert in een eindrapport en een plan van aanpak voor doorontwikkeling van Solo. Eind januari 2022 zijn de resultaten beschikbaar.

Informatie

Neem voor meer informatie over het vooronderzoek Solo contact op met Christel van Zon (coach & adviseur Justitiële Interventies, Reclasseringsacademie, c.van.zon@reclassering.nl) of Renée Henskens (projectleider HU, renee.henskens@hu.nl).

Toestemmingsformulier deelname onderzoek

Titel onderzoek: Vooronderzoek Solo

In te vullen door respondent:

1. Ik heb de informatie over het onderzoek gelezen. Ik ben ingelicht over de aard, methode en doel van het onderzoek. Ik kon vragen stellen en deze vragen zijn naar wens beantwoord. Ik had genoeg tijd om te beslissen of ik meedoe.
2. Ik weet dat de onderzoeksgegevens en resultaten anoniem en vertrouwelijk zullen worden verzameld, bewaard en gebruikt, en aan derden bekend worden gemaakt.
3. Ik geef toestemming voor het anoniem verzamelen, bewaren en gebruiken van mijn gegevens voor de beantwoording van de onderzoeksvragen in dit onderzoek.
4. Ik geef toestemming voor het anoniem en vertrouwelijk bekend maken van de onderzoeksgegevens en resultaten van het onderzoek aan derden.
5. Ik wil meedoen aan dit onderzoek. Ik weet dat mijn gegevens geheel anoniem verwerkt worden.
6. Ik weet dat meedoen vrijwillig is. Ik kan op ieder moment stoppen met het onderzoek. Ik hoef hier geen reden voor te geven. Ik weet dat de gegevens die dan over mij verzameld zijn worden verwijderd, als ik dat wil.

Datum: . . / . . / . . . .

Naam respondent: . . . . .

Handtekening: . . . . .

In te vullen door onderzoeker:

Ik verklaar dat ik deze persoon mondeling en schriftelijk heb geïnformeerd over het genoemde onderzoek. Ik heb zijn/haar vragen naar vermogen beantwoord.

Naam onderzoeker . . . . .

Handtekening: . . . . .

Bijlage 4. Informed consent deelnemers

Voor de deelnemers van Solo die als respondent deel hebben genomen aan het onderzoek is een andere vorm van informed consent gebruikt. Het bleek voor deelnemers lastig het bestaande toestemmingsformulier te gebruiken. Om het te vergemakkelijken is gekozen voor een alternatief per e-mail:

'JA, ik wil meedoen aan het vooronderzoek Solo en ga akkoord met onderstaande punten.'

Naam: . . . . .

1. Ik heb de informatie gelezen die we via e-mail hebben gekregen. Ik had genoeg tijd om te beslissen of ik meedoe aan het onderzoek.
2. Ik geef toestemming voor het anoniem verzamelen, bewaren en gebruiken van mijn gegevens voor de beantwoording van de onderzoeksvragen in dit onderzoek.
3. Ik weet dat de onderzoeksgegevens en resultaten vertrouwelijk zullen worden verzameld, bewaard, gebruikt en aan derden bekend worden gemaakt.
4. Ik weet dat meedoen vrijwillig is en dat ik kan stoppen op ieder moment van het onderzoek. Ik hoef hier geen reden voor op te geven. De gegevens die over mij verzameld zijn, zullen dan worden verwijderd.

Bijlage 5. Vragenlijst trainers

Topiclijst interviewafname voor trainer Solo

Neem mee naar het interview:

- Informatiefolder Solo
- Informed consent
- Kaartje met programma-onderdelen, oefeningen en werkvormen (t.b.v. vraag 17)

Introductie

*Interviewer, geef een korte toelichting op het onderzoek a.d.h.v. de informatiefolder.
Neem hierna het informed consent af.*

Organisatie Solo

- 1 Hoe voer jij Solo uit in jouw unit?
Bespreek de volgende thema's: selectie deelnemers, motivatie deelnemers, programmaduur en intensiteit, afstemming met toezicht en programma-evaluatie.
  - a) Wie zijn er bij de organisatie van Solo betrokken?
  - b) Wat is hun functie?
  - c) Welke taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden hebben zij?
- 2 Krijgen jouw deelnemers Solo vaker per vonnis opgelegd, of volgen zij de training vaker vrijwillig?
Als de respondent het niet weet, sla je deze vraag over.
- 3
  - a) Hoe beschrijf je het draagvlak voor Solo in jouw unit?
  - b) Op welke wijze tonen directie, middenmanagement en collega's hun betrokkenheid bij Solo?
  - c) Hoe beschrijf je in jouw unit het draagvlak voor justitiële interventies in het algemeen?
- 4 Hoe wordt ervoor gezorgd dat Solo programma-integer wordt uitgevoerd?
Bespreek de thema's certificering, licentie, registratie van programma-integriteit, coaching.
- 5
  - a) Heb je contact met de Reclasseringsacademie?
  - b) Zo ja, met wie, hoe vaak, wat voor soort contact?
- 6
  - a) Welke knelpunten in de uitvoering van Solo signaleer je?
  - b) Wat zijn mogelijke oplossingen?*Als de respondent geen idee heeft, loop dan de onderwerpen onder vraag 1 t/m 5 met hem/haar door.*

Afstemming Solo op behoeften verschillende doelgroepen

Licht toe dat Solo is bedoeld voor cliënten met een CoVa-indicatie die door persoonskenmerken of praktische redenen niet aan een groepstraining kunnen deelnemen. Denk aan cliënten die extreem verlegen of vijandig zijn, geen aansluiting vinden in een groep, of cliënten die door werk of zorg voor kinderen niet aan een groep kunnen deelnemen.

- 7 Kun je nog meer typen cliënten noemen voor wie Solo geschikt is?
Als de respondent geen idee heeft, laat hem/haar dan verder nadenken over bepaalde persoonskenmerken of praktische redenen van cliënten waardoor zij niet aan een groep kunnen deelnemen.
- 8 Op welke wijze biedt Solo een oplossing voor zogenoemde 'groepsongeschikte' cliënten?
- 9 Je hebt verschillende typen cliënten in Solo getraind.
  - a) Voor welke typen cliënten werkt Solo goed, en voor welke typen cliënten werkt Solo minder goed?

- b) Zijn er ook typen cliënten voor wie jij Solo absoluut niet geschikt vindt? Zo ja, welke typen cliënten zijn dat, en om welke reden?
- 10 a) Welke behoeften hebben de verschillende typen cliënten die Solo volgen?
b) Aan welke behoeften komt Solo tegemoet, aan welke behoeften minder, en aan welke helemaal niet?
Zorg ervoor dat de respondent aandacht besteedt aan de behoeften van alle verschillende typen cliënten die hij/zij heeft genoemd. Stel voor ieder type cliënt de vragen a en b.
- 11 Als je kijkt naar de verschillende typen cliënten die je noemt, welke voordelen heeft Solo dan t.o.v. de groepswijze CoVa?

Solo in de veranderende reclasseringscontext

Leg uit dat het reclasseringswerk de laatste jaren aan verandering onderhevig is geweest. Er wordt gewerkt in integrale, duurzame trajecten en in buurten en bajessen. Ook participeren reclasseringswerkers steeds meer in samenwerkingsverbanden. Dit vraagt om een herbezinning op hun rol en taken.

- 12 Signaleer jij ook veranderingen in jouw eigen werkomgeving? Zo ja, welke?
Als de respondent (enige) veranderingen signaleert, ga door naar vraag 13. Bij geen veranderingen, ga door naar vraag 14.
- 13 Heeft deze veranderde werkomgeving invloed gehad op jouw takenpakket? Zo ja, hoe?
- 14 In hoeverre vind je de uitvoering van justitiële interventies, waaronder Solo, (nog) in jouw takenpakket passen? Licht je antwoord toe.
Vraag goed door: heeft de respondent het gevoel dat er andere eisen aan hem/haar gesteld worden dan een aantal jaren geleden? Welke eisen zijn dat? Vindt hij/zij inhoudelijke werkzaamheden (zoals trainen) nog in dit gewijzigde takenpakket passen?
- 15 Stelling: de reclassering kan de kwaliteit van Solo beter waarborgen als externe gedrags-trainers deze training zouden uitvoeren.
a) Eens of oneens?
b) Onderbouw je antwoord.

Adviezen voor doorontwikkeling Solo

- 16 Risicomanagement is één van de drie essentiële elementen van Solo.
a) Vind je dat Solo op een goede manier gestalte geeft aan risicomanagement?
b) Is er iets op het gebied van risicomanagement dat je zou willen veranderen in Solo? Zo ja, wat?
- 17 Postieve zelfverandering is één van de drie essentiële elementen van Solo.
a) Vind je dat Solo op een goede manier gestalte geeft aan postieve zelfverandering?
b) Is er iets op het gebied van postieve zelfverandering dat je zou willen veranderen in Solo? Zo ja, wat?
- 18 Motivational interviewing (MI) is één van de drie essentiële elementen van Solo.
a) Vind je dat Solo op een goede manier gestalte geeft aan MI?
b) Is er iets op het gebied van MI dat je zou willen veranderen in Solo? Zo ja, wat?
- 19 a) Welke werkvormen en/of oefeningen van Solo zou je willen veranderen?
b) Op welke manier?
Geef de respondent het kaartje met werkvormen en oefeningen en loop ze langs. Stel daarna dezelfde vragen over de vaste programma-onderdelen van Solo. Dit zijn de 'Stop en denk'-methode, sterke punten puzzel, werk in uitvoering en het triggerformulier.

- 20 a) Wat vind je van de programmahandleiding van Solo?
b) Zou je deze nog willen veranderen en zo ja, hoe?
- 21 a) Wat vind je van het onderdeel 'Delictbespreking' in de sessies 2 en 3?
b) Zou je deze nog willen veranderen en zo ja, hoe?
- 22 a) Zou je nog wijzigingen in de organisatie, planning, registratie en realisatie van Solo willen voorstellen?
b) Zo ja, welke wijzigingen en waarom?
- 23 a) Zou je nog wijzigingen m.b.t. andere thema's willen voorstellen?
b) Zo ja, welke wijzigingen en waarom?
Noem de thema's: selectie van deelnemers, motivatie van deelnemers, programmaduur en -intensiteit, afstemming met toezicht, programma-integriteit en programma-evaluatie.

Einde interview

Bijlage 6. Vragenlijst coaches

Topiclijst interviewafname voor coach/adviseur Solo

Neem mee naar het interview:

- Informatiefolder Solo
- Informed consent
- Kaartje met programma-onderdelen, oefeningen en werkvormen (t.b.v. vraag 17)

Introductie

Geef een korte toelichting op het onderzoek a.d.h.v. de informatiefolder Solo.

Neem hierna het informed consent af.

Organisatie Solo

- 1 Hoe gaat het met Solo in vergelijking tot andere justitiële interventies: is het een populaire training, wordt hij vaak uitgevoerd in het land?
- 2 a) Heb je contact met de regio's over Solo?
b) Zo ja, met wie, hoe vaak, en wat voor soort contact?
- 3 Hoe verloopt de kwaliteitsbewaking van Solo?
Bespreek de thema's certificering, licentie, registratie van programma-integriteit, coaching.
- 4 a) Welke knelpunten in de uitvoering van Solo signaleer je?
b) Wat zijn mogelijke oplossingen?
Als de respondent geen idee heeft, loop dan de volgende thema's met hem/haar door: selectie deelnemers, motivatie deelnemers, programmaduur en -intensiteit, afstemming met toezicht en programma-evaluatie.

Afstemming Solo op behoeften verschillende doelgroepen

Licht toe dat Solo is bedoeld voor cliënten met een CoVa-indicatie die door persoonskenmerken of praktische redenen niet aan een groepstraining kunnen deelnemen. Denk aan cliënten die extreem verlegen of vijandig zijn, geen aansluiting vinden in een groep, of cliënten die door werk of zorg voor kinderen niet aan een groep kunnen deelnemen.

- 5 Kun je nog meer typen cliënten noemen voor wie Solo geschikt is?
Als de respondent geen idee heeft, laat hem/haar dan verder nadenken over bepaalde persoonskenmerken of praktische redenen van cliënten waardoor zij niet in een groep kunnen deelnemen.
- 6 Op welke wijze biedt Solo een oplossing voor zogenoemde 'groepsongeschikte' cliënten?
- 7 a) Voor welke typen cliënten werkt Solo naar jouw idee goed, en voor welke typen cliënten werkt Solo minder goed?
b) Zijn er ook typen cliënten voor wie jij Solo absoluut niet geschikt vindt? Zo ja, welke typen cliënten zijn dat, en om welke reden?
Het kan zijn dat de respondent geen antwoord weet op deze vraag. Sla deze vraag dan over.
- 8 a) Welke behoeften hebben de verschillende typen cliënten die Solo volgen?
b) Aan welke behoeften komt Solo tegemoet, aan welke behoeften minder, en aan welke helemaal niet?
Zorg ervoor dat de respondent aandacht besteedt aan de behoeften van alle verschillende typen cliënten die hij/zij heeft genoemd. Stel voor ieder type cliënt de onder punt 10 genoemde vragen.

Als de respondent geen antwoord weet op deze vraag, ga dan door naar vraag 11.

- 9 Als je kijkt naar de verschillende typen cliënten die je noemt, welke voordelen heeft Solo dan t.o.v. de groepsgewijze CoVa?
Het kan zijn dat de respondent geen antwoord weet op deze vraag. Sla deze vraag dan over.

Solo in de veranderende reclasseringscontext

Leg uit dat het reclasseringswerk de laatste jaren aan verandering onderhevig is geweest. Er wordt gewerkt in integrale, duurzame trajecten en in buurten en bajessen. Ook participeren reclasseringswerkers steeds meer in samenwerkingsverbanden. Dit vraagt om een herbezinning op hun rol en taken.

- 10 Welke veranderingen signaleer je in de werkomgeving van Solo-trainers?
- 11 Denk je dat deze veranderde werkomgeving invloed heeft gehad op hun takenpakket? Zo ja, hoe?
- 12 In hoeverre vind je de uitvoering van justitiële interventies, waaronder Solo, (nog) in het takenpakket van reclasseringswerkers passen? Licht je antwoord toe.
Vraag goed door: heeft de respondent het gevoel dat er andere eisen aan reclasseringswerkers worden gesteld dan een aantal jaren geleden? Welke eisen zijn dat? Vindt hij/zij inhoudelijke werkzaamheden (zoals trainen) nog in dit gewijzigde takenpakket passen?
- 13 Stelling: de reclassering kan de kwaliteit van Solo beter waarborgen als externe gedragstrainers deze training zouden uitvoeren.
a) Eens of oneens?
b) Onderbouw je antwoord.

Adviezen voor doorontwikkeling Solo

- 14 Risicomanagement is één van de drie essentiële elementen van Solo.
a) Vind je dat Solo op een goede manier gestalte geeft aan risicomanagement?
b) Is er iets op het gebied van risicomanagement dat je zou willen veranderen in Solo? Zo ja, wat?
- 15 Postieve zelfverandering is één van de drie essentiële elementen van Solo.
a) Vind je dat Solo op een goede manier gestalte geeft aan postieve zelfverandering?
b) Is er iets op het gebied van postieve zelfverandering dat je zou willen veranderen in Solo? Zo ja, wat?
- 16 Motivational interviewing (MI) is één van de drie essentiële elementen van Solo.
a) Vind je dat Solo op een goede manier gestalte geeft aan MI?
b) Is er iets op het gebied van MI dat je zou willen veranderen in Solo? Zo ja, wat?
- 17 a) Welke werkvormen en/of oefeningen zou je willen veranderen?
b) Op welke manier?
Geef de respondent het kaartje met werkvormen en oefeningen en loop ze langs. Stel daarna dezelfde vragen over de vaste programma-onderdelen van Solo. Dit zijn de 'Stop en denk'-methode, sterke punten puzzel, werk in uitvoering en het triggerformulier.
- 18 a) Wat vind je van de programmahandleiding van Solo?
b) Zou je deze nog willen veranderen en zo ja, hoe?
- 19 a) Wat vind je van het onderdeel 'Delictbespreking' in de sessies 2 en 3?
b) Zou je deze nog willen veranderen en zo ja, hoe?

- 20 a) Zou je nog wijzigingen in de organisatie, planning, registratie en realisatie van Solo willen voorstellen?
b) Zo ja, welke wijzigingen en waarom?
- 21 a) Zou je nog wijzigingen m.b.t. andere thema's willen voorstellen?
b) Zo ja, welke wijzigingen en waarom?
*Noem de thema's: selectie van deelnemers, motivatie van deelnemers, programmaduur en
-intensiteit, afstemming met toezicht, programma-integriteit en programma-evaluatie.*

Einde interview

Bijlage 7. Vragenlijst deelnemers

Topiclijst interviewafname voor deelnemer Solo

Neem mee naar het interview:

- Informatiefolder Solo
- Informed consent
- Kaartje met werkvormen en oefeningen (t.b.v. vraag 12)

Introductie

Interviewer, geef een korte toelichting op het onderzoek a.d.h.v. de informatiefolder Solo. Neem hierna het informed consent af.

Algemene informatie

- 1   Geslacht
        Man
- 2   Leeftijd?
- 3   Je hebt Solo afgerond. Werd Solo vrijwillig uitgevoerd, of was het als voorwaarde in toezicht of in de PI opgelegd?

Activiteiten en doelen Solo

- 4   Wat heb je in Solo gedaan?
- 5   a) Hoe gemotiveerd was je voor Solo toen je ermee begon? Welk rapportcijfer geef je jouw motivatie bij de start van Solo?
        b) Raakte je tijdens de training meer gemotiveerd, of bleef dat hetzelfde? Welk rapportcijfer geef je jouw motivatie toen je halverwege Solo was? En aan het einde van Solo?
        c) Als jouw motivatie verbeterde, kwam dat door Solo?
        Vraag of de motivatie werd verbeterd door de training, de trainer, of allebei.
- 6   Weet je nog aan welke doelen je in Solo hebt gewerkt?
        *De respondent heeft bij de start van Solo en in Sessie 4, samen met de trainer persoonlijke doelen opgesteld. Hier heeft hij/zij gedurende 12 sessies aan gewerkt. Kan hij/zij deze doelen noemen, bijv. eerst nadenken en dan doen, leren risico's inschatten, leren een probleem op te lossen.
        Kan hij geen doelen noemen, sla dan deze vraag en vraag 7 over.*
- 7   a) Heb je resultaten bereikt op deze doelen?
        b) Zo ja, welke resultaten?
        c) Kwamen deze resultaten door Solo, de trainer, of allebei?
        Wat heeft de respondent precies bereikt, hoe werkt het door op zijn/haar dagelijks leven, en kan hij/zij een voorbeeld daarvan geven?
- 8   a) Heb je andere resultaten bereikt, die niets te maken hadden met de doelen die je vooraf had opgesteld?
        b) Zo ja, welke resultaten?
        c) Kwamen deze resultaten door Solo, de trainer, of allebei?
        Wat heeft de respondent precies bereikt, hoe werkt het door op zijn/haar dagelijks leven, en kan hij/zij een voorbeeld daarvan geven? Bijv. op tijd komen (en afmelden als dat niet lukt), zichzelf open stellen in een gesprek.

- 9 Hieronder volgen zes dingen die deelnemers in Solo kunnen leren.
Heb jij die ook geleerd?
Lees de volgende zes punten één voor één voor, en laat de respondent kiezen tussen Ja, Een beetje en Nee.
Bij Ja en Een beetje: vraag gedetailleerd door op wat de respondent precies heeft geleerd en of c.q. hoe dat doorwerkt in zijn/haar dagelijks leven. Kan hij/zij een voorbeeld geven?

In Solo heb ik:

1. geleerd een oplossing te bedenken voor een probleem;
2. meer vertrouwen gekregen in mijzelf, meer zicht gekregen op mijn kwaliteiten;
3. geleerd mijn standpunt te verwoorden in een 'ik-boodschap';
4. geleerd mijn negatieve gedachten om te zetten in positieve (helpende) gedachten;
5. meer geleerd over mijn voelen en denken. En waarom ik de dingen doe zoals ik ze doe;
6. geleerd mij in te leven in een ander.

Waardering Solo

- 10 Wat vond je van Solo?
Vraag naar de manier waarop Solo was georganiseerd, de waardering van de training, de sessies, programma-onderdelen en de trainer.
- 11 Wat heeft Solo jou in het algemeen opgeleverd?
- 12 a) Aan welke sessie of oefening van Solo heb je het meest gehad?
b) Waarom?
Als de deelnemer niets kan bedenken, leg hem/haar dan het kaartje met werkvormen en oefeningen voor.
Sla deze vraag over als de deelnemers niets meer weet.
- 13 Wat vond je van de vaste onderdelen van Solo die iedere sessie terug kwamen?
Vraag eerst of de deelnemer bekend is met de vier vaste onderdelen: de 'Stop en denk'-methode, sterke punten puzzel, werk in uitvoering en het triggerformulier. Zijn deze onderdelen iedere sessie aan de orde gekomen?
Ga hierna in op wat ieder onderdeel hem/haar heeft opgeleverd. Als de respondent dat niet weet, ga je door naar het volgende onderdeel.
- 14 a) In hoeverre is er een Belangrijk Ander Persoon (BAP) bij Solo betrokken geweest?
b) Hoe is dat gegaan?
c) Hoe vond je dat?
- 15 In hoeverre is de toezichthouder bij Solo betrokken geweest?
Als de respondent geen toezichthouder heeft, sla je deze vraag over.

Adviezen voor doorontwikkeling Solo

- 16 Heb je tips voor verbetering van Solo? Zo ja, welke?
- 17 Heb je tips voor de trainer van Solo? Zo ja, welke?
- 18 Welk rapportcijfer geef je Solo? Waarom?
- 19 Heb je nog een laatste opmerking over Solo?

Einde interview

Bijlage 8. Beslisboom toewijzing justitiële interventies

Beslisboom CoVa & CoVa-plus - Groep of Individueel

Deze beslisboom is bedoeld om te bepalen of je een cliënt kunt door verwijzen naar de CoVa of CoVa-plus op het moment dat er geen RISC aanwezig is. Vul de vragen in en bepaal of jouw cliënt geschikt is voor één van deze interventies. Waar hij staat, kan hij of zij worden gelezen.

Stap 1: bepaal of jouw cliënt geschikt is voor een CoVa of CoVa-plus

Onderstaande vragen gaan over de denkpatronen, gedrag en vaardigheden van de cliënt. Noteer per vraag in het vak "jouw cliënt" de score van jouw cliënt. Tel vervolgens de scores van 1.1 t/m 1.6 bij elkaar op

1.1 Sociale vaardigheden

Hoe gedraagt de cliënt zich (verbaal en non-verbaal) tijdens het gesprek? Hoe manifesteert hij zich in sociale situaties?

Score		Jouw cliënt:
0	Cliënt heeft voldoende sociale vaardigheden in de meeste situaties. Hij is in staat om op een aanvaardbare en bevredigende wijze contact te onderhouden met zijn eigen leef- en werkomgeving.	
1	Cliënt beoordeelt sociale situaties niet altijd goed en raakt wel eens in de problemen door onvoldoende sociale vaardigheden.	
2	Cliënt raakt vaak in de problemen door een gebrek aan sociale vaardigheden. Hij is niet in staat om op een aanvaardbare en bevredigende wijze relaties te onderhouden. Je ziet een patroon van tekortkomingen, dat bijvoorbeeld blijkt uit sociaal isolement of conflicten.	

1.2 Impulsiviteit

In hoeverre is de cliënt in staat om gecontroleerd en doelgericht te blijven handelen, ook wanneer hij onder druk komt te staan? Reageert hij bijv. heftig op (denkbeeldige) kleineringen, beledigingen of teleurstellingen?

Score		Jouw cliënt:
0	Geen impulsiviteit.	
1	Enige/minder ernstige impulsiviteit. Cliënt is in staat zijn handelen enigszins te controleren.	
2	Frequente/ernstige impulsiviteit. Cliënt is niet in staat zijn handelen te controleren.	

1.3 Vijandigheid

Vijandigheid kan zich in de vorm van passieve agressie, cynisme of geïrriteerdheid voordoen, of in de vorm van verbale of fysieke agressie. Een enkele cynische opmerking of uiting van verbale agressie wijst niet op vijandige houding. Een score 2 op dit item betekent dat de cliënt frequent vijandige motieven aan anderen toeschrijft.

Score		Jouw cliënt:
0	Geen aanwijzingen voor vijandigheid.	
1	Enige en/of minder ernstige vijandigheid.	
2	Frequente en/of ernstige vijandigheid.	

>>>

1.4 Probleembesef

In hoeverre beseft de cliënt dat hij een probleem heeft, en dat hij invloed op zijn gedrag kan uitoefenen? Iemand die geen enkel probleembesef heeft, kan niet veranderen en zal afhankelijk blijven van sturing door anderen.

Score		Jouw cliënt:
0	De cliënt heeft voldoende inzicht in de aard van zijn problemen en stelt zijn handelingen daar op af.	
1	De cliënt (h)erkent wel enige problemen maar is niet consequent in verklaringen Ervoor, of erkenning van zijn eigen rol bij het in stand houden van het probleem.	
2	De cliënt heeft geen probleembesef. Hij ontkent dat hij problemen niet aankan, legt de oorzaak voor problemen volledig buiten zichzelf, etc.	

1.5 Coping

Hoe gaat de cliënt om met alledaagse problemen of met onvoorspelbare gebeurtenissen? Of hoe gaat hij om met nieuwe bronnen van stress? Kan hij om hulp vragen? Hoe ging de cliënt in het verleden met spanning om?

Score		Jouw cliënt:
0	De cliënt heeft adequate coping-vaardigheden. Hij lost problemen doorgaans effectief op.	
1	De cliënt heeft weinig coping-vaardigheden, maar (wellicht) voldoende voor de huidige omstandigheden.	
2	De cliënt heeft nauwelijks tot geen adequate coping-vaardigheden. Hij is niet in staat zelfstandig problemen op te lossen. Er bestaat een aanzienlijke kans op destabilisatie.	

1.6 Positieve levensdoelen

In hoeverre heeft de cliënt positieve levensdoelen die betekenis geven aan de toekomst, en die antwoord geven op de vraag hoe hij zijn verdere leven wil inrichten? Zijn deze doelen realistisch, positief en concreet?

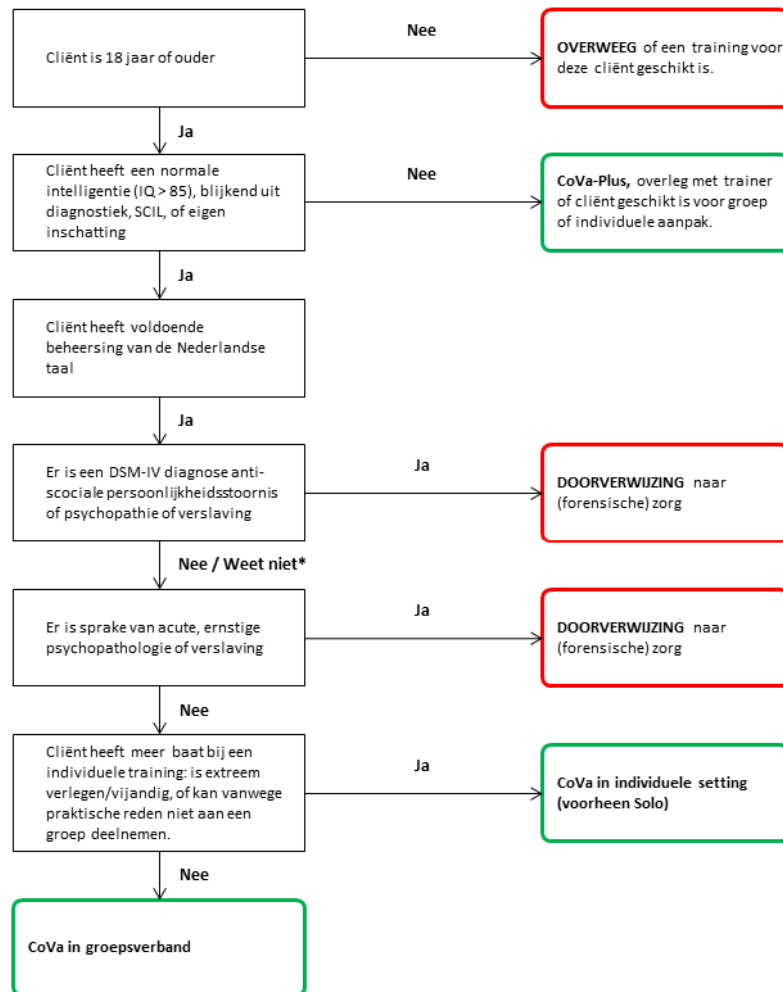
Score		Jouw cliënt:
0	De cliënt heeft positieve levensdoelen.	
1	De cliënt heeft weliswaar een aantal realistische lange termijn doelen op een bepaald gebied (bijvoorbeeld werk of een relatie), maar heeft niet goed voor ogen welke stappen hij moet nemen om die doelen te bereiken.	
2	De cliënt heeft geen of nauwelijks positieve levensdoelen. Hij leeft van dag tot dag, heeft geen doelen, of heeft volkomen onrealistische doelen.	

Tel nu de scores van de items 1.1 t/m 1.6 bij elkaar op. De totaal score voor jouw cliënt is:

Uitslag:

- Is de totaalscore 3 of minder, dan is de cliënt **NIET GESCHIKT** voor de CoVa of CoVa-plus.
- Is de totaalscore 4 of meer, loop dan als stap 2 het stroomschema op de volgende pagina door.

Stap 2: bepaal voor welke interventie jouw cliënt geschikt is

Let op:

Recidiverisico: Voor cliënten met een laag recidiverisico die naar de CoVa gaan, wordt een aparte groep gevormd i.v.m. het 'besmettingsrisico'. Zij kunnen dus niet instromen in een 'reguliere' CoVa groep (waar cliënten met een matig/hoog recidiverisico worden geplaatst). Ook kunnen deze CoVa cliënten worden doorverwezen naar een interventie in individuele setting. Cliënten met een laag recidiverisico die naar de CoVa-plus gaan, worden individueel getraind. Bij deze cliënten wordt de SCIL afgenomen.

Collegiale toetsing: heb je twijfels over jouw toewijzing raadpleeg dan een collega (bij voorkeur een trainer).